

म. अं. सं. ठाणे.

विषय काव्य

सं. क्र. २५६९

शा. प्र. री. पा.

का. प्र. री. पा.

REFBK-0025389

REFBK-0025389

गा. वि. व. व.
शा. प्र. री. पा. अनुवाद

-ज. त. गोठी

१०/१०/८६
२५६९
२५६९
२५३६
२५३६

मराठी ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे.

सूचना :- खाली दिलेल्या तारखेपर्यंत पुस्तक/मासिक परत करावे,
तसे न केल्यास घटना नियम क्र. ५ [८] नुसार प्रतिदिनी ५ पैसे
जादा वर्गणी भरावी लागेल.

23 SEP 1987

27 SEP 1987

१६/३१६

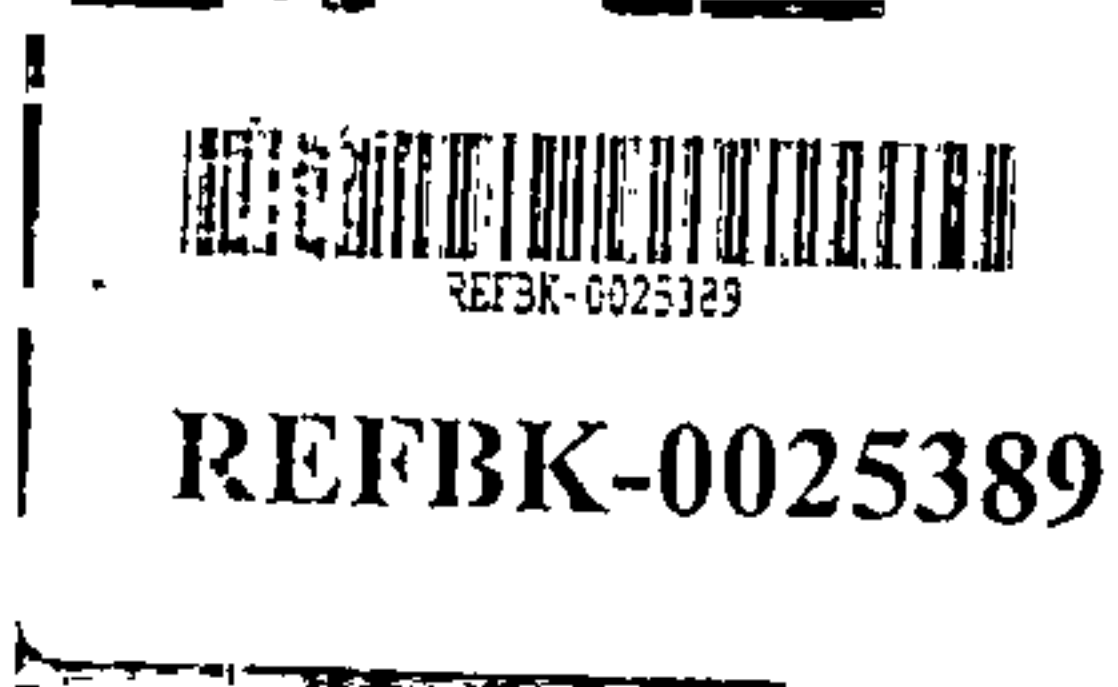
(क. मा. पहा)

५०३०-११-८६

शायरीची बरसात

जहर लगती है मुझे आबो-हवा-ए-जिंदगी
यानी तुझसे थी उसे नासाजगारी हाय हाय
-गालिब

ज. ते गोठी

शायरीची बरमात

मूल्य तीस रुपये

प्रकाशक

राहुल बुक सेंटर

नेहरु उद्यान शॉपिंग सेंटर

नाशिक

मुद्रक

श्रीमुद्रा

६६९ रविवारपेठ नाशिक

मुखपृष्ठ

सुनिल धोपावकर

हृदगत

शायरांचा शिरोमणी मीर्जा असदुल्ला खां गालिब (१७९७-१८६९) हा १९ व्या शतकातील एक युग प्रवर्तक कवि होऊन गेला. गालिबने उर्दू आणि फारसी भाषेत विपुल प्रमाणांत काव्य संपदा निर्माण केली.

काव्याच्या जवळ जवळ सर्व प्रांतांत जरी त्याचा स्वर संचार होत होता, तरी मुख्यत्वे करून गझलांनी गालिबला अमाप लोकप्रियता मिळवून दिली.

गालिब हा सौंदर्योपासक कवि होता. त्याच बरोबर जीवनातील समस्येचे अचुक ज्ञान, उदार मतवाद, परधर्म सहिष्णूता, इत्यादी गालिबच्या व्यक्तिमत्त्वांतील सारे गुण त्याच्या शायरीत पदोपदी जाणवतात. गझलांमधून प्रकट होणारे त्याचे अध्यात्मिक समस्येवरील भाष्य तर मोठ मोठ्या धर्म गुरुंनाहि तोंडात बोट घालावयास लावणारे आहे.

परंतु ह्याच गुणांमुळे गालिबच्या गझला सर्व सामान्य रसिकांना अनाकलनीय व गुढ वाटतात. आपल्या गझला समजण्यास कठिण आहे हे गालिबनेच एके ठिकाणी म्हटले आहे. तो म्हणतो,

मुश्किल है जबस कलाम मेरा, ऐ दिल !

सुन - सुनके उसे सुखनवराने - कामिल ॥

आसान कहने की करते है फरमाईश ।

गोयम मुश्किल वगर्ना गोयम मुश्किल ॥

माझे काव्य समजावयास अवघडच आहे. सर्व सामान्यच काय, परंतु मोठमोठे कवि देखिल माझे काव्य ऐकून म्हणतात, “अरे गालिब, तुझे काव्य आम्हाला समजत नाही, जरा सोपे करून सांग.” त्यावर गालिब उत्तर देतो, “काय कह मला कठीण शैलीतच काव्य लिहीता येते, अन्यथा मला काव्य लिहिता येणेच कठिण आहे.”

जेथे नामवंत कविची अशी स्थिती, तेथे ज्यांना उर्दू भाषेचा गंध नाही मुसलमानी चालीरिती व त्यांचा धर्म ह्या गोष्टींशी जे संपूर्णतया अनभिज्ञ आहेत आणि जे काव्य प्रांतापासून खरोखरच मेलोगणती दुर आहेत, अशा सर्व सामान्य मराठी रसिकांना जर गालिबची शायरी समजली नाही आणि त्यामुळे तिचा अस्वाद घेता आला नाही तर त्यांत कांहींच आश्चर्य नाही

अशा ह्या प्रतिभाशाली कविच्या रचनांचा आनंद सर्व सामान्य मराठी रसिकांना घेता यावा ह्या हेतुने प्रेरित होऊन मी गालिबच्या गजलांचा मराठीत अनुवाद केला आहे अशा आहे माझा हा प्रपंच रसिकांना निश्चीत आवडेल.

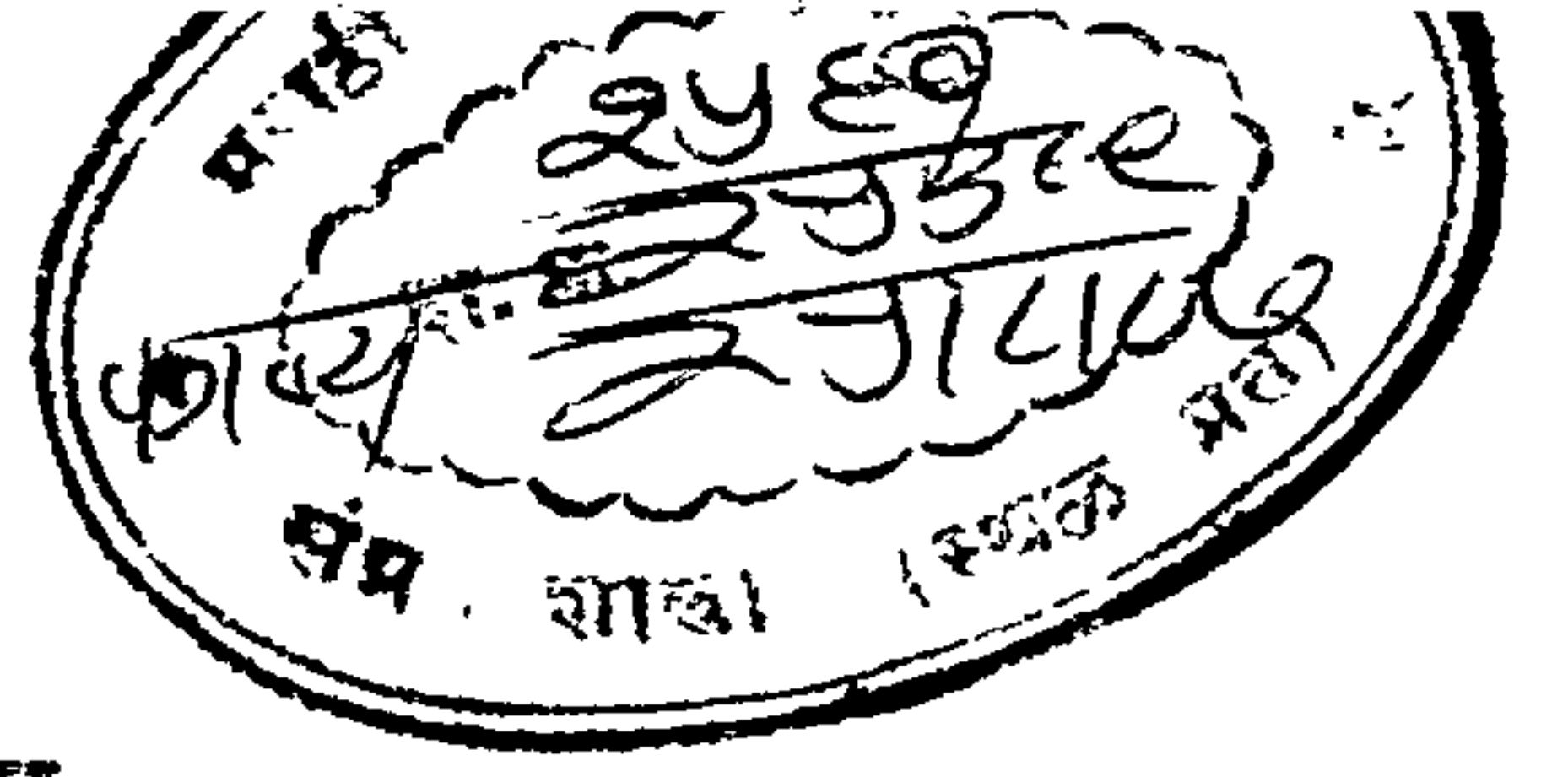
ज. ते. गोठी

ऋण निर्देश

‘शायरीची बरसात’ हे पुस्तक लिहितांना सुप्रसिद्ध इतिहास मंशोधक व उर्दू व फारसीचे गाढे अभ्यासक श्री सेतु माधवराव पगडी व लोकसत्तेचे माजी संपादक श्री विद्याधर गोखले ह्या उभयतांचे लोकसत्तेत वेळोवेळी प्रसिद्ध झालेल्या लेखांचा व नाशिकमध्ये झालेल्या त्यांच्या भाषणांचा लेखकाम फारच उपयोग झाला त्याबद्दल लेखक त्यांचा ऋणी आहे

त्याचप्रमाणे श्रीमती इंदुमती शेवडे ह्यांच्या ‘कथा एका शायराची’ ह्या पुस्तकामुळे लेखकास ‘शायरीची बरसात’ हे पुस्तक लिहिणे सोपे गेले. त्याबद्दल लेखक श्रीमती इंदुमती शेवडे ह्यांचा ऋणी आहे.

प्रस्तावनेबद्दल व बहुमोल मार्गदर्शनावद्दल कै. डॉ. वि. म. गोगटे ह्यांचा लेखक ऋणी आहे-

श्री

प्रस्तावना

माझे मित्र श्री जवाहरलाल गोठी यांनी उर्दू व विशेषतः फार्सी भाषेचे गाढे अभ्यासक कविपुंगव श्री मिर्झा असदुल्लाखां गालिब यांच्या दीवान-ए-गालिब या नांवाच्या काव्य संग्रहाचा मराठी गद्य तर्जुमा आपणापुढे सादर करतांना मला आनंद वाटतो.

उर्दू व फारसी काव्यात व साहित्यांतही शेकडो साहित्यिक निर्माण झाले खरे. पण उपमा जशी कालिदासानेच द्यावी, सुश्लोक रचावा वामनानेच, अभंग पाहावे तुकोबाचेंच तशी गझल ही गालिबचीच मोनोपाळी. इतर कोणाचीही गझल असेल पण त्या तोलामोलाची नाहीच.

जे न देखे रवी ते देखे कवी - या उक्तिप्रमाणे गालिबने जीवनातील हाताळला नाही असा विषयच नाही. बुद्धीवानाना जसा कोणताही विषय हा 'अविषय' होत नाही तसेच गालिबचे आहे. याला कारण गालिबने श्रीमंतीची सुखे अनुभवली तशीच लाचारीची दुःखेच काय पण तूरुंगवासही भोगला. दारिद्र्याची भीकमांगी परमसीमा गाठली होती. त्यामुळे त्याच्या साहित्याला अनुभवाचा भरभक्कम पाया लाभला होता. परंतु त्याच्या स्वभावातील मानीपणा - नोकरीसाठी गेला - अगदी मेणापाल-खीतून गेला. पण अपेक्षा अशी ठेवली की, ज्याच्याकडे मी नोकरीसाठी आलो त्याने मला सामोरे येऊन स्वागत करावे. पण त्याचा अपेक्षाभंग झाला व 'पापड फुटला. आणि परिस्थिती अत्यंत कठिण असतांनाही तो मेण्यातून परत घरी गेला. दारिद्र्य, कर्ज, अपमान, आप्तेष्टांचे मृत्यू, स्वतःच्या मुलाचे मरण त्याने अनुभविले होते. तरी स्वभाव मात्र मानीच होता

गालिबच्या गझलांत नजाकत आहे, हुस्नो-इष्क आहे. अह्यात्म, प्रेम, मदिरास्तवन, मदिगक्षी, जीवन, मृत्यू विश्व

विचार वैराग्य, जीवननीति, श्रृंगार सतत विखुरलेला होता. त्याची सृजनशीलता भरपूर होती. अनुभूतिमुळे वास्तवता होती. फार्सीचा उत्कृष्ट अभ्यासक म्हणून चपखल शब्दाची योजना होती. पण त्याच बरोबर कल्पनेची फेक जबरदस्त होती. त्याच्या गझलेत हृदयस्पर्शी असा परतत्व स्पर्ग होता. मित भाषेत ओजस्वी दिमाग, नादमाधुर्य, सहज सुंदरता, अभिनव कल्पना, ध्वन्यर्थ हा त्याच्या गझलेत पूर्ण भरलेला होता.

जीवनातील जन्म, मृत्यू, आराम, परमेश्वर भक्ति, मद्य-पान अशा टोकाच्या विषय असणाऱ्या गालिबच्या गझली पाहून नीति, श्रृंगार व वैराग्य शतक तेवढ्याच उत्साहाने लिहीणाऱ्या भर्तृहरिची आठवण झाल्याशिवाय राहात नाही.

भाषा कोणतीही असो. त्याच्या अगदी प्रत्येक शब्दास तंतोतंत अर्थ देणारा अर्थ सांगणारा शब्द असतोच असे नाही. गद्यात त्याचे भाषांतर विवरण करून देता येईल एकाद वेळी. पण समश्लोकी करतांना तर पंचाईतच! प्रत्येक भाषेचे हे वैशिष्ट्य आहे उर्दू, फारसी त्याला अपवाद नाहीत. भाषांतरकर्त्याला या मर्यादा पडतातच. गालिब महारायांच्या गझलांतून दरवेळी निरनिराळ्या अर्थ छटा निघतात असा तज्ञांचा अभिप्राय आहे. गझलांची शब्द बैठक बसावी लागते. दोन शेर लिहीले गेले. ते जमले तथापि पुढचे जमले नाही तर ती गझल अपूरी राहाते. पण त्या शेर दोन शेरांत पुढच्या कल्पनेची सूचकता येतेच असे नाही. कारण गझलांत प्रत्येक शेर हा भिन्न विषयाचा असू शकतो अशी गझलची प्रकृति आहे.

गझल रचना व गायकी यांचा थाट निगळाच आहे. आकर्षक आहेत. प्रमोदक आहे. कल्पनेच्या भरारीला वाव देणारा आहे. व कदाचित् श्रोत्यांची कल्पना कोसळविणारा आहे. श्रोता या पराभवानेही आनंदित होतो. ही या गझलची करामत आहे. त्यामुळे मराठी साहित्यातील अनेकांनी गझला उत्तम रितीने हाताळल्या, त्यांचा स्वाद आपण तर घेतलाच पण इतरांनाही तो घेऊन दिला. त्यांत पुढील साहित्यिकांची संक्षिप्त

यादी देता यावी सर्वश्री सेतू माधव पगडी, विद्याधर गोखले. खाडिलकर, सुरेश भट, माधवराव पटवर्धन, अक्षयकुमार काळे सु. रा. चुनेकर, करंदीकर, अरविंद कुलकर्णी, पाडगांवकर, जोगळेकर, बोरकर, आवलीकर, डॉ. करंदीकर, अविनाश कांबळे, डॉ रानडे निफाडकर, गिरगोपीकर, मतीश इनामदार कु. हिरे, सगीता जोशी, शहा, चव्हाण, रणादिवे, सुनील, दीपक सांगोल, मोमीन, भिसे, जमादार, देवकीनंदन सारस्वत, नाशिकचे उप-ळेकर आदि असंख्य सज्जनांनी गझल प्रणिलीं आहे.

कमीत कमी शब्दातून जास्तीत जास्त आगयाची उकल होणे, कल्पनांची उतूंग झेप अमणें, शब्दांची इज्जत करणें व गझलच्या नजाकती बरोबरच तिचा नखरा सांभाळणें ह्या गोष्टींची जाणीव ठेवून मराठी भाषिक कवी गझलची उपासना करीत आहेत. त्यामुळे मराठी साहित्यातील इस्टेटीची भागीदारी करून मराठी साहित्यांत मानाचा मुजरा गझल लवकरच मिळवील अशी खात्री वाटते. अशा सुमारे १७९५ गझला गालिबने लिहिल्या. त्यातील २२५ गझला ह्या उत्कृष्ट वाटल्या आणि गालिब (म्हणजेच बरूवान, विजयी, संभावित) या सार्थ नावाच्या कल्पना शक्ति व अनुभवातून प्रसवलेल्या या गझलांचे भाषांतर करण्याचे यशस्वी धाडस श्री जवाहरलाल गोठी यांना बरेचसे जमले आहे. मी एक सामान्य व या विषयाचा अनाभिज्ञ पण मला जी अनुभूति आली ती मी या प्रस्तावनेत दिली आहे.

श्री गोठी यांना या भाषान्तराच्या परिपूर्णतेचा व गझलांचा आगय व विषय समजण्याचा आनंद झाला असणारच. व त्या आनंदाचा मराठी भाषिकांना आस्वाद घेता यावा हा जो श्री गोठींचा उद्देश आहे तो बहुतांशी सफल होईल अशी खात्री वाटते. श्री गोठींना हे भाषांतर करताना पडलेले श्रम, कष्ट, त्रास हा त्यांच्या सारख्यानाच कळणार! इतरांना तो नेवढा समजणार नाहीं कारण

‘विद्वान एव विजानाति विद्वज्जन परिश्रमम् ।

नहि बंध्या विजानाति तीव्रां प्रसव वेदनास् ॥

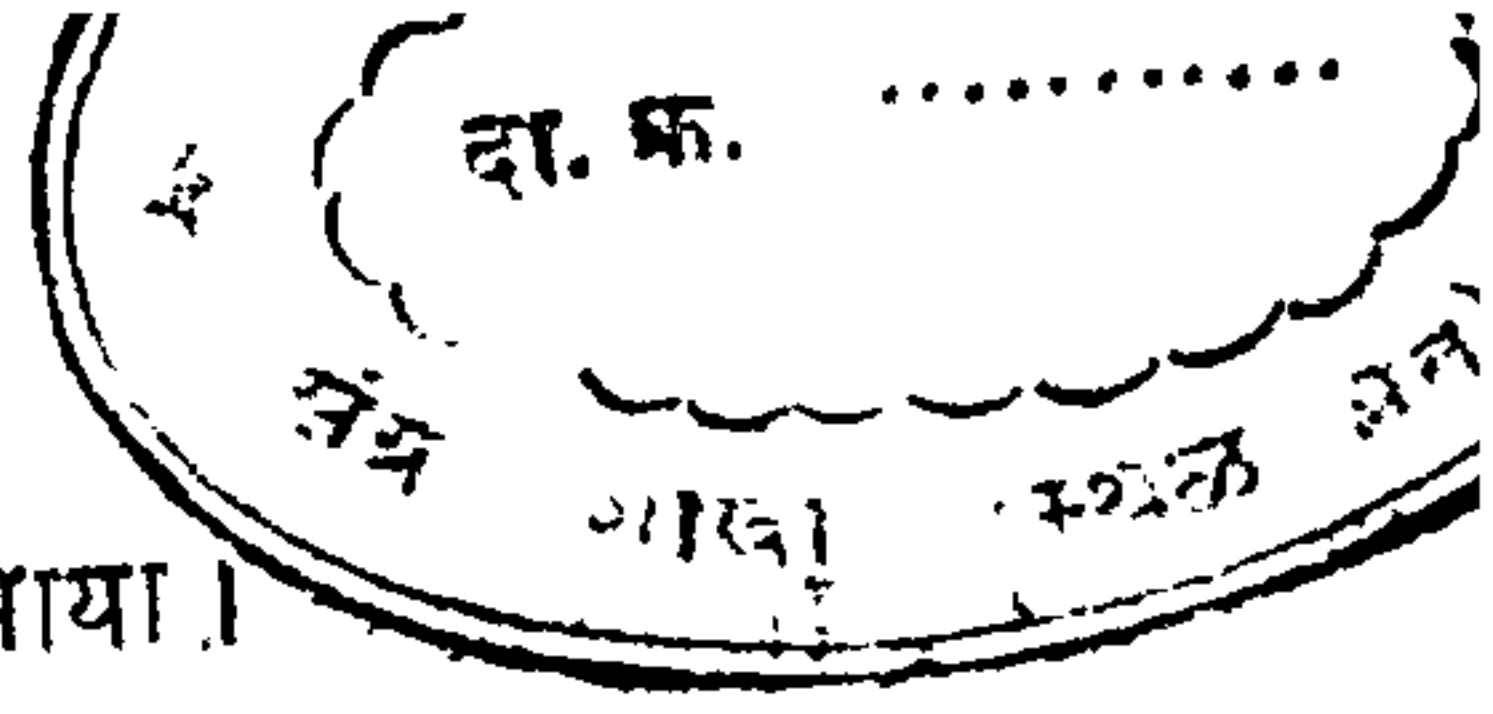
फारसी भूयिष्ट उर्दू भाषेतील मूळ ग्रंथ, तोही गालिव साख्या विद्वानाच्या कल्पना प्रसव शक्तितून निर्माण झालेला आणि तोही काव्यत्मक. त्यातही फार्सीतोल विशिष्ट शब्दांना मराठी भाषेत चपखल वसणारा शब्द मिळणे मुष्कीलीचे. तथापि त्यांनी हे धाडस केले. कारण ते फलद्रूप होणार आहे वरील अडचणींचा न्याय्य विचार करून वाचकांनी ते गोड मानून घ्यावे असे मी विनवितो.

मी तर प्रस्तावनेचे साहसच केले आहे ब्राह्मी पद्धतीच्या लिप्यांशी, भाषांशी साहित्याशी माझा थोडाफार परिचय आहे. पण खरोष्टी पद्धतीने लिहिल्या जाणाऱ्या एकही भाषेचा माझा सुतराम् संबंध नाही. तथापि मित्राने केलेली विनंति नाही म्हणता येईना व शिवाय ही त्यांची मित्राज्ञा मान्य केल्याने माझाही फायदा होणार होता. याची जाणीव ठेवून या प्रस्तावना लेखनाच्या कामास मी प्रवृत्त झालो. तो फायदा म्हणजे जी माझी धाव फैज अहमद फैजपर्यंतच्या वाचनाची होती ती आतां मिर्झा असदुल्लाखां गालीबपर्यंत गेली. पण या निमित्तानें हे घडले हेही नव्हे थोडके! क्षमस्व !

श्री. जवाहरलाल गोठीना माझ्या शुभेच्छा

वि म गोगटे

ता. १८-१२-८६

इश्क से तबीअतने जीस्त का मजा पाया ।

दर्द की दवा पाई, दर्द बेदवा पाया ॥

प्रेमामुळे ह्या जीवनांत आनंद निर्माण झाला. प्रेमामुळेच सर्व रोगांवर (दुःखावर) इलाज सापडला. आणि प्रेम हेच एक असे दुखणे होऊन बसले कि त्यावर कोणताच इलाज चालत नाही.

अहवाब चारा - साजिए - बहशत न कर सके ।

जिन्दां में भी खयाल बयाबां नवर्द था ॥

आमचे मित्र आमच्या उन्मादावर उपचार करू शकले नाहीत. तुरुंगात अस-तांनासुद्धा आमच्या मनांत जंगलात फिरण्याचा विचार यायचा (म्हणजे प्रेमवेडा होऊन कोठेही भटकण्याचा.)

ये लाश बेकफन 'असदे' खस्ता जां की है ।

हक मग फिरत करे अजब आजाद मर्द था ॥

हे कफन नसलेले प्रेत गालिबच आहे. (गालिब इतका स्वतंत्र वृत्तीचा होता कि त्याला मृत्यूनंतर कफनचे सुद्धा बंधन नको होते.) तो अजब आझाद प्रकृतिचा होता. परमेश्वर त्याला मुक्ति देवो.

मैने चाहा था कि अन्दोहे-वफा से छुटू ।

वो सितमगर मेरे मरने पे भी राजी न हुआ. ॥

मला वाटले (मृत्यूला कवटाळून) ह्या प्रेमाच्या यातनांतून एकदाचे सुटावे परंतु ती माझी प्रेयसी माझ्या मृत्यूनेहि संतुष्ट झाली नाही. (तिला संतुष्ट करण्यासाठी आणखी काय करावे?)

किससे महरुमिए किस्मत की शिकायत कीजें ।

हमने चाहा था कि मर जाएं, सो वो भी न हुआ ॥

आमच्या दुर्दैवाची कुणाकडे तक्रार करावी? आम्ही मरण्याचा विचार केला. गम्ही तेहि करू शकलो नाही.

दिखाउंगा तमाशा, दी अगर फुर्मत जमाने ने ।

मेरा हर दागे - दिल इक तुख्म है सर्वे - चिरागां का ॥

जर ह्या निष्ठूर जगाने संधी दिली तर मी ह्या जगाला दाखवून देईन कि,
माझ्या हृदयावरील प्रत्येक व्रण दिपकांच्या झाडाची एक वात आहे.

किया आईनाखाने का वो नक्शा तेरे जल्वे ने ।

करे जो परतवे-खुशीदे-आलम शबनमिस्तां का ॥

ज्याप्रमाणे सूर्याच्या प्रतिबिंबाने दंभबिन्दुची (मोत्यासारखा चमकू लागतो)
शोभा वाढते, तद्वतच तुझ्या रूपाने (प्रेयसीला उद्देशून) माझे हृदयरूपी
दर्पण सुशोभित झाले आहे.

खमोशी में निहा खूंगस्ता लाखो आरजूए है ।

चिरागे मुदा हूं मैं बेजुबां गोरे गरीबां का ॥

ह्या निःशब्दावस्थेतच माझ्या चक्काचूर झालेल्या लाखो आशा आकांक्षा
दडलेल्या आहेत मी एक गरीब माणसाच्या कबरीवरील, विझलेला दिपक
आहे.

बगल मे गैर की आप आज सोए है कही वर्ना ।

सबब क्या? ख्वाबमें आकर तबस्सूम-हाए पिनहां का ॥

तू (प्रेयसीला उद्देशून) आज निश्चितच त्याच्या जवळ (प्रेमातील आपल्या
प्रतिस्पर्धाजवळ) जाऊन झोपली असली पाहिजे नाहीतर दुसरे काय
कारण आहे कि माझ्या स्वप्नात येऊन माझ्याशी मंद स्मित करण्याचे?
(म्हणजे मला वाईट वाटू नये म्हणून माझ्यावर प्रसन्न होण्याचे?)

नही मालूम किस किसका लहू पानी हुआ होगा ? ।

कयामत है सरश्क--आलूदा होना तेरी मिजागां का ॥

(उर्दू शायरीत प्रेयसीला निष्ठूरच मानलेले आहे, कोमल हृदयाची कधीच
नव्हे शिवाय निला एकनिष्ठमुद्धा मानले नाही) अग तुझे डोळे पाण्याने
भरून आले म्हणजे कहरच आहे. तुझे पाणावलेले डोळे पाहून किती जणांच्या
रक्ताचे पाणी झाले असेल? (किती जणांना वाईट वाटले असेल?)

ढांदा कफन नें दागे - अयुबे - बरहनगी ।

मैं वर्ना हर लिबास मे नंगे-बजूद था ।

येथे गालिब परमेश्वराच्या चरणी लीनता स्विकारतो. परमेश्वरा, तू मला ह्या जगातून नेलस हे फार चांगलं केलं. ह्या प्रेतवस्त्राने माझ्या साऱ्या पापांवर पडदा टाकला. जीवंतपणी मी तर कोणत्याही वेषांत (स्थितीत) अस्तित्वाचा कलंक होतो.

बू - ए - गुल, नाला. - ए - दिल, दुदे चिरागे महाफिल ।
जो तेरी वज्म से निकला सो परीशां निकला ॥

फुलाचा सुगंध, हृदयाचे रूदन, तुझ्या महफिलीतील दिव्याचा धूर हे जे कांही तुझ्या महफिलीतून निघाले ते सारं विखूरलेलं (हैराण झालेलं) निघालं

दिल में जोके - वस्लो - यादे - यार तक बाकी नहीं ।

आग इस घर को लगी ऐसी कि जो था जल गया ॥

ह्या हृदयांत न तिच्याबद्दल ओढ बाकी राहिली, न तिच्या आठवणी. ह्या हृदयरुपी घराला विरहाची आगच अशी लागली कि जे होत ते सारं जळून गेले.

नाराज काविगे - गमे-हिजरा-हुआ असद ' ।

सीना कि था दफीना - ए - गुहर - हाए - राज का ॥

साऱ्या प्रेम रहस्यांचा खजिना मी माझ्या हृदयांत जपून ठेवला होता. परंतु अरे रे ह्या विरहाच्या दुःखाने हा सारा खजिनाच लुटून नेला, अर्थात सर्व रहस्य प्रकट करून टाकले.

नाजिशे - अय्यामे - खाकस्तर - नगीनी क्या कहू ? ।

पहलुए-अन्देशा वक्फे-बिस्तरे - संजाब था ॥

ह्या धरतीवर वसून व्यतीत केलेल्या जीवनाचा आनंद काय वर्णू ? चित-नाच्या कुशीत मखमलाच्या मुलायम बिछान्यावर विश्राम घेत होतो.

याद कर वो दिन कि हर इक हल्का तेरे दाम का ।

इन्तजारे - सैद में इक दीदा-ए - बेखाब था ॥

अग, ते दिवस आठव. जेव्हां तुझे जाळे शिकारच्या प्रतिक्षेन जणू उन्निद्र नेत्र होत. (माझ्यासारखा प्रेमवेडा तुझ्या प्रेमांत पडावा ह्यासाठी तू बेचैन झाली होतीस.)

एक-एक कतरे का मुझे देना पडा हिसाब ।

खूने-जिगर, वदीअते-मिजगाने--यार था ॥

मला एक एक थेंबाचा हिशोब घावा लागला. माझ्या हृदयाच रक्त जणू तिच्या (माझ्या प्रेयसीच्या) पलकांची अनामतच होती.

अब मैं हु और मातमे - यक शहरे - आरजू ।

तोडा जो तुने आईना तिमसाल-दार था ॥

अभिलाषारूपी शहर उध्वस्त झाल्यामुळें मी एक दुःखाचा पुतळाच होऊन बसलो. माझ्या हृदयरूपी दर्पणमध्ये मी तुझी शंभर रूपे पहात होतो. असा चित्रमय आरसाच तू तोडून टाकला.

गलियों में मेरी लाश को खींचे फिरो कि मैं ।

जां-दादा-ए-हवा-ए-सरे-रहगुजार था ॥

जीवंतपणी तिच्या गल्लीतून फिरण्याची माझी आकांक्षा अपूरीच राहिली. आता निदान माझ्या प्रेताला तरी तिच्या गल्लीतून घेऊन जा. (माझी प्रेन-यात्रा तिच्या गल्लीतून काढा)

कम जानते थे हम भी गमे-इश्क को पर अब ।

देखा तो कम हुए पे गमे-रोजगार था ॥

ह्या प्रेमव्यथांना मी कमी समजत होतो- परंतू कसले काय? ह्या जीवनाची दुःखांपासून सुटका होण्याचे नांव नाही. प्रेमव्यथा संपल्या तर आता सांसारिक दुःखे उद्भवली.

बस कि दुश्वार है हर काम का आसां होना ।

आदमी को भी मयस्सर नहीं इंसां होना ॥

सुखामुखी कोणतेच काम होत नसते. माणसाच्या अंगी माणूमकी येणे हे देखिल कठोणच आहे.

की मेरे कत्ल के बाद उसने जफा से तौबा ।

हाय उस जुद-पशेमां का पशेमां होना ॥

माझ्यावर अत्याचार करण्याचे तिने सोडून दिले. कमालच झाली म्हणायची मला बरवाद करून वर तिचे लज्जित होणे म्हणजे कहरच झाला म्हणायचे.

वे-नियाजी हृद से गुजरी वन्दा-परवर कव तलक ॥

हम कहेंगे हालें-दिल, और आप फरमांअेंगे 'क्या' ? ॥

तिने माझी उपेक्षा करण्यात तर सीमाच गाठली. मी तिला जीव तोडून माझ्या हृदयाची व्यथा सांगणार आणि ती म्हणणार 'काय'? (माझ्या व्यथेचा तिच्यावर काहीच परिणाम नाही)

गर किया नासेह ने हमको कैद अच्छा ! यूँ सही ॥

ये जुनूने-इश्क के अन्दाज छूट जायेंगे क्या? ॥

ठीक आहे नासेहनें (चूकीच्या मार्गापासून परावृत्त करणारा) मला कैद केले तर करू द्या. परंतु त्यामुळे माझा प्रेमोन्माद कमी थोडीच होणार आहे ?

खाना-जादे जुल्फ है जंजोर मे भागेंगे क्या ॥

है गिरफ्तारे-वफा जिन्दां से घबरायेंगे क्या ॥

आम्ही तिच्या केसांच्या घुंगुरुचे कैदी आहोत. आम्ही वेड्यांपासून दूर पळणार नाही. आम्ही तिच्या प्रेमात अडकलेलो आहोत. आम्हाला कारा-गृहाची भीती कसली ?

है अब इस माअमूरा में कहते गमें-उल्फत-'असद' ॥

हमने ये माना कि दिल्ली मे रहे, खायेंगे क्या ? ॥

(गालिवाचा समकालीन 'जौक' ला जेव्हा विचारण्यात आले कि, "ह्या दिल्लीत तुझ्या शायरीची कदर कुणीच करीत नाही तेव्हा तू दिल्ली सोडणार काय"? त्यावर त्याने उत्तर दिले, "दक्षिणेत शायरीची फार कदर होते अम एकतोय. तरी पण मी दिल्लीची गल्ली वोळ सोडून जाणार नाही" आणि गालिव, तू रे? ह्यावर गालिवने आपलो वेगळीच अडचण सांगितली) "ह्या शहरात आता प्रेम व्यथेचाच दुष्काळ पडत चालला. आता जर मी दिल्लीत राहिलो, तर माझ्यासारख्या प्रेमवेड्यांचा काय होणार ?

ये न थी हमारी किस्मत कि विसाले-यार होता ॥

अगर और जीते रहते यही इन्तिजार होता ॥... ..

प्रेयशीमी मिलन आमच्या नशिबीच नव्हत. आणखी जर जगलो असतो तर प्रतीक्षेखेरीज दुसरे काय केल असत ?

तेरे वादे पर जिये हम तो यह जान झूट जाना ।

कि खुशी से मर न जाते अगर एतवार होता ॥

तुला काय वाटते की तुझ्या वायद्यांवर माझा विश्वास होता? झूट! जर विश्वास असता तर मी हर्षातिरेकाने मरून नसतो का गेलो?

ये कहां की दोस्ती है कि बने है दोस्त नासेह ।

कोई चारासाज होता, कोई गमगुसार होता ॥

नासेह (असे करु नये, तसे करु नये वगैरे सांगणारा) आमचे मित्र बनले ह्याला काय मैत्री म्हणायची? आमच्या जखमांवर इलाज करावयाचा होता आमच्या दुःखात सहानभूती दाखवावयास हवी होती.

कहूं किससे मैं क्या है, शबे-गम बुरी बला है ।

मुझे क्या बुरा था मरना ? अगर एक बार होता ॥

एकदाच जर मरायचें होते तर त्याला माझी ना नाही. पण कुणाला मांगू काय आहे ते ? ही विरहाची रात्र म्हणजे प्रत्यक्ष मृत्यूच. आणि माझ्या नगीबी जन्मभर विरहाच्या रात्रीच होत्या.

हुए हम मर के जो रुखा, हुए क्यों न गर्को - दरिया ।

न कभी जनाजा उठता, न कहीं मजार होता ॥

अरे परमेश्वरा, ह्या जगती मी पूरा बदनाम झालो. तू मला समुद्रातच का नाही विलीन केलेस (ढकललेस) न माझी प्रेतयात्रा काढण्याचा प्रश्न निघाला असता, न माझी कबर खोदावी लागली असती (कशाला एवढ्या भानगडी झाल्या असत्या)

ये मसाईले—नसव्वूफ, ये वयान तेरा 'गालिव' ।

तुझे हम बली समझते जो न वादाख्वार होता ॥

ह्या अध्यात्मिक समस्या । आणि त्यावरील तुझे भाष्य! अरे गालिव, तू जर मद्यपी नसता तर आम्ही तुला धर्मपंडिताचा मान दिला असना, परंतु अरे रे, दारुमुळे सर्व गेले.

हवस को है निशाते-कार क्या क्या ।

न हो मरना तो जीने का मजा क्या ॥

ह्या " दो दिन की जिदगित " माणमाला काय करु न काय नाही असे होऊन जाते, अशा ह्या हौगी माणसाच्या जीवनात मृत्यू नसला तर त्याला आनंद कोठून मिळणार?

बलाए-जां है 'गालिव' उसकी हर बात ।

इवारन क्या, इशारत क्या, अदा क्या ॥

गालिव, तिची प्रत्येक गोष्ट म्हणजे प्राणावरील एक संकटच होय. तिचे ते इशारे काय, संकेत काय, चेहरा काय सगळच वेगळे.

बन्दगी में भी वह आज़ाद-ओ-खुदबी है कि हम ।

उल्टे फिर आये दरे-कावा अगर वा न हुआ ॥

इश्वरोपासनेतसुद्धा आम्ही इनके स्वतंत्र व स्वाभिमानी आहोत कि मशि-दीचे द्वार जर उघडे नसले तर आम्ही तसेच परत फिरतो.

थी खबर गर्म कि 'गालिव' के उड़ेंगे पुर्जे ।

देखने हम भी गये थे, पै तमाशा न हुआ ॥

गालिवची रेबडी उडेल अशी दाद अफवा पसरली होती. आम्हीहि वघण्यास गेलो होतो परंतु तसे काही झाले नाही.

पए-नज्जे-करम तोहफा है शर्म-ना-रसाई का ।

व-खूं-गल्तीदा-ए-सद-रंग दावा पारसाई का ॥

शेकडो पाप करुनहि मी पवित्रतेचा दावा केला परंतु परमेश्वर किती कृपाळू आहे, पहा ! त्याने माझी कोणती भेट स्विकारली तर त्याच्याजवळ शरमेने न जाण्याची (त्यानें माझं सर्व गुन्हे माफ केले)

ले तो लू मोते मे उसके पाव का बोसा, मगर ।

ऐसी बातों मे वो काफिर बदगुमां हो जाएगा ॥

असे वाटायला लागले कि ती झोपली असतांना तिच्या पायाचे चुंबन घ्यावे परंतु, तका अशा मुळे ती प्रतिसाद देणे बंद करील

वाए गर मेरा-तेरा इन्साफ महशर में न हो ।

अब तलक तो ये नवक्की है कि वां हो जायेगा ॥

काय ? म्हणजे तुझा-माझा निकाल प्रलय काली होणार नाही? (माझ्या-वर एवढा अन्याय करून तू निर्दोषच सुटणार) इतकें दिवस तर मी ह्या आशेवर होतो कि परमेश्वराच्या दारी नक्कीच न्याय मिळेल.

फायदा क्या! सोच, आखिर तू भी दाना है 'असद' ।

दोस्ती नादां की है जी का जिया हो जायेगा ॥

असद तू तर समजूतदार आहेस ना. थोडा विचार कर ती तर नादान आहे नुकसान तुझच होईल तू तिचा नाद सोड.

दर्द मिन्नत-कशे-दवा न हुआ ।

मै न अच्छा हुआ, बुरा न हुआ ॥

इतके उपचार करुनहि माझा रोग बरा झाला नाही, चला काही वार्डिट झाले नाही.

कितने शीरीं है तेंरे लव! कि रकिव ।

गलियां खाके बे-मजा न हुआ ॥

तुझे ओठ किती गोड आहे! तुझ्या तोंडातून निघालेल्या शिव्यादेखील गोडच आहेत. इतक्या शिव्या खाऊनहि माझा तो प्रतिस्पर्धी (तुझ्यावर प्रेम करणारा) ! त्याला काहीच शरम वाटली नाही.

है खबर गर्म उनके आने को ।

आज ही घर मे बोरिया न हुआ ॥

ती येणार असा निरोव आला आणि आजच घरात आश्रण्यासाठी चटई नाही

रहजनी है कि दिल-सितानी है? ।

ले के दिल दिलसितां रवां न हुआ ॥

हे डाका घालणे आहे की दिल चोरणे आहे ? माझ हृदय लुटुनहि माझी प्रेयसी राजी झाली नाही.

कुछ तो पढिये कि लोग कहते है ।

आज 'गालिब' 'गजलसरा' न हुआ ॥

अरे काही नरी वाचा. लोक म्हणतात कि आज गालिवच्या गजला कोणी म्हटल्या नाहीत.

दिल उसको पहले हि नाजो-अदा से दे बैठे ।

हमें दिमाग कहां हुस्न के तकाजा का ॥

आम्ही तिच्या नाज-नखऱ्यावर मोहित होऊन तिला आपले दिल देऊन वसलो. तिच्या सौंदर्यावर आता काय ओवाळून टाकावे याचा विचारच केला नाही.

फलक को देखके करता हूं उसको याद 'असद' ।

जफा में उसकी है अन्दाज कारफर्मा का ॥

आकाशाकडे (परमेश्वराकडे) पाहिल्यानंतर तिचीच आठवण होते कारण तिच्या अत्याचाराची पद्धत दैवासारखीच आहे. (दैव फिरल्यावर माणूस जसा बरवाद होतो तमाच माणूस तिच्या प्रेमांत पडल्यानंतर बरवादच होतो.)

मै और वज्मे-मै से यूं तश्नाकाम जाऊं ।

गर मैने की थी तौबा साकी को क्या हुआ था? ॥

मी आणि मदिरेच्या मैफिलितून अस! तहानलेंला जाऊं? मी जरी दारू सोडली होती, तरी साकीला (महफलीतून मदिरा वाढणारी सुंदर स्त्री) काय आळे होते? तिने मला जबरदस्तीने किंवा आग्रह करून घायची होती.

घर हमारा जो न रोते भी तो वीरां होता ।

बहर अगर बहर न होता, तो वयावां होता ॥

कोणत्याही परिस्थितीत आमच्यात फरक पडणार नव्हता, आमच घर उजाडलेलच रहाणार होत. समुद्र जर समुद्र नसता तर अरण्य झाल असत. आमच्या दुःखात फरक पडणार नव्हता.

तंगी ए-दिल का गिला क्या ये वो काफिर दिल है ।

कि अगर तंग न होता तो परीगां होता ॥

हृदयाच्या संकीर्णतेची काय नकार करावी! हे असे वेडमान हृदय आहे कि जर संकुचित नसत तर विखुरलेंल (हैराण) झाल असत.

बादे-यक-उम्र-वरअ वार तो देता वारे ।

काश, रिज्वां ही दरे-यार का दरवां होता ॥

स्वर्गाचा दरवान (पहारेकरी) जर माझ्या प्रेयसीचा दरवान असता तर काय बहार आली असती. संबंध जन्मभर तिच्यावर प्रेम करूनहि तिच्या घरात प्रवेश मिळाला नाही. (तिनें माझ्या प्रेमाला प्रतिसाद दिला नाही) जन्मभरच्या आराधनेनंतर स्वर्गांत तर प्रवेश मिळतोंच.

न था कुछ तो खुदा था, कुछ न होता तो खुदा होता ।

डुबोया मुझको होने ने, न होता मैं, तो क्या होता ॥

हे परमेश्वरा, तू जर सर्वत्र आहेस, तर कशाला मला ह्या जगांत वानलेंम ह्या जगती येऊन मी पुरा वग्बाद झालो.

हुआ जब गम से यूँ बेहिस तो गम क्या सर के कटने का ।

न होता गर जुदा तन से तो जानू पर धरा होगा ॥

दुःखाने मी इतका स्तब्ध झालो की आता डोके उडण्याचे कांहीच दुःख वाटेनास झालय, डोक जर धडापासून वेगळ झालं नसत तर गुडघ्यात घालून वसलो असतो.

हुई मुंदन कि 'गलिव' मर गया पर याद आता है ।

वो हर इक बात पर कहना, कि यों होता तो क्या होता ॥

'गालिवला' जाऊन इतकी वर्ष झाली तरी त्याची ती वडवड अजून आठवते. कि अस झाल असत तर कस झाल असत.

बुलबुल के कारोबार पे है खन्दा-हाए-गुल ।

कहते है जिसको इश्क खलल है दिमाग का ॥

गेवटी प्रेम काय आहे? डोक्यातील मळमळ, कोकिला आणि फुल ह्यांचा एरवी संबंध काय? फुलाचे स्मित कोकिलेवर अवलंबून अमण्याचे कारण काय?

मौ तार वन्दे-इश्क से आजाद हम हुए ।

पर क्या करे, कि दिल ही अदू है फिराग का ॥

गंभर वेळा आम्ही प्रेमाच्या बंधनातून सुटलो परंतु करता काय? ह्या हृदयालाच सुख शांती नको आहे.

मफरे-इश्क में की जोफ ने राहत तलबी ।

हर कदम साये को मैं अपने गविस्तां समझा ॥

ह्या प्रेमयात्रेत दौर्बल्यामुळे कुठे तरी विथाम घ्यावा असे वाटावयास लागले
प्रेमामुळेच थकव्याचा विमर पडला. पायावालाची सावलीसुद्धा मला गीतल
शमनगृह वाटायला लागली

दिल दिया जान कें क्यों उसको वफादार 'असद' ।

गलतीं की कि, जो काफिर को मुसलमां समझा ॥

तिला एकनिष्ठ समजून का तू तिच्यावर प्रेम केलेस? अरे, असद तू चूक
केलीस काफिरला (नास्तिकला) मुसलमान समजून वसलास.

जिदगी यों भी गुजर ही जाती ।

क्यों तेरा राहगुजर याद आया ॥

हे जीवन वातीत झाल नसतं का? झाल असत. परंतु तुझ्या (प्रेयसीला उद्दे-
शून) गल्लीची आठवण झाल्यामुळे जीवनात अधिक आनंद निर्माण झाला.

क्या ही रिज्वां से लडाई होगी ।

घर तेरा खुन्द में गर याद आया ॥

तुझ घर मला (प्रेयसीला उद्देशून) स्वर्गाहूनहि अधिक प्रिय आहे. स्वर्गात
जर मला तुझ्या घराची आठवण झाली तर मी पुन्हा पृथ्वीतलावर येण्याचा
विचार करीन आणि स्वर्गाचा चौकीदार मला येऊ देणार नाही. त्यामुळे
त्याच्याशी भांडण होईल.

फिर तेरे कुचें को जाता है खयाल ।

दिले-गुमगस्ता मगर याद आया ॥

तुझ्या गल्लीचाच विचार मनात का येतो कुणास ठाऊक? कदाचित मार्ग
चकलेल्या माझ्या हृदयाची मला आठवण झाली म्हणून तर नव्हे ?

कोई वीरानी-सी वीरानी है ।

दस्त को देखकर घर याद आया ॥

येथे सर्वत्र उजाडलेलच दिसत आहे. ह्या उजाडलेल्या अरण्याला पाहून
आम्हाला आमच्या घराची आठवण होते.

मैने मजनूं पे लडकपन में 'असद' ।

संग उठाया था कि सर याद आया ॥

लहानपणी मी एका प्रेमवेड्याला मारण्यासाठी दगड उचलला. मला तत्काळ माझ्या डोक्याची आठवण झाली. (त्या प्रेमवेड्याला जर मी दगड मारला तर त्याला किती वेदना होतील हा विचार मनात आला.)

तुमसे बेजा है मुझे अपनी तवाही का गिला ।

इसमे कुछ शईवा - ए - खुबी - ए - तकदीर भी था ॥

तू मला बरवाद केलंस ही माझी तक्रार व्यर्थ आहे. ह्यांत माझी सौभाग्याची झलकच आहे तुझ्या हातून मी बरवाद झालो हे मी माझे भाग्य समजती.

तु मुझे भूल गया हो, तो पता बदला दू ।

कभी फितराक में तेरे कोई नखचीर भी था ॥

तू मला विसरली असशील तर तुला माझा पत्ता दाखवून देऊ? अग, तू माझीच शिकार केली (गालिवने प्रेयसीला शिकारीची उपमा दिली असुन स्वतःला 'शिकारची उपमा दिली.

हम थे मरने को खडे, पाम न आया न मही ।

आखिर उस शोख के तरकश में कोई तीर भी था ॥

मी तर मरणास सिद्धच होतो तीच जवळ आली नाही कारण तिच्या भात्यांत तीर होता आणि त्या तीरानेच ती मला मारणार होती.

रेखनी के तुम्ही उस्ताद नहीं हो 'गालिब'

कहते है अगले जमाने मे कोई 'मीर' भी था ।

अरे गालिब, उर्दू भाषेवर काहो तुझे एकट्याचेंच प्रभुत्व नाही. अरे तुझ्या अगोदर 'मीर' नावाचा कवि होऊन गेला त्याचें मुध्दा तुझ्या इतकेच उर्दू भाषेवर प्रभुत्व होते.

जब तक कि न देखा था कदे-यार का आलम ।

मै मोअतकिदे-फिन्ना-ए-महशर न हुआ था ॥

जेव्हा मी माझ्या प्रेयसीचे सौंदर्य पाहिले तेव्हांच मला कळलें कि प्रलय काल कशाचा म्हणतात तो पर्यंत मला कयामत (प्रलय काळ) माहितच नव्हती.

मशहरे-आशिक से कोसों तक जो उगती है हिना ।

किस कदर यारव! हलाके, हसरते-पावोस था ॥

आपल्या प्रयसीच्या पायांचे चुंबन घेण्याची त्याचो अभिलाषा अपुरीच राहिली. पहा ना, त्याच्या हौतात्म्य स्थाना पासून दूरवर मेंढी उगली. (जिवंतपणी त्या विचाराच्याच प्रेम सफल झालं नाही.)

आईना देख अपना सा मुंह लेके रह गए ।

साहब को दिल न देने पे कितना गुरुर था ॥

कासिद की अपने हाथ से गर्दन न मारिए।

उसकी खता नहीं है ये मेरा कुसूर था ॥

तिला आपल्या सौंदर्याचा किती अभिमान होता! अस वाटत कि तिला जाऊन सांगाव कि, “वाई साहेब, ह्या कवुतराची मान पिरगळू नका हा माझाच गुन्हा होता” (माझी पात्रता नसतांना मी तिची अभिलाषा केली)”

अर्जे - नियाजे इश्क के काविल नही रहा ।

जिस दिल पे नाज था मुझे वो दिल नही रहा ॥

जाता हूं दागे - हसरते - हस्तो - लिए हुए ।

हूं शम्अ - कुश्ता दरखूरे महफिल नही रहा ॥

आतां हे हृदय प्रेम याचनेच्या योग्य राहिल नाहीं. आतां ह्या हृदयाचदल मला अभिमान वाटत नाही. आतां फक्त मी जीवनाच्या अभिलाषेचा एक कलंक घेऊन चाललो आहे. मी एक विझलेला दिपक असून महफिली योग्य राहिलो नाही.

मरके की ऐ लिए और ही तदबीर कर कि मैं ।

शायाने - दस्तो - वाजू - ए कातिल नही रहा ॥

या हृदया, तुझ्या नशिबी आतां तिच्या हातून मरण्याच भाग्य नाहीं तुला वेगळीच तजवीज करावी लागेल. (मी आतां तिच्या प्रेमाच्या पात्र राहिलो नाही.)

गो मैं रहा रहीने-मितम-हाए-रोजगारा

लेकिन तेरे खयाल से गाफिल नहीं रहा ॥

जरी मी सांसारिक दुःखांनीं ग्रासला गेलो होतो तरी मी तुझ्या वदल उदासीन नव्हतो. (तुझेच विचार मनांत असायचें)

दिल से हवा - ए - किश्ते वफा मिट गई, कि वां ।

हासिल, सिवाए - हसरतें - हासिल, नहीं रहा ॥

हया हृदयांत प्रेमाची बाग फुलण्याची आशाच राहिली नाही. तिच्या प्राप्तीच्या अभिजाषेखेरीज हया हृदयांत कांहींच गिल्लक नाही.

बेदादे इश्क से नहीं डरता मगर 'असद' ।

जिस दिल पे नाज था मुझे, वो दिल नहीं रहा ॥

वास्तविक मी प्रेमात त्या अत्याचारांना घाबरत नाही परंतु हया हृदया-बद्दल आतां अभिमानच राहिला नाही.

रश्क कहता है कि उसका गैर से इखलास, हैफ ।

अकल कहती है कि वो बेमेहेर किसका आशना ॥

इर्षा नेहमी असेच सांगते कि तिच दुसऱ्यावर प्रेम आहे. आणि बुद्धी म्हणते की ती निष्ठूर कुणावरच प्रेम करणार नाही.

मै और इक आफत का टुकटा वह दिले - वहशी, ।

कि है आफियत का दुश्मन और आवारगी का आयना ॥

हे माझ हृदय मला कोणत्या संकटांत पाडील ह्याचा नेम नाही. कोणतेही काम कुशलतेने करणार नाही. आणि नेहमी कुठेही भटकत राहिल.

जिकवा संजे - रश्के हम - दीगर न रहना चाहिए ।

मेरा जानू मुनिस और आईना तेरा आशना. ॥

तुला तिकडे आपल्या सौंदर्याचा अभिमान आणि मी इकडे निराशने डोके गुडघ्यांत घालून बसणार. तुझी इर्षा करुन मी काय साधणार ?

जिक उस परीवश का और फिर वयां अपना ।

वन गया रकीव आम्बिर था जो राजदां अपना ॥

माझी प्रेयसी इतकी सुंदर कि तिच्यापुढे स्वर्गातील परीदेखिल फिकी वाटावी. तशांत माझ्यासारखा प्रतिभाशाली. कवि तिच्या सौंदर्याचे वर्णन करणारा ! सारच उलट झालं ज्या माझ्या मित्राला मी तिच्या सौंदर्याचे वर्णन ऐकवीत होतो. तो चक्क कि तिच्यावर प्रेम करावयास लागला.

मै वो क्यों वहुत पीते ब्रजमे - गैर में, यारब ।

आज ही हुआ मजूर उनको इम्तहां अपना ॥

परमेश्वरा, इतरांच्या महफिलीत ती कां एवढे मद्य पिते? आजच आमची कसोटी पाहाण्याच तिच्या मनांत आले कि काय?

दर्दे - दिल लिखूं कव तक, जाऊं उनको दिखला दूं ।

उंगलीयां फिगार अपनी, खाना खूचका अपना ॥

हृदयाची व्यथा कुठपर्यंत लिहु? असे आटते कि लिहून लिहून जखमी झालेली आपली बोटे आणि त्यामुळें लेखणीतून टपकत असलेल रक्त, जाऊन तिला दाखवून द्याव.

घिसते घिसते मिट जाता, आपने अबस बदला ।

नगे - सिजदा से मेरे, संगे - आस्तां अपना ॥

माझे डोके टेकल्यामुळें डाग पडले म्हणून तू तुझ्या ओट्यावरचा दगड बदलून टाकलास. वास्तविक कांही आवश्यकता नव्हती. डोके घासून घासून तुझा दगड पार झिजून खलास झाला असता.

हम कहां के दाना थे, किस हुनर में यकता थे ।

वेसवव हुआ 'गालीब' दुश्मन आस्मां अपना ॥

आम्ही कोण एवढे मोठे लागून गेलो होतो, कोणत्या कलेत आम्ही अद्वितीय होतो! उगाचच दैवानें आमच्याशी वैर बांधले.

रुखसते नाला मुझे दे कि मुबादा जालीम ।

तेरे चेहरे से हो जाहिर गमे - पिनहां अपना ॥

अग, तू मला रुदन करण्यापासून मना करू नकोस अस न होवो कि तुझ्या चेहऱ्यावरून माझ अंतरीच दुःख प्रकट व्हाव.

रहमन अगर कबूल करे क्या बर्ईद है ।

शर्मिन्दगी से उज्र न करना गुनाह का ॥

मला माझ्या पापांची शरम वाटते एवढें पाहूनहि तो दयाधन परमेश्वर मला क्षमा करील.

मकनल को किस निशात से जाना हुं मै कि है !

पुल - गुल खयाले जखम से दामन निगाह का ॥

तिच्या हातानें मरण्यास मी अधीर झालो आहे. म्हणूनच मी वधस्थानी मोठ्या आनंदाने जात आहे. तिच्या हातून होणाऱ्या जखमेच्या विचारानेच माझी दृष्टीरूपी झोळी जणू काय फुलांनी भरून गेली (ह्या निमित्ताने तरी तिच माझ मिलन होईल)

जौर से वाज आये, पर वाज आयें क्या ।

कहते है, हम तुमको मुंह दिखलायें क्या ॥

(प्रेयसीच साध दर्शन झाल नाही तर प्रेमिकाला असें वाटतें कि ती आपल्यावर फार मोठा अत्याचार करते) कोणतीहि गोष्ट अधिक झाली म्हणजे माण-साला तिचा कंटाळा येतो. परंतु ती जर दर्शनच देत नाही तर तिला दर्शन देण्याचा काय म्हणून कंटाळा यावा ? (कां म्हणून तिने सतत अत्याचार करू नये ?)

रात - दिन गर्दिश में है सात आम्मां ।

हो रहेगा कुछ - न - कुछ घबरायें क्या ॥

हे हि दिवस जातील. चिंता कशाला करावयाची?

लाग हो तो उसको हम समझें लगाव ।

जब न हो कुछ भी, तो धोका खायें क्या ॥

शत्रुता जरी असती तरी आम्ही तिला प्रेम समजलो असतो परंतु येंथे कांहींच नाही उगाच का धोका खावा?

मौजे - खूं सर से गुजर ही क्यों न जाय ।

आस्ताने - धार से उठ जायें क्या ।

तिच्या ओट्यावर डोके घासून घासून डोक्यांतून रक्ताची धार जरी वहा-वया लागली तरी तिच्या ओट्यावरून उठून जावे काय? प्रेमिकाने चिकाटी कधी सोडू नये)

पूछते है वो कि 'गालिव' कौन है ।

कोई बतलाओ कि हम बतलायें क्या ॥

गालिब एवढा मोठा कवि. तरी ती विचारते कि गालिब कोण आहे. तुम्हीच सांगा कि काय उत्तर द्यावे.

हरीफे - जोशिशे-दरिया नहीं खुदारी - ए - साहिल ।

जहां साकी हो तू बातिल है दावा होशयारी का ।

खळलेल्या समुद्राला मी मर्यादा घालीत असतो हा किनाऱ्याचा अभिमान वृथा आहे. जिथे साकी (महफिलीत मदिरा वाढणारी सुंदर स्त्री) आहे. तिथे जर कुणी अस म्हणावयास लागला कि मी शुद्धीवर आहे तर तें झूट आहे. (इश्काचा नशा चढल्याशिवाय रहात नाही.)

इशरते-कतरा है दरिया में फना हो जाना ।

दर्द का हृद से गुजरना है दवा हो जाना ॥

पाण्याच्या थेंबाच ऐश्वर्य समुद्रान विलीन होण्यातच असते. जगाच्या दुःखालाच जर स्वतःच दुःख मानल तर स्वतःच दुःख जाणवत नाही.

तुझसे किस्मत में मेरी सूरते - कुल्ले-अवजद ।

था लिखा बात के बनते ही जुदा हो जाना ॥

अक्षरे जुळल्यानंतर कुलूप जसे खुलले जावे, तसेच तुझे माझे प्रेम जमत आले असतांनाच नेमकी विरहाची घडो येते.

दिल हुआ कश्मकशे - चारा - ए जहमत में तमाम ।

मिट गया घिसने में इस उक्दा का वा हो जाना ॥

ज्या प्रमाणे गांठ खोलण्यासाठी आपण दोरी घासत असतांनाच ती तुटून जावी त्याच प्रमाणे हे बीमार दिल उपचाराच्या ओढाताणीतच खलाम झालं.

अव जफा से भी है महरुम हम, अल्लाह - अल्लाह! ।

इस कदर दुश्मने - अरबाबे - वफा हो जाना ॥

आनां तर, परमेश्वरा, आम्ही अत्याचारापासूनहि वंचित झालो. तिने माझ्यावर जुलूम करणे बंद केले हा तर प्रेमाचा अंत झाला.

लिखता हूं 'असद' सोजिशे-दिल से सुखने-गर्म ।

वा रख न सके कोई मेरे हृफ पे अगुश्त ॥

असद, हृदयाच्या आगीत तापलेले असे शेर मी लिहीत असतो. म्हणजे माझ्या गायरीवर कोणो बोट ठेंवू शकणार नाही. चटका बसेल. (माझ्या गायरीवर टिका करण्याची कुणाची ताकद नाही.)

मुंद गई खोलते ही खोलते आंखे 'गालीब' ।

यार लाये मेरी बाली पे उसे, पर, किस वक्त ॥

येथे मी मरणोन्मुख झालो. मृत्यू फक्त कांहीं क्षणांनीच दूर आहे. आणि अशा वेळी त्यांनी माझ्या प्रेयमीला माझ्या उशी जवळ आणल. आतां काय उपयोग?

ए दिले-ना- अकबत - अन्देग जवने- शौक कर ।

कौन ला सकता है ताबे-जल्वा-ए-दीदारे-दोस्त ॥

अरे, वा हृदया, तिचे दर्शन घेण्याची आपल्यात शक्ति नाही तू उगाच दृष्ट धरू नकोस. (थोडक्यात, मनाला आवरणे आतां कठिण झालें आहे.)

इश्क में बेदादे-रश्के-गैर ने मारा मुझे ।

कुशता-ए-दुश्मन हूं आखिर, गर्चे था बीमारे दोस्त ॥

प्रेमांत मी, इतरांच्या इर्षनें, दुःखित झालो प्रेमांत पडल्यामुळेच मी प्रतिस्पर्धांच्या हातून पराजित झालो. (जरी मला प्रेमरोग झाला होता तरी रोगाने न मरता मी रोग झाल्यामुळें इतरांच्या हातून मेरो.)

गैर यूं करता है मेरी पुरासिग उसके हिज्र में ।

बेतकल्लुफ दोस्त हो जैसा कोई गमख्वारे-दोस्त ॥

माझा प्रतिस्पर्धी, तिच्या विरहांत माझ असे सांत्वन करितो कि कृणालाहि असे वाटाव कि तो माझा प्रतिस्पर्धी नसून मित्रच आहे.

ताकि मैं जानूं कि है उमकी रसाई वां तलक ॥

मुझको देता है पयामे-वादा-ए-दीदारे-दोस्त ॥

तिच आपल्यावरच जास्त प्रेम आहे असे दर्शविण्यामाठी तो (माझा प्रतिस्पर्धी) मला तिच्या दर्शनाच आश्वासन देतो.

लो हम मरिजे-इश्क के तीमारदार है ।

अच्छा अगर न हो तो मसीहा का क्या इलाज? ॥

आम्ही प्रेमरोगांवर उपचार करणारे आहोत. रोगी जर बरा झाला नाही तर चिपित्सकाला काय दंड कराल ?

हुस्न गम्जे की कशाकश से छुटा मेरे बाद ।

वारे आराम से है अहले-जफा मेरे बाद ॥

मी जीवंत होतो तो पर्यंत मला मोहित करण्यासाठी ती सुंदर दिसण्याचा प्रयत्न करीत होती. त्यामुळे तिला फार कष्ट पडत असे. आतां माझ्या मृत्यूनंतर तिला अशा प्रकारच्या कष्टांपामून मुक्ति मिळाली.

खू है दिल खाक में अहवाले-बुतां पर, यानी ।

उनके नाखून हुए मोहताजे-हिना मेरे बाद ॥

मी जीवंत असे पर्यन्त. मेंढींच्या रंगापेक्षा अधिक गडद असे समजून तीं आपल्या हातांना माझे रक्त लावीत असे. आता मी मेलो म्हणून ती आपल्या हातांना मेंढी लावते. ह्या गोष्टींच मला दुःख होत असल्यामुळे मातीत असलेल्या माझ्या हृदयाची परिणती रक्तांत होत आहे.

कौन होता है हरीफे-मए-मर्द-अफगने-इश्क ।

है मुकर्रर लवे-साकी पे सला मेरे बाद ॥

प्राणघातक प्रेमाची शराब पिण्याच साहस आता कुणामध्येच नाही. माझ्या-नंतर साकीने पुष्कळ आवाज देवून पाहिला परंतु ती मदिरा घेण्यास कुणीच उठलं नाही

गम से मरता हूं, कि इतना नहीं दुनिया में कोई ।

कि करे ताजियत-मेहरो-वफा मेरे बाद ॥

माझ्या नंतर प्रेम कर्ण आणि कहन निभव ग कोण करील ह्याच विचाराने माझा जीव गुदमरु लागला.

वफूरे-अक ने काशाने का किया यह रंग ।

कि हो गये मेरे दीवारो-दर दरो-दीवार ॥

माझ्या अश्रुंनी (रुदनाने) माझ्या घराची शोभाच विघडवून टाकली दारे भितीसारखी दिसताहेत आणि भिती दारासारख्या

नही है साया कि सुनकर नवेदे-मकदमे यार ।

गये है चन्द कदम पेतर दरो दीवार ॥

तिच्या आगमनाचें शुभ वृत्तांत ऐकून तिला सावली देण्यासाठी दारे आणि भिती काही पावले पुढे चालून गेली. (माझ्या प्रेयसीच्या आगमनाने निर्जीव वस्तू देखील प्रसन्न झाल्यात)

हुई है किस कदर अरजानी-ए-मए-जल्वा ।

कि मस्त है तेरे कूचे में हर दरो-दीवारे ॥

तुझ्या दर्शनरूपी शरावचा प्रभाव तर पहा. तुझ्या गल्लीतील प्रत्येक दार न भित नशेत आहे असे वाटते. (जिथे निर्जीव वस्तूवर इतका परिणाम होतो. तर तिथे मी दिवाना झालो तर काय आश्चर्य ?)

न कह किसी से कि 'गालिव' नहीं जमाने में ।

हरीफे-राजे-मोहब्बत, मगर दरो-दीकर ॥

गालिव, तू अस समजू नकोस कि तुझ प्रेम कुणाला माहीत नाही अरे भिती-नाहि कान असतात.

घर जब बना लिया तेरे दर पर कहे बगैर ।

जानेगा अब भी तू न मेरा घर कहे बगैर ॥

तुझ्या दारा समोर जरी मी माझ घर (अर्थात्, तुला न सांगता) बनविले, तरी देखिल तू अशीच म्हणणार कि " सांगितल्याशिवाय तूमच घर मला कस माहीत असणार? "

कहते है, जब रही न मुझे नाकते-मुखन ।

जानू किसी के दिल की मै, क्योंकर कहे बगैर ॥

ती तर अगी म्हणते कि सांगितल्याशिवाय कुणाच्या दिलाची हालत मला कशी समजणार. येथे तर वाक्शक्तिच नाहिगी झाली.

काम उससे आ पडा है कि जिसका जहान में ।

लेवे न कोई नाम 'सितमगर' कहे बगैर ॥

अशा व्यक्तिशी गांठ पडली आहे कि तिला सारेजण सितमगरच (अत्याचारीच) म्हणतात.

जी में ही कुछ नहीं है हमारे, वगर्ना हम ।

सर जाये या रहे, न रहे पर कहे वगैर ॥

आमच्या मनांत तसं कांहींच नाही. (कपट, वगैरे) परंतु आम्हीं इतके स्वाभिमानी आहोत कि काय वाटेल ते झाल तरी सांगितल्याशिवाय रहाणार नाही.

छोडूंगा मैं न उस वृते - काफिर का पुजना ।

छोडे ग खल्क गो मुझे काफिर कहे वगैर ॥

साऱ्या जगानें जरी मला काफिर म्हणून संबोधले तरी मी तिची (मूर्ति-सारखी चेहऱ्यावर कोणतेच भाव न व्यक्त करणारी माझी प्रेयसी) आराधना करणें थांबवणार नाही.

मकसद है नाजो-गम्जा, वले गुफ्तगू में काम ।

चलता नहीं है, दर्ना-ओ-खंजर कहे वगैर

मनलब आमचा तिच्या भुंवयांशी आहे. परंतु बोलतांना तिच्या भुंवयांना कट्यार व खंजर संबोधल्याशिवाय चालत नाहीं.

हरचन्द हो मुगाहित-ए- हक की गुफ्तगू ।

वनती नहीं है वादा-ओ-सागर कहे वगैर ॥

वास्तविक आम्हाला परमेश्वराच्या दर्शनाची चर्चा करावयाची आहे परंतु मद्य व मद्याचा प्याला संबोधल्याशिवाय जमत नाहीं (गालिवने इश्वर-भक्तिला शरावचीच उपाया दिली आहे.)

‘गालिव’ न कर हुजूर में तू बार बार अर्ज ।

जाहिर है तेरा हाल सब उन पर कहे वगैर ॥

गालिव, जाऊ दे. घडी घडी तिला विनवण्या करू नकोस. तुझ्या स्थितीची, तिला न सांगताहि कल्पना आहे.

आतिशपरस्त कहते है अहले-जहां मुझे ।

सरगर्म-नाला-हाए -शरर-बार देखकर ॥

आग ओकणारे माझे अतिनाद पाहून लोक मला अग्निपूजक म्हणतात.

आता है मेरे कत्ल को पुर-जोशे -रश्क से ।

मरता हूं उसके हाथ में तलवार देखकर ॥

मला मारण्यासाठीं तिनें हातांत तलवार आणलेली पाहून मी स्तंभितच झालो. ती आपल्या हातांनी माझी मान मुरगळणार होती. (कारण त्या निमित्त्याने तरी मला तिच स्पर्शसुख लाभणार होत.) परंतु ह्या वावतीतहि मी निराशच झालो.

वा हसरता! कि यार ने खींचा सितम से हाथ ।

हमको हरीसे-लज्जते-आजार देखकर

मला प्रेमांत मिळणाऱ्या कष्टाच्या स्वादाचा लोभी पाहून तिनें आपला अत्याचाराचा हातसुद्धा आखडता घेतला. हे राम!

सर फोडना वो 'गालिवे' - गोरीदा - हाल का ।

याद आगया मुझे तेरी दीवार देखकर ॥

तुझी भित पाहून मला त्या वेड्या गालिवची आठवण होते. तो नेहमी प्रेमा न्मादांत आपले डोके ह्या भितीवर फोडीत असे.

फरागत किस कदर रहती मुझे तगव्रीशे - मरहम से ।

वहम गर सुलह करते पारा-हाए-दिल नमकदां पर ॥

माझ्या हृदयाचे तुकडे जर परस्पर मिठाच्या प्याल्यांत जाऊन पडले असते तर फार बरे झाले असते जखमांवर उपचार करण्याच्या चितेतून मी मुक्त झालो असतो.

था ख्वाब में खयाल कि तुझसे मुआमला ।

जब आंख खुल गई न जियां था त सूद था ॥

आपल प्रेम एक स्वप्नच होत न् काय! जेव्हां डोळे उघडले तेव्हां पाहिले तर लाभ नुकसान कांहींच नाही. प्रेमाचा मागमूसहि दिमला नाही.

आगही दामे-शुनीदन जिस कदर चाहे बिछाए ।

मुद्दा अन्का है अपने आलमे तकरीर का ॥

मी माझ म्हणणं कितीही विस्ताराने जरी मांडल तरी (अज्ञानी जनांना) ते समजण कठीण आहे.

कावे-कावे सख्तजानी हाय तनहाई न पूछ ।

सुवह करना शाम का लाना है जुए-शीर का
विरह यातना कांही विचारु नका. एकेक दिवस काढणे म्हणजे पहाड खोदून
दुधाची गंगा वाहवण्यासारखे आहे. (फरहादने हे काम शिरीनच्या प्राप्ती-
साठी केलं होत.)

घारव, वो न समझे है न समझेंगे मेरीं वात ।

दे और दिल उनको जो न दे मुझको जवां और ॥

परमेश्वरा, तिला माझ म्हणण कधीच समजणार नाही. मला आणखी एक
जीभ (वाक्शक्ति) देण्याऐवजी तिलाच एक समजून घेणार हृदय दे ।

लोगों को है खुशींदे-जहां-ताब का धोका ।

हर रोज दिखाता हू मैं इक दागे-निहां ओर ॥

मी दररोज हृदयीचा दडलेला एक व्रण दाखवित असतो. लोकांना वाटतं
कि जगाला प्रकाशित करणारा हा सूर्यच आहे.

लेता, न अगर दिल तुम्हे देता, कोई दम चैन ।

करता, जो न मरता कोई दिन, आहो-फुगां और ॥

जर तुला मी प्रेमात हृदय दिले नसते तर मला निश्चित मनःशांती लाभली
असती, परंतू आतां कसली आली मनःशांति? जर मी आणखी काही दिवस
जगलो असतो तर फक्त अर्तनाद केले असते. दुसरे काहीच करू शकलो
नसतो. कारण तुझ्याशी मिलन माझ्या नशिबी नव्हतचं

है और भी दुनिया में सुखनबर बहुत अच्छे ।

कहते है 'गालिब' का है अन्दाजे-वयाँ और ॥

ह्या जगांत एकाहून एक श्रेष्ठ कवि आहेत. (नाही म्हणत नाही) परंतू
गालिबची शैली काही विशेषच होय.

खालील गझल गालिबने आपला (दत्तक घेतलेला) मुलगा 'आरीफ'

याच्या तरुणपणी झालेल्या मृत्युवर लिहलेली आहे.

लाजिम था कि देखो मेरा रस्ता कोई दिन और ।

तनहां गये क्यों? अब रहो तनहां कोई दिन और ॥

माझी वाट पाहिली नाहीस? एकटा गेला निघून? आतां (स्वर्गांत) कांहीं दिवस एकटाच रहा.

जाते हुए कहते हो, कयामत को मिलेंगे ।

क्या खूब? कयामत का है गोया कोई दिन और ।

जातांना तू म्हटलास कि कयामतच्या दिवशी भेटू वा! वा! कयामत अजून यावयाचीच आहे न काय? (गालिबच्या दृष्टीने 'आरिफचा' मृत्यू कयामतच होती प्रलयकाळ होता.

हां ऐ फलके-पीर, जवां था अभी 'आरिफ' ।

क्या तेरा विगडतां जो न मरता कोई दिन और ॥

अरे परमेश्वरा, माझा आरिफ आतां तरुण होता तो आणखी? कांहीं दिवस जगला असता तर तुझ काय विघडल असत?

तुम माहे शब्रे-चार-दहूम थे मेरे घर के ।

फिर क्यों न रहा घर का वो नक्शा कोई दिन और ॥

अरे परमेश्वरा, आरिफ माझ्या घरचा पौर्णिमेचा चंद्र होना. पौर्णिमेनंतर एकदमच अमावस्या येत नसते. आज असे कसे झाले?

तुम कौनसे ऐसे थे खरे दादो-सितर के ।

करता मलक-उल-मौत तकाजा कोई दिन और ॥

आरिफ, तू बराच सचोटीचा लागून गलाम यमाच बोलावण आल्यावरुन निघून गेला.

मुझसे तुम्हें नफरत सही, 'नय्यर' से लडाई ।

बच्चों का भी देखा न तमाशा कोई दिन और ॥

माझ्यावर तुझ प्रेम नसेल. नय्यरशीहि तुझ भांडण असेल परंतु ह्या मुलांनी तुझ काय केल? यांच्या लीला पहाण्यासाठीं तू ह्या जगांत थांबायच होत.

नादां हो जो कहते हो कि क्यों जीते हो 'गालिब'

किस्मत में है मरने की तमन्ना कोई दिन और ।

गालिब, तू नादान आहेस. तुला पूष्कळ वाटत असेल. कि आरीफशिवाय जगण्यांत कांहींच अर्थ नाही. अरे वेड्या, असे कुठे असत कां? जन्म आणि मृत्यू दैवाधीन गोष्टी असतात.

मिट जाएगा सर, गर तेरा पत्थर न विसेगा ।

हूं दर पे तेरे नासिया-फर्सा कोई दिन और ॥

(हा शेर आरीफबद्दल नाही) मात्र डोके संपून जाईल, परंतु तुझा दगड झीजणार नाही. मी आहे आणखी थोडे दिवस (तुझ्या दारी डोके घसण्या-साठी) थोडक्यात, तू इतकी निष्ठूर आहेस कि, मात्र कांहींही झाल तरी तू मला प्रेमांत प्रतिसाद देणार नाहीस.

लेता हूं मकतबे-गमे-दिल में सबक हनोज।

लेकिन यही कि 'रफत गया और 'बूद' था ॥

प्रेमाच्या पाठशाळेत मी अजूनहि हेच धडे गिरवतो कि 'रफत' म्हणजे 'गेला' आणि 'बूद' म्हणजे 'होता.'

ताव्र लाए हीं वनेगी 'गालिब' ।

वाक्या सख्त है और जान अजीज ॥

कांहीं तरी केल तरच निभावले जाऊ. गालिब, परिस्थिती तर मोठी कठिण आहे. आणि प्राण तर प्रिय आहे.

हूं गिरफ्तारे-उल्फते-सैयाद ।

वर्ना वाकी है ताकते-परवाज ॥

माझ्यात उडण्याची ताकत नाही असें तुम्हाला वाटते? परंतु काय करू? मी माझ्या प्रेयसीरूपी शिकारीच्या जाळ्यांत अडकून पडलोय.

'असदुल्ला खां' तमाम हुआ ।

ऐ दरेगा त्रो रिन्दे-गाहिद-बाज ॥

अरे रे, तो असदुल्ला खां गेला. मद्यपी होता, परंतु सौंदर्योपासक होता.

मुज्दा ऐ जाँके-असीरी कि नजर आता है ।

दाम खाली कफसे-मुर्गे-गिरफ्तार के पास ॥

कुणाच्या तरी प्रेमांत बंदी होण्याची अभिलाषा बाळगणाऱ्या आम्हा प्रेम-वेड्यांना एक आनंदाची बातमी आली आहे. पकडल्या गेलेल्या पक्षाच्या पिंजऱ्याजवळ जाळ खालीच आहे. (माझी प्रेयसी माझी शिकार करण्यासाठी आली आहे.)

जिगरे-तिशना-ए-आजार तसल्ली न हुआ ।

जू-ए-खूं हमने वहाँ बुने-हर-खार के पास ॥

प्रेमांत मिळणाऱ्या कष्टाची अभिलाषा बाळगणाऱ्या माझ्या हृदयाला समाधान वाटले नाही. तरी मी प्रत्येक काट्याच्या टोकाजवळ रक्ताची नदी वाहवून टाकली.

मुंद गई खोलते ही खोलते आंवे ह्य ह्य ।

खूब वक्त आये तुम इस आशिके-बीमार के पास ॥

तुझ्या ह्या प्रेमरोग्याजवळ यायची ही काय वेळ झाली? मी तर यथे अखेरची घटिका मोजतो आहे.

मैं भी रुक-रुक के न मरता, जो जवां के बदले ।

दशना इक तेज-सा होता मेरे गमस्वाकर के पास ॥

(पत्नीला उद्देगून) तिने माझा बोलून बोलून जीव घेतला. त्या ऐवजी तिच्या जवळ एक धारदार कट्यार असतो तर फार दुरे झाले असने. माझा जीव असा घुटमळत गेला नसता. मी एकदम मेलो असतो. (मुटलो असतो.)

दहने-शेर में जा बैठिए लेकिन ऐ दिल ।

न खडे हूजिए खूबाने-दिल - आजार के पास ।

एक वेळ सिहाच्या गुहे जवळ जाऊन बसा. परंतु, हृदय विद्ध करणाऱ्या सुंदर स्त्रीयांजवळ कधीहि उभे राहू नका.

देखकर तुझको चमन बसा कि नमू करता है ।

खुद-ब-खुद पहुँचे है गुल गोशा-ए-दस्तार के पास ॥

तुझ रूप पाहून ही फुलबाग सुद्धा खुलली तुझा पगडीवर स्थान मिळवण्यासाठी ही फुले आपोआप चालत गेली. (तुझ्या रूपाने ही फुलबागमुद्धा मोहीत झाली.)

मर गया फोड के सर 'गालिवे' वहशी, हय हय ।
बैठना उसका वो आकर तेरी दीवार के पास ॥
अरे रे, तो वेडा गालिव डोके फोडून फोडून मेला. तुझ्या भितीजवळ येऊन
त्याचे वसणें अजून आठवतंय.

दाद देना है मेरे जख्मे-जिगर की वाह, वाह ।
याद करता है मुझे, देखे है वो जिस जा नमक ॥
तिला जिथे जिथे मीठ दिसते तिथे तिथे तिला माझी आठवण होत असते.
अशा प्रकारे ती माझ्या हृदयावरील जखमांना दाद देत असते.

आह को चाहिए इक उम्र असर होने तक ।
कौन जीता है तेरी जुल्फ के सर सोने तक ॥
प्रेमांत यगस्वी होण्यासाठीं माणसाला सारे जीवन व्यतीत करावे लागते.
तुझी प्राप्ती होईपर्यंत कोण जगला आहे?

दाम हर मौज में है हल्फा-ए सदकामे-नहंग ।
देखे क्या गुजरे है कतरे पे गुहर होने तक ॥
प्रत्येक लाट म्हणजे एक जाळे आहे आणि त्या जाळेचा घेरा म्हणजे शेकडो
मगरींना आपले उघडे ठेवलेले जबडे होत पाहू या, मोती होईपर्यंत
पाण्याच्या थेंबावर किती प्रकारचे संकटे कोसळतात, ते. (माणसाचे जीवन
जर मार्थक व्हावयाचे असेल तर त्याला फार संकटांमधून जावे लागते.

आगिकी सब्र तलब और तमन्ना बेताब ।
दिल का क्या रंग करू खूने-जिगर होने तक ॥
माणसाला जर प्रेमांत सफल व्हावयाचे असेल तर त्यानें धीर धरावयास
पाहिजे. परंतु त्याची अभिलाषा त्याला उतावीळ होण्यास प्रवृत्त करते.
तेव्हां मृत्यूपर्यंत हे मन सांभाळावयाचे कसें?

हमने माना कि तगाफूल न करोगे, लेकिन ।
खाक हो जाएंगे हम तुमको खबर होने तक ॥
मी घटकाभर असें धरून चालतो कि तू माझी उपेक्षा करणार नाहीं परंतु
माझे तुझ्यावर प्रेम आहे. हे तुला माहीत होईपर्यंत मी जळून खाक होऊन
जाईल त्याचे काय?

परतवे-खुर से है शत्रुनम को फना की तालीम ।

मै भी हूं एक इनायत की नजर होने तक ॥

दंव बिंदुंत जर सूर्याचे प्रतिविम्ब पडले तर दंव बिन्दु उडून जातो (नष्ट
होतां.) (कुणाच तरी आपल्यावर प्रेम आहे, अशी धन्यता मानून तो नष्ट
होतो.) तद्वतच मी सुद्धा तुझ्या कृपा दृष्टीची वाट पहात आहे.

यक नजर बेश नहीं, फूर्मते-हस्ती गाफिल ।

गर्मी-ए वज्म है इक रक्से-शरर होने तक ॥

हे चिंगारियांच नृत्य जितके क्षणभंगूर आहे, तितकीच क्षणभंगूर ही जीवन
रूपी महफिल आहे. तेव्हां ह्या जीवनांत मी तुझ्या कडून एका प्रेम कटाक्षा-
चीच अभिलाषा वाळगतो. तो तू लवकर दे माझी अपेक्षा फार मोठी नाहीं

गमे-हस्ती का 'असद' किससे हो जूज मर्ग इलाज ।

शमअ हर रंग में जलती है सहर होने तक ॥

माणसाच्या वाटचाला जेवढी दुःखे आलीत तेवढी त्याला भोगावीच लागतात.
मृत्यूशिवाय सूटका नाहीं. पहाट होईपर्यंत दिव्याला सर्व तऱ्हेने जळावेच लागते.

गर तुझको है यकीने-इजावत, हुआ न मांग ।

यानी बगैर-यक-दिले-वे- मुद्दा न मांग ॥

आता है दागे-हसरते-दिल का गुमार याद ।

मुझसे मेरे गुनह का हिसाब ऐ खुदा ! न मांग ॥

जर तुला, कयामतच्या दिवशी आपल्याला क्षमा केली जाईल, अमें वाटत
असेल तर तू अभिलाषारहित दिल शिवाय दुसरे कांहीच मांगू नकोस
आशीर्वाद सुद्धा मांगू नकोस.

परमेश्वरा, माझ्या मनांत पाप-रूपी जेवढ्या आकांक्षांनी जन्म घेतल्या
त्या असफलच राहिल्या आणि त्या सर्वांनी अभिलाषेचच रूप धारण केल
आहे. त्या सर्वांची संख्या मला आठवते. (आणि ती मोठी आहे.) तेव्हां
तू माझ्या पापांचा हिशोब मांगू नकोस (जे पाप मी करू शकत होतो ते
केलच नाही त्यामुळे ते पुण्य ठरत नाही काय? त्यामुळे माझ्या पाप-
पुण्याची फिटफाट होत नाही काय?)

मुझको दियारे गैर में मारा, वतन से दूर
रख ली मेरे खुदा ने मेरी बेकसी की शर्म ॥

वा हल्का -हाए-जुल्फ कमी में है ऐ खुदा ।
रख लीजो मेरे दावा-ए-वारस्तगी की शर्म ॥

मला परदेशांत मृत्यू आणून परमेश्वराने माझ्या विवशतेची लज्जा राखली
तिचे धुंधरालु केसांचे घेरे माझा घात करून टाकतील. तेव्हां हे परमेश्वरा,
माझ्या स्वतंत्रतेच्या दाव्याची लाज इथेसुद्धा राख.

वो फिराक और वो विसाल कहां ।

वो शबो-रोजो-माहो- साल कहां ॥

फुर्मते-कारोवारे - शौक किसे ।

जौके - नज्जारा - ए - जमाल कहां

(प्रेमाचे, तारुण्याचे ते दिवस गेले) आतां तो विरहहि नाही आणि ते मिल-
नहि नाही. त्या (प्रेमाच्या) रात्री, दिवस, महिनें, साल, गेले आतां तर
मौंदर्य पहाण्याची अभिलाषाहि राहिली नाही.

थी वो इक शरूस के तसव्वूर से ।

अब वो राअनाइ - ए - खयाल कहां ॥

जे विचार मौंदर्य कविच्या कल्पनेतून निघत होते. ते राहिले नाहीं.

ऐसा आसां नहीं लहू रोना ।

दिल मे ताकत जिगर में हाल कहां ॥

प्रेमांत रक्ताचे अश्रु ढाळणे सोपे नाहीं हृदयांत शक्ति पाहिजे.

हमसे छुटा किमार खाना - ए - इश्क !

वां जो जावे, गिरह में माल कहां ॥

प्रेमरुपी जुगार अड्डा आमचा सुटला. कारण तिथे जावे तर खिशांत पैसे कुठे
आहे? (हृदयात शक्ती कोठे आहे?)

फिके-दुनिया में सर खपाता हू ।

मैं कहां और ये बवाल कहां ॥

मी तर सांसारिक चिंतेने ग्रासला गेलेलो आहे. आता हे (प्रेमाचे) ओत्रे मला वहाता येणे शक्य नाही.

कि वफा हमसे तो गैर जिसको जफा कहते है ।

होती आई है कि अच्छां को बुरा कहते है ॥

तिने माझ्यावर प्रेम केल हे माझ्या प्रतिस्पर्ध्याचा सहन झाल नाही. तो प्रेमाला अत्याचार म्हणायला लागला चांगल्या गोष्टीला वाईट म्हणावे अशीच ह्या जगाची रीत दिसते.

आज हम अपनी परिशानीं-ए-खातिर उनसे ।

कहने जाते तो है, पर देखिए क्या कहते है ॥

आज मी तिला माझ्या मनाची व्यथा सांगणार आहे पाहू या! ती काय म्हणते ते

अगले वक्तों के है ये लोग इन्हें कुछ न कहो ।

जो मैं-ओ-नगमा को अन्दोह रुवा कहते है ॥

ह्या जुनी माणसांना तुम्ही काही नांवे ठेवू नका हे लोक सांसारिक दुःखे विसरण्यासाठी मद्य व संगीताच्या आहारी गेले आहेत. (वास्तविक दुःखे ह्या गोष्टींनी नष्ट होत नाही हे माहित असूनही.)

है परे सरहदे-इदराक से अपना मस्जुद ।

किवले कौ अहले-नजर किवलानुमा कहते है ॥

कात्रा तर केवळ कंपासची सूई आहे. त्यामुळे माणसाला फक्त दिशा समजते इश्वर वंदनाचा अर्थ समजावून घेणे आपल्या वृद्धीच्या पलिकडची गोष्ट आहे. इश्वर चिंतन ही गहन बाब आहे. ठराविक वेळेला जाऊन नमाज पढली म्हणजे इश्वर चिंतन नव्हे.

पा-ए-अफगार पे जब से तुझे रहम आया है ।

रवारे-रहको तेरे हम मेहेर-गिया कहते है ॥

जव्हा तुला माझ्या पायाची जखम पाहून वाईट वाटले, तेव्हापासून मी तुझ्या गल्लीतल्या काव्याला मी गवन समजावयास लागलो.

देखिए लाती है उस गोख की लखवत क्या रग ।

उसकी हर बात पे हम नामे-खुदा कहते है ॥

आजपर्यन्त मला तिच्या प्रत्येक गोष्टीमुळे इश्वर आठवला, आता तिच्या नखच्यामुळे माझी काय स्थिती होईल ! अरे बाप रे!

‘वहशत’-ओ-शेफता ’ अव मसिया कहवे शायद ।

मर गया गालिव-आशुफता-नवा कहते है ॥

आतां प्रेमकाव्य म्हणू नका. आतां शोकगीत म्हणा माहितीं पडलं का ?
तो दर्दमरी गजले गाणारा गालिव गेला.

आवरु क्या खाक उस गुल की, कि, गुलशन में नहीं ।

है गिरेबां नंगे-पैराहनगें जो दामन में नहीं ॥

ज्या प्रमाणे एखाद्या फुलाची वगिच्याच्या वाहेर काहीच किंमत नसते, तद्वतच जे कपडे जीर्ण जीर्ण झाले नाही ते प्रेमिकाच्या अंगरख्याला कलंकरूपच होत.

रौनके-हस्ती है इश्के-खाना-वीरां-साज से ।

अंजुमन बे-शमअ है गर वर्क खिरमन में नहीं ॥

ह्या जीवनाची शोभा कुणाच्या तरी प्रेमांत आपलें सर्वस्व हरवण्यातच आहे. आपल्या प्रेयसीसो मिलन होऊन (विद्यूलतेशी) खिरमन पहाड जळून खाक झाला नाही तर त्याची ही जीवनरूपी महफिल निरसच आहे.

जखम सिलवाने से मुझ पर चारा जोई का है ताअन ।

गैर समझा है कि लज्जत जखमे-साजना में नहीं ॥

माझा प्रतिस्पर्धी, जखमेवर उपचार केल्याचा माझ्यावर आरोप करीत आहे. त्याचा असा गैरसमज झाला आहे कि, सुईच्या धावांत आनंद मिळत नाही. (वास्तविक जखम सुईने शिवतांना म्हणजे उपचार करतांना सुईमुळे होणाऱ्या धावांनी मला आनंदच आहे.)

बस कि है हम इक बहारे-नाज के मारे हुए ।

जल्वा -ए-गुल के सिवा गर्द अपने मदफन में नहीं ॥

आम्ही तर तिच्या सौंदर्याच्या वसंत ऋतूने (अप्रतिम सौंदर्याने) विद्ध झालेलो आहोत. आमच्या कबरीत धुळरूपी त्या गुलबदनीच्या सौंदर्य पुष्पा-खेरीज काय असणार?

ओहदे से मदहे-नाज के बाहर न आ सका ।

गर इक अदा हो तो उसे अपनी कजा कहूं ॥

मी तिच्या सौंदर्याची पूर्ण प्रशंसा करू शकलो नाही. कशी करणार? तिची अदा म्हणजे माझ्या प्राणावरील संकटच!

मै और सद-हजार नवाए-जिगर-खराश ।

तू और एक वो न शुनीदन कि क्या कहूं? ॥

मी म्हणजे अन्तकरण पिळवटून टाकणारे लाखो आर्तनाद! आणि तू म्हणजे काहीच न ऐकणारी. (पाषाण हृदयाची)

मेहरवां के हो के बुला लो मुझे चाहे जिम वक्त ।

मै गया वक्त नहीं हूं कि फिर आ भी न सकू ॥

अग, तू मला पाहिजे तेव्हा बोलावून घे. मी तर तुझ्या मिळनासाठी उत्तमूकच आहे.

जोफ में ताना-ए-अगयार का शिकवा क्या है ॥

बात कुछ सर तो नहीं है कि उठा भी न सकू ॥

माझी दुर्बलता पाहून माझ्या प्रतिस्पर्ध्याने माझ्याबद्दल तुला जे सांगितले ते मला सांगण्याम घाबरू नकोस. तेवढ्याने माझे प्राण जाणार नाही.

हमसे खुल जाओ व-वक्ते - मै - परस्ती एक दिन ।

वर्ना हम छेडेंगे रखकर उज्रें-मस्ती एक दिन ॥

मद्याच्या महफिलीत तू माझ्यावर प्रमत्त हो, नाही तर मी नशेत अम-ल्याचे सोंग आणून तुझी छेडकानी करील.

धौल-धपा उस सरापा-नाज का जेवा नहीं ।

हम ही कर बैठे थे 'गालिव' पेशदस्ती एक दिन ॥

अरे, गालिव ! त्या माझ्या नखरेल प्रयसीचा फनकारा काही विचारू नकोस रे बावा! मला काय बुद्धी झाली, मी एके दिवशी तिची छेडकानी करून बसलो.

गराए-मौजे-विनाए-आलमे इम्कां न हो ।

इस के बुलन्दी नसीबो में है पस्ती एक दिन ॥

जगाला आपण महान असल्याचा वृथा गर्व असू नये. कारण या यशातच विनाशाची बीजे दटलेली आहेत.

कर्ज की पीते थे मैं लेकिन समझते थे कि हां ।

रंग लायेगी हमारी यह फाकामस्ती एक दिन ।

आम्ही कर्ज काढून दाख पीत होतो. त्यामुळे आम्हाला वाटतच होत कि एखाद्या दिवशी आमच्यावर मोठा बांका प्रसंग उद्भवणार. (खरोखरच गालिवला त्या पायी कोर्टात चकरा माराव्या लागल्या.)

नग्मा-हाए-गम को भी ऐ दिल, गनीमत जानिए

बे-सदा हो जायगा यह साजे-हस्ती एक दिन ।

ह्या जीवन्नरूपी वाद्यांतून करुण कां असेना स्वर निघताहेत. हीच तू मेहरवानीं ममज कारण एके दिवशी ह्या वाद्यांतून आवाज निघणेच बंद होईल. (हे जीवन्नच मंपून जाईल.)

किस मुंह से धुक कीजिए इस लुम्फे-खास का

पुरसिश है और पाए - सुखन दरमियां नही ।

कोणत्या तोंडांने तिचे आभार मानावे. तिने माझे हाक हवाल विचारले. त्यामुळे मला आनंद झाला ती बोलली मात्र नाही (नजरेनेच तिने विचारले)

हम पर जफा से नर्के-वफा का गुमां नही

इक छेड हे वगर्ना मुगद इम्तिहां नही ।

मी कांहीं ह्या भ्रमांत नाही कि तिच्या अत्याचाराने त्रासून जाऊन मी तिच्यावर प्रेम करणें सोडून देईल. ही तर केवळ ए रु छेड आहे. खरी वसोटी तर पुढेच.

हमको सितम अजीज, सितमगर को हम अजीज ।

ना-मेहरबां नही है, अगर मेहरबां नही ।

मला तिचे अत्याचार प्रिय आहेत आणि मी तिला प्रिय आहे. म्हणून ती माझ्यावर अत्याचार करतें. चला, जरी ती माझ्यावर प्रसन्न नसली तरी निदान नाराज तर नाही.

बोसा नहीं, न दीजिए, दुश्नास ही सही ।

आखिर जवां तो रखते हो तुम, गर दहां नहीं ॥

तुला जर चुंबन द्यावयाचे नसेल तर नको देऊ. गिबी दे चुंबन देण्यासाठी
तुजजवळ तोंड नसेल परंतु बोलणारी जीभ तर आहे ना?

खंजर से चीर सीना अगर दिल न हो दुनीम ।

दिल में छुरी चुभो मिजां गर खुंचका नहीं ॥

तू तुझ्या पलकांनी (भुवयांनी) माझ दिल अर्धवट घायाळ करून ठेवलम
त्यामुळे मी जगूहि शकत नाहीं व मरूहि शकत नाहीं आतां तू कट्यार घेऊन
माझ्या हृदयाचे दोन तुकडे करून टाक म्हणजे काम पुरे होईल

नूकसां नहीं जुनूं में बला से हो घर बरबाद ।

सौ गज जमीं के बदले बयावां गिरां नहीं ॥

प्रेमांत वेडे होऊन आपण बरबाद जरी झालो तरी कांहीं नुकमान नाहीं.
प्रेमोन्मादामुळेच आपल्याला जंगलांत राहणें शक्य होईल शंभर बाराच्या
घराच्या बदल्यांत अफाट अरण्य कांहीं महाग नाहीं

कहते हो 'क्या लिखा है तेरी सरनविशत में ।

गोया जबी पे सजदा-ए-बुत का निशा नहीं ॥

मी तिच्या प्राप्तीसाठीं तिच्या पायांवर डोके घामले. ह्याची कांहींच खूण
तिला माझ्या कपाळावर दिसत नाही ही माझी सर्व तपश्चर्या व्यर्थच गेली
म्हणावयाची. कारण ती म्हणते कि, 'तुझ्या भाग्यांत काय लिहीले आहे?'

जां है बहा-ए-बोमा बले क्यो कहे अभी ।

'गालिव को जानता है कि वो नीमजां नहीं ॥

आपल्या चुंबनाच मूल्य आहे प्राण. हे ती पक्के जाणते कि 'गालिव' काही
धातांच मरत नाहीं. चुंबनाच मूल्य त्याच्याकडून पुढे केव्हांहि वसूल करता
येईल. तेव्हां आतांच कशाळा त्याला चुंबन द्या ?

मानाअ-ए-दशत-नवर्दी कोई तदबार नहीं ।

एक चक्रकर है मेरे पांव में जंजीर नहीं ॥

अरण्यांत भ्रमंती करण्यापामून मला कोणी थांबवू शकत नाही. प्रेमोन्मादा-
मुळे माझ्या पायांत एक चक्कर आहे. बेडी नाही.

गोक उम दळत मे दौडाए है मुझको कि जहाँ ।

जादा गैर-अज निगहे -दीदा-ए-तस्वीर नहीं ॥

प्रेमोन्मादामुळे मी अगा अरण्यांत येऊन पोहचलो कि जेथे साधी पाऊल-
वाटहि दिसत नाही आतां कुठे जावे हेच समजत नाहीं

सर खुजाता है जहां जख्मे-सर अच्छा हो जाए ।

लज्जते-संग - ए बअन्दाज - ए - तकदीर नहीं ॥

(प्रेमवेड्याला मुले दगड मारीत अमतात) असाच एक दगड खाल्यामुळे
डोक्याला जी जखम झाली ती बरी झाली म्हणून मी डोके खाजवीत होतो.
खरोखर, दगड खाण्याचा आनंद शब्दानें वर्णन करता येणार नाही. (जखम
खाजवीण्यांत देखिल एक विगेष आनंद असतो)

इश्क नामीर से नोमीद नहीं ।

जां - भिपारी शजरे - वेद नहीं ॥

प्रेमाचा प्रभाव पडल्याशिवाय कसा राहिल? प्रेमांत जे प्राण समर्पण करावे
लागतात. तें व्यर्थ जाऊ शकत नाही. प्राणसमर्पण म्हणजे फल न येणारे
आड नव्हे.

मलतनत दस्त-बदस्त आई है ।

जामे - मै खातिमे-जमशेद नहीं ॥

लोक अत्यंत पुरातन काळापासून मद्य पीत आले आहेत. (प्रेमरूपी) मद्याचा
प्याला मानवाच्या जन्मापामून आहे. एकामागून एक शहेनशाह आले आणि
गेले मद्याचा प्याला ही कांही जमशेद बादशाहाची अंगुठी नव्हे.

राजे-माशुक न रुसवा हो जाए ।

वर्ना मर जाने में कुछ भेद नहीं ॥

तुझ्यावरील प्रीतीनें मी कुठे बदनाम न होऊन बसो. नाहीं तर मृत्यू दुर
नाही (माझ्या दृष्टीने जगणे आणि मरणे ह्यांत कांहीच फरक नाहीं)

गदिशे-रंग-तरंग से डर है ॥

गमे-महहमी-ए-जावेद नही ॥

सदा वंचित राहण्याच मला दुःख नाही. परंतु ह्या आनंदाच्या परीवर्तन-
शीलतेची भिती वाटते.

कहते है जीते है उम्मीद पे लोक ।

हमको जीने की भी उम्मीद नही ॥

लोक म्हणतात. कि माणूम आशेवर जगत असतो. इथे तर आम्हाला जग-
ण्याचीहि आशा नाही.

जहां तेरा नक्शे-कदम देखते है ।

खियाबां-खियाबां इरम देखतें है ॥

अग, जिथें जिथे मला तुझी पदचिन्हे पहावयास मिळालीत. तेथे तेथे
मला स्वर्ग पाहिल्याचा भास झाला.

तमाशा कर ऐ महवे - आइनादारी ।

तुझे किस तमन्ना से हम देखते है ॥

अग, आरशांत पाहुंन दंग झालीस. जरा इकडे बघ,आम्ही तुझ्याकडे कोणत्या
अभिलाषेने पाहातो आहोत (आरसा पाहाण्या मार्गे आम्हाला घायाळ
करण्याचा तुझा हेतु अमेल तर आम्ही आतांच घायाळ झालेलो आहोत.)

बनाकर फकीरों का हम भेस 'गालिव'

तमाशा-ए-अहले-करम देखते है ॥

गालिव, आम्ही साधू बनून (संसागपासून दुर राहून) संमारी लोकांची
गंमत पहातो आहोत

मिलती है खू-ए- यार से नार इन्तिहाव में ।

काफिर हू गर न मिलती हो राहत अजाब में। ।

माझ्या प्रेयसीचा स्वभाव म्हणजे भयंकर आगीच्या ज्वालाच. त्यांतहि
मला आनंदच वाटतो. (कारण ती माझी प्रेयसी आहे) जर मला त्यांत
आनंद वाटला नाही तर मला काफिरच म्हटल पाहिजे

कव से हूं? क्या बनाउं जहाने खराब में ।

शत्रु-हाए-हिज्र को भी रखूं गर हिसाब में ॥

मी ह्या जगांत कधीपासून आहे हे मला कसे सांगता येईल? मी माझ्या (अगणित) विरहाच्या रात्रींचा हिगोव उंवाला असेल तर ना?

ता फिर ना इंतजार में नींद आए उम्र भर !

आ नेका अहद कर गए आयें जो ख्वाब में ॥

तू तर मला अस वचन दिल होतस किं मी तुझ्या स्वप्नात येऊन भेटन. येथे तर तुझ्या प्रतीक्षेत माझा जन्मभर डोळाच लागला नाही. (मग कसले आले स्वप्न अन् कसली आली भेट.)

कासिद के आते आते खन इक और लिखू रखूं ।

मै जानता हूं, जो वो लिखेंगे जवाब में ।

मला माहीत आहे. किं माझ्या पत्राचे ती काय उत्तर देणार ते (संदेशवाहक) कबुतर परत येईपर्यंत मी आणखी एक पत्र लिहून ठेवतो.

मुझ तक कव उनकी वजम में आता था दौरे—जाम ।

साकी ने कुछ मिला न दिया हे शराब में ॥

कांही तरी काल बेर दिसतंय नाही तर, आज तिच्या महफिलीत माझ्या पर्यंत तो मद्याचा प्याला काय म्हणून द्यावा? साकीने (मद्य वाढणाऱ्या सुंदर स्त्रीने) मद्यांत तर कांही मिळवल नाही ना?

मै मुज्तरिब हूं वस्ल में खौफे—रकीब से ।

डाला है तुमको वहम ने किस पेचो—ताब में

आतांच्या ह्या मिलनाच्या घडींत माझ्या प्रतिस्पर्धी न येऊन बसो ह्या विवंचनेन मी आहे तुला मात्र कसलीं भिती वाटते. हे मला काही समजत नाही

लाखो लगाव, एक चुराना निगाह का ।

लाखो बनाव, एक विगडना इताब में ॥

असे कितीहि प्रेम असू द्या, परंतु नजरेचा एक कटाक्ष काहीं औरच आहे एखाद्या रुपगवितेने किती जरी शृंगार केला, तरी तिचे मारे सौंदर्य मनांत येणाऱ्या क्रोधामुळे एकदम नष्ट होऊन जाईल.

वो नाला दिल में खस के बराबर जगह न पाये ।
जिस ना लेसे गिगाफ पडे आफनाव में ॥
माझ्या आक्रंदनाने सूर्याला देखिल घरे पडतील. परंतु तुझ्या हृदयांत माझ्या
हृद्या आक्रंदनाला खस एवढीहि जागा मिळू नये!

वो सेहर मुद्दा-तलबी में न काम आये ।
जिस सेहर से सफीना रवां हो सराव में ॥
जादू किंवा मंत्राने कांहीं तुम्हाला एखादी स्त्री वश होणार नाहीं. इष्क
इतक स्वस्त नाही फार झाले तर मंत्राने मृग-जळात नाव तरंगेल. परंतु
प्रेम तुम्ही संपादन करू शकणार नाहीं

कल के लिए आज न कर खिस्तत बराबर में ।
यह सू-ए- जन है साकी - ए-कौसर के बाव में ॥
(साकील उद्देशून) पुन्हा उद्या लागेल असा विचार करून तू आज मला कमी
मदिरा वाढू नकोस. कंजूसपणा करून तू परमेश्वरावर अविश्वास दाखवू नकोस

है आज क्यों जलील कि कल तक न थी पसन्द ।
गुस्ताखी-ए फरिश्ता हमारी जनाव में ॥
अरे परमेश्वरावरा, मानवाला प्राणाम केला नाही म्हणून तू देवदूताला मुद्धा
स्वर्गातून बाहेर हाकललेस. आणि आज तोच मानव तुझ्या राज्यांत अपमा-
नित होतो कां?

रौ में है रखो-उम्र कहां देखिए थगे ।
न हाथ बाग पर है न पा है रकाव में ॥
जीवनरूपी वारु अत्यंत वेगाने धावतो आहे आणि आमची तर अशी स्थिती
कि न हातांत लगाम आहे. आणि न रकीवमध्ये पाय. (आमच कशावरच
नियंत्रण नाही.)

उतना ही मुझको अपनी हकीकत से बोध है ।
जितना कि वहमे-गै से हूं पेचो ताव में ॥
वास्तविकतेबद्दल मी तितकाच अज्ञानी आहे, जितका मी अवास्तविकते
बद्दल आहे.

अस्ने- शुहुदो-शाहिदो मदहूद एक है ।

हैरां हुं फिर मुशाहिदा है किस हिसाव में ॥

उपस्थिती, दर्शक व ज्याला पाहिल जातो तो सार एकच आहे. तेव्हां मी पहावयाच कुणाला हेच मला समजत नाहीं.

शर्म एक अदा-ए-नाज है अपने ही से सही ।

है कितने वे-हिजाव कि है यों हिजाव में ॥

माणसाला निदान मनाची तरी वाटावयास पाहिजे. मनाचीहि न बाळगणारे अशी कित्ती तरी वेगरम माणसे ह्या जगांत आहेत कि जे पडद्याआड दडून बसले आहेत.

जाना पडा रकीव के दर पर हजार वार ।

ऐ काश, जानता न तेरी रहगुजर को मैं ॥

मला तुझी गल्ली माहीती नसती तर कित्ती वरे झाले असते. मला माझ्या प्रतिस्पर्ध्यांच्या दारी उगाचच हजार वेळा जावे लागले.

है क्या जो कस के बांधिए मेरी बला डरे ।

क्या जानता नहीं हू तुम्हारी कमर को मैं ॥

तू माझ्याशी लढण्यासाठीं कंबर कमावयास लागलेली पाहून मला हंसूच येते. अग तुला कंबरच नाही हे मला माहीत नाहीं काय? (तुझी कंबर इतकी पतली आहे कि ती नाहीच)

लो, वह भी कहते है कि ये बेनंगो नाम है ।

यह जानता अगर लुटाता न घर को मैं ॥

माझ तिनें सर्वस्व लुटल आणि आज तीच म्हणावयास लागली कि ह्याच्या-जवळ कांहींच नाहीं हे जर मला अगोदर माहीत असत तर मी तिला माझ हृदय दिलच नसत.

चलता हूं थोड़ी दूर हर इक तेज रौ के साथ ।

पहचानता नहीं हू अभी राहबर को मैं ॥

ह्या जगांत कुशाशीहि भेट होते तर ती क्षणिकच. प्रत्येकजण नुसता धावतोच आहे. (घाईतच आहे) तेव्हा पथ प्रदर्शकाला सुद्धा तरी कसे ओळखावे?

फिर ब्रेखुदी में भुल गया, राहे-कू-ए-गार ।

जाता वगर्ना एक दिन अपनी खबर को मै ॥

तिच्याच चितनामुळें मला स्वतःचेहि भान राहिले नाही आणि तिची गल्ली विसरून वसलो. नाहीतर मी, एके दिवशी, माझेच हाल हवाल विचारण्या-साठीं तिच्या गल्लीत गेलो असतो.

‘गालिब’ खुदा करे कि सवारे-समन्दे- नाज ।

देखूं अली बहादुरे आली-गुहर को मै ॥

परमेश्वरा, बादशहा बहादुरशहा जफर हे यशो वाटिकेवर घोड्यावर बसून भवधांव वेंगाने धावताहेत हे पहाण्याच भाग्य मला लाभ् दे.

शाहिदे-हस्तिए मुतलक की कमर है आलम ।

लोग केहते है कि है, पर हमे मजूर नहीं ॥

परमेश्वर हा आपली प्रेयसीच आहे. आणि हा ससार त्याची कंवर आहे. लोक म्हणतात, परमेश्वर आहे परंतु आम्हाला कबूल नाही कारण प्रेयसीची कंवर इतकी पतली असते कि ती नसतेच जर कंवरच नाही, तर परमेश्वर-राचे आस्तित्व कसे मानावे?

मै जो कहता हूं कि हम लेंगे कयामत में तुम्हें ।

किस रउनत से वो कहते है कि हम हूर नहीं ॥

कयामतच्या दिवशीं परमेश्वर मला स्वर्गांत जागा देईल. त्यावेळेस माझी व तिची भेट होईलच. तर ती म्हणते कि, “मी अप्सरा थोडीच आहे?” (म्हणजे कयामतच्या दिवशी देखिल तिच्याशी भेट होणार नाही न् काय)

अहले-विर्नाश को है तुफाने- हवादिस मकतव ।

लनम ए मौज कम अज-सेलिए -उस्ताद नही ॥

जानी लोकांना हे जगच मुळी एक मोठी पाठशाला वाटते. ह्या त्रगांत पदोपदी येणाऱ्या संकटांना तोंड देत देतच माणूस वचत जातो. परिस्थितीचा फटका गुरुच्या फटक्यापेक्षा कमी नसतो.

नफी मे करती है इस्वात तराविश गोया ।

दी जाए दहन उसको दमे-इजाद ‘नही’ ॥

परमेश्वराने निला घडवतांना तिच्या तोंडी 'नाही' हाच शब्द लिहून ठेवला कि काय न कळें. कारण तिच्या नकारानुनच होकार साकार होत असतो.

कम नहीं जलवागरी में तेरे कूचे से वहिस्त ।

यही नकशा है. वले, इस कदर आवाद नहीं. ॥

सौंदर्यांन हा स्वर्ग तुझ्या गल्ली पेक्षा कमी नाही असच रूप आहे. परंतु इतका आवाद (सुखावह) नाही.

दोनो जहां दे के वो समझे ये खुश रहा ।

यां आ पडी थे शर्म कि तकरार क्या करे ॥

परमेश्वराने मला सर्व दिल त्याला अस वाटायला लागल कि हा खुश झाला असेल. आणि दुदैव असें कि गरमेमुळे मी कांही तक्रारच केली नाही.

थक थक के हर म्काम पे दो-चार रह गये ।

तेरा पता न पाए, तो नाचार क्या करे ॥

ह्या जगांत माणसे तुझा शोध घेण्याचा प्रयत्न करतात आणि प्रत्येक अड-चर्णाच्या वेळेस कांहीं माणसे तुझा शोध घेण्याचा प्रयत्न सोडून देतात. ध्येयपूर्तिच जर न व्हावयास लागली तर सामान्य माणूस काय करणार?

क्या शमअ के नहीं है हवाख्वाह अहले-बज्म

हो गम ही जांगुदाज तो गमख्वार क्या करे ॥

हे महफिलवाले ज्योतिचे शुभचिंतक नाहीत काय ? परंतु दुःखच इतक मोठ आहेत कीं कुणाला कितीहि सहानुभूति असली तरी काय करणार ? (ज्योतिला एकटीलाच जळत रहाव लागत प्रत्येकाला आपापली दूःखे भोगा-वीच लागतात.)

हो गई गैर की शीरीं—बयानी कारगर ।

इश्क का उसको गुमां हम बेजवानों पर नहीं ॥

माझ्या प्रतिस्पर्ध्यांच्या गोड बोलण्यावर ती प्रसन्न झाली आम्ही कमी बोलणारे, इतके प्रेम करूनहि तिला आमच्यात इशकाचा लवलेशहि दिसला नाही.

आह का किसने असर देखा है ।

हम भी इक हवा बांधते है ॥

प्रेमाचा प्रभाव पडणार नाही हे आम्हाला माहीत आहे. पाहु या प्रयत्न करून.

तेरी सुरअत के मुकाबिल, ऐ उम्र ।

बर्क को पा- व- हिना बांधते है ॥

हे जीवन म्हणजे विद्युल्लतेसारखें द्रुतगतिने चालणारे तरी पण ते थांबवून ठेवण्याचा आम्ही एक वेडा प्रयत्न करीत आहोत.

कैदे - हस्ती से रिहाई मालूम ।

अशक को बे सरो - पा बांधते है ॥

डोळ्यात आलेले अश्रु रोखून ठेवणें जितके अशक्य आहे तितकेच ह्या जीवनरुपी कारागृहांतून सूटका करून घेणें अशक्य होय

अहले - तदवीर की वामान्दगिया ॥

आबलो पर भी हिना बांधते है ॥

प्रयत्न करूनहि यश न आले तर माणूस किती वेडेपणा करतो, पहा ! ज्या गोष्टींची आवश्यकता नाही त्या करीत बसतो.

सादा पुरकार है खूबां ' गालिब ।

हमसे पैमाने - वफा बांधते है ॥

माझी प्रेयसी दिसावयास एकदम भोळी , परंतु चतुर आहे. ती मला म्हणते कि, " मी तुझ्याशी जन्मभर एकनिष्ठ राहीन. "

कयामत है कि सुन लैला का दश्ते - कैस में आना ।

तआज्जुब से वो बोला, यों भी होता है जमाने में ॥

दिले-नाजुक पे उसके रहम आता है मुझे ' गालिब ' ॥

न कर सरगर्म उस काफिर को उल्फत आजमाने में ॥

लैलाने स्वतः होऊन कैसच्या (आपल्या प्रियकराच्या-मजनुंच्या) शोधा साठी निघावे, अरण्यात जावे. म्हणजे हे अघटितच घडले म्हणावयाचे. पाषाण हृदयी माझी प्रेयसी आता कोमल हृदयी बनली. आतां मला तिची दया वाटते. आतां मला तिच्या प्रेमाची कसोटी पहावयास सांगू नका.

दिल लगा कर लग गया उनको भी तनहा बैठना ।

बारे, अपनी बेकसी की हमने पाई दाद यां ॥

है जवाल-आमादा अज्जा आफरीनिश के तमाम ।

मेहेरे-गर्दू है चिरागे-रह-गुजारे-बाद यां ॥

प्रेमान पडून ती सुद्धा अस्वस्थ झाली आमच्या प्रेमाची व बेचैनीची दाद
आम्हाला मिळाली. प्रेमदेखिल हे एक असें तुफान आहे. कि सुष्टीतील सर्व
गोष्टी कोसाळावयास लागतात. तीन्ही लोकांना आलोकित करणारा हा
सूर्यदेखिल प्रचंड वादळाच्या वाटेतील एखाद्या दिव्याप्रमाणे विझून जाईल.
(प्रेमाचा प्रभाव पडल्याशिवाय रहात नाही. प्रेमान अद्भूत शक्ति असते.)

ये हम जो हिज्र में दिवारो-दर को देखते है ।

कभी सबा को कभी नामावर को देखते है ॥

वो आये घर में हमारे खुदा की कुदरत है ।

कभी हम उनको, कभी अपने घर को देखते है ॥

ह्या विरहांत आमचे डोळे भिती आणि दारांकडे लागले आहेत. वाऱ्याच्या
झुळकेनेहि आम्ही इकडे तिकडे पहातो. कबुतराची (संदेश वाहकाची) मी
केव्हापासून वाट पहातो आहे. एवढ्यात तीच माझा घरांत आली. परमेश्व-
राची कृपाच झाली म्हणावयाची. भांबावलेल्या मनःस्थितीत माझी नजर
कधी तिच्याकडे जाते तर कधी मी माझ्या घराची स्थिती पहातो.

नजर लगे न कहीं उसके दस्तो-बाजू को ।

ये लोग क्यों मेरे जख्मे जिगर को देखते है ॥

तेरे जवाहिरे-तरफे-कुलह को क्या देखें ।

हम औजे तालअ-लालो-गुहर को देखते है ॥

लोक माझ्या हृदयावरील जखमेकडे केव्हांचे पहाताहेत. कुठे त्यांची दृष्टी
माझ्या प्रेयसीच्या (जिने माझ्या हृदयावर अशी खोलवर जखम केली)
हातांकडे न जावो

तुझ्या रत्नजडित पगडीकडे काय पहावयाचे! मी तर त्या पगडीत जडवलेले
हिरे जवाहिरे ह्यांच्या भाग्याकडे पाहातो आहे, पहा ना! आज तें कुठल्या-
कुठे जाऊन स्थानापन्न झालेत. (तू त्यांना शिरोधारी केल्यामुळे त्यांना विशेष
शोभा आली. तुझ्या सौंदर्यामुळे आज ते खुलून दिसतात.)

नहीं कि मुझको कयामत का एतिकाद नहीं ।

शबे- फिराक मे रोजे-जजा जियाद नही ॥

माझा कयामतवर विश्वास नाही विरहाच्या रात्रीपेक्षा कयामतचा दिवस कधीच कष्टदायक असू शकत नाही

जो आऊं मामने उनके, तो मरहवा न कहें ।

जो जाऊं वां से कहीं को तो खैरवाद नही ॥

मी तिच्या समोर आलो तरी माझी प्रेयसी मला 'या वसा' म्हणावयास तयार नाही. आणि तेथून निघालो तरी ती 'वरंग' म्हणावयासहि तयार नाही. जणू मी तिच्या लेखी कुणीच नाही.

कभी जो याद भी आता हू मै तो कहते है ।

कि आज वज्म में कुछ फिन्ना ओ-फसाद नही ॥

माझी कधी तिला आठवण झाली तर ती म्हणते कि 'आज महेफिलीत कुणी दंगा मस्ती केली नाही.

अलावा ईद के मिलनी है और दिन भी गराब ॥

गदा-ए-कूचा-ए-मैखाना नामुराद नही ॥

परमेश्वर सर्वांची सदा सर्वकाल काळजी घेतो. ईद जरी नसली तरी मद्या-लयाच्या गल्लीतील भिकारी निराश राहत नाही. त्याला मदिरा मिळतेच.

जहां में हो गमो-शादी वहम हमें क्या काम ।

दिया है हमको खुदा ने वो दिल कि शाद नही ॥

म्हणतात वुवा, कि या जगात मुख आणि दुःख सतत असतात. परंतु परमेश्वराने आम्हाला असे हृदय देऊन ठवले कि ते कधीच प्रसन्न (सुखी) रहात नाही. जगातल्या ह्या मुख-दुःखांशी आम्हाला काहीच कर्तव्य नाही.

तुम उनके वादे का जिक्र उनसे क्यों करो 'गालिब' ।

ये क्या कि तुम कहो, और वो कहे कि याद नही ॥

गालिब, जाऊ दे ना. तिच्या वायद्याची गोष्ट कशाला काढतोस, काहीही निष्पन्न होणार नाही. ती तर हेच म्हणेल ना कि, "मला काही आठवत नाही"

दायम पडा हुआ तेरे दर पर नहीं हूं मैं ।

खाक ऐसी जिन्दगी पे कि पत्थर नहीं हूं मैं ॥

(गालिवने वरील दोन ओळी आपल्या एका प्रेमवेड्या मित्राला उद्देगून लिहिल्या. गालिवचा हा मित्र आपलें सर्व काम सोडून आपल्या प्रेयसीच्या गल्लीत दिवसभर चक्कर काटण्याच काम करावयाचा.)

अग, तुझ्या दारी सदा पडून राहणारा मी नव्हे. (तिच्या ओट्याच्या) दगडाची कांहीं जिदगी आहे? छे, मी असा दगड नाही.

यारव! जमाना मुझको मिटाता है किस लिए ।

लोहे-जहां पे हर्फे-मुकरर नहीं हूं मैं ॥

परमेश्वरा, हे जग माझ्या मागे हात धुऊन कां लागले. आहे? ह्या संसार-रुपी तखनावर फालतू लिहीला गेलेलो अक्षर कां आहे मी?

हृद चाहिए सजा में उकूवत के वास्ते ।

आखिर 'गुनहगार हूं, काफिर नहीं हूं मैं ॥

परमेश्वरा! एखाद्याला शिक्षा द्यावयाची म्हणजे किती द्यावयाची? त्याला कांही सीमा? अखेरीस मी फक्त गुन्हेगार आहे. काफिर (नास्तिक) नव्हे

'गालिव' वजीफाख्वार हो, दो शाह को दुआ ।

वो दिन गये कि कहते थे ' नोकर नहीं हूं मैं ॥ "

'गालिव' वादशहाचे उपकार मान. त्याला दुवा दे तू पेन्शन घेतोस 'मी नोकर नाही' असें म्हणावयाचे तुझे दिवस गेले.

मव कहां? कुछ लाला-लो-गुल में नुमायां हो गई ।

खाक में क्या सूरतें होंगी कि पिनहां हो गई ॥

(गालिवने मृष्टीचा अतर्क्य महिमा गायला आहे.) ह्या जगांत किती तरी महापुरुष होऊन गेलेत ते सर्व कुठे गेले? कांही फुलांच्या रूपानें प्रकट झाले असतील परंतु मातींत किती तरी मिळाले असतील.

थी बनातुन्नाशे-गर्दु दिन को पर्दे में पिहां ।

शव को उनके जी में क्या आई कि उरियां हो गई ॥

सृष्टीचा चमत्कार पहा हे सप्तर्षी-मंडळ दिवसा कुठे लुप्त झाले होते?
आणि रात्री त्यांच्या मनांत काय आले कुणास ठाऊक कि ते प्रकट झाले.

सव रकीबों से हो नाखुश, पर जनाने-मिस्त्र में ।

है जुलेखा खुश कि सहब्रे-माहे-कनआ हो गई ॥

(तुझा प्रियकर नपुंसक आहे असे कुणीतरी सांगितल्यामुळे जुलेखा चिंनित झाली होती) परंतु जुलेखाचा प्रियकर दिसावयास इतका सुंदर होता कि इजिप्त देशातील स्त्रिया त्याला पहाण्यात दंग झाल्या होत्या हे पाहून जुलेखा खुश झाली. (नाहीं तर प्रेमांत प्रतिस्पर्धावर कुणी खुश होत नसतो.)

जू-ए- खूं आंखों से बहने दो कि है गामे- फिगक ।

मैं ये समझूंगा कि दो शम्आए फरोजां हो गई ॥

रक्ताची नदी डोळ्यांमधून वाहू द्या ह्या विरहाच्या अंधाऱ्या रात्री दोन ज्योति प्रज्वलित झाल्या असेच मी समजेन.

इन परी जादों से लेंगे खुद में हम इन्तकाम ।

कुदरते -हक से यही हूरें अगर वां हो गई ॥

ह्या अप्सरांचा आम्ही स्वर्गात नक्कीच बदला घेऊ परमेश्वर कृपेने त्या तिथे सापडल्या पाहिजेत.

नींद उसकी है, दिमाग उसका है, राते उसकी है ।

तेरी जूल्फे जिसके वाजूं पर परीशां हो गई ॥

ज्याच्या खांद्यावर केस विस्फारून तू डोके टेकले असशील तो पुरुष किती भाग्यवान असेल. ह्या जगातली रात्रि त्याचीच, विश्रामहि त्याचाच आणि सर्वच त्याचे.

मैं चमन में क्या गया गोया दबिस्तां खुल गया ।

बुलबुले सुनकर मेरे नाले गजलखां हो गई ॥

मी वागेंत काय गेलो, जणू पाठशालाच उघडली गेली माझे आकंदन ऐंकुन कोकिला गजला गावयास लागल्या.

जां - फिजा है वादा जिसके हाथ में जाम आ गया ।

सब लकिरें हाथ की गोया रगे- जां हो गई ॥

ज्याच्या हाती तू मदिरेचा प्याला दिलास त्याला ती मदिरा प्राणवर्धकच ठरली. (तुझ्या स्पर्शाने) ज्याच्या हातांना नवीनच चैतन्य आलं काय

रंज से खूबर हुआ इमां तो मिट जाता है रंज ।

मुश्किले मुझपर पडी इतनी कि आसां हो गई ॥

एकदा सत्रय झाली म्हणजे दुःखे दुःखे वाटेनाशी होतात माझ्यावर इतकी संकटे कोसळली कि मला ती सोपी वाटावयाम लागली.

दीवानगी से दोग पे जुन्नार भी नहीं ।

यानी हमारी जेब में डक तार भी नहीं ॥

प्रेमोन्मादांत आमचे कपडे इतके झिरझिरे झालेन कि आमच्या अंगाखांद्यावर झांकण्यासाठी जरासे सुद्धा कापड नाही.

दिल को नियाजे - हमरते-दीदार कर चके।

देखा तो हममें ताकते-दीदार भी नहीं, ॥

तिला पहाण्याच्या नुसत्या अभिलाषेतच आम्ही दिल गमावून वसलो आनां आमची अभिलाषा पुरी व्हायची वेळ आली तेव्हां समजलं कि तिला पहाण्याची आमच्यात शक्तिच नाही. (आमचे दिल फुकटच गेले.)

वे-इश्क उम्र कट नहीं सकती है और यां ।

ताकत बकदरे- लज्जते आजार भी नहीं ॥

प्रेमाग्निवाय तर जीवन कठना येत नाहीं आणि येथे तर प्रेमामुळे उत्पन्न होणाऱ्या वेदनांचे रमपान करण्याची शक्ति नाही.

गोरीदगी के हाथ से सर है बवाले-दोश ।

महरा में एं खुदा कोई दीवार भी नहीं ।

प्रेमोन्मादामुळे अशी स्थिती झालेली आहे कि खांद्यांना ह्या डोक्याचे ओझे वाटायला लागले आहे आणि परमेश्वरा, ह्या वाळवंटात डोके टेकण्यासाठी भिन्नच नाही. (प्रेमवेडा माणूस घरदार सोडून जंगलात, वाळवंटांत कुठेही राहत असतो.)

गुजाईशे -अदावते-अग्यार इक तरफ ।

यां दिल में जोफ से हबसे -यार भी नहीं ॥

प्रतिस्पर्धाशी दुश्मनी दुरच राहिली. इथे तर दुर्बलतेमुळे हृदयांत प्रेयसी बदल प्रेमच राहिले नाही.

दिल में है यार की सफें - मिजगां से रुकशी ।

हालांकि ताकते-खलिशे-खार भी नहीं ॥

काटा टोचला तर प्राण डोळ्यांत येतात. आणि आज तर ह्या हृदयाची तिच्या नयनबाणांशी गाठ पडणार आहे.

इस सादगी पे कौन न मर जाए, ऐ खुदा ।

लडते हैं और हाथ में तलवार भी नहीं ॥

कुणाला वाटेल की ह्या रुपसुंदरी कित्ती साध्या भोळ्या आहेत ! लढतात तर खऱ्या, परंतु हातात तलवार नाही. (वास्तविक त्यांना तलवारीची आवश्यकताच नाही. त्या नयन बाणांनीच सगळ्यांना घायाळ करतात

देखा ' असद ' को खल्वत-ओ-जल्वत में बारहा ।

दिवाना गर नहीं है तो हुशियार भी नहीं ॥

मी असदला एकांतांतहि पाहिले आणि लोकांमध्येहि पाहिजे. वेडा नसेल तो, पण त्याला शहाणा तरी कसे म्हणावे ?

मगर गुबार हुए पर हवा उडा ले जाए

वगर्ना तावो-तवां वालो-पर में खाक नहीं ॥

धुळ जर झालो तर हवा उडवून घेऊन जाईल. परंतु आमच्या पंखांमध्ये (उडण्याची) शक्ति नाही (आम्ही इतके क्षीण झालोच कि हवेमुळे सुद्धा उडून जाऊ)

हूआ हूं इष्क की गारतगरी से शर्मिन्दा ।

सिवाय हमरते-तामीर घर में खाक नहीं ॥

ह्या प्रेमात मी इतका वरवाद झालो की मला ह्या माझ्या वरवादीची गरम वाटाव्यास लागली. घरांत आता कांहींच उरल नाही. पुन्हा उठून उभे रहाण्याची अभिलाषा फक्त राहिली आहे. शक्ति मात्र नाही.

दिल ही तो है न संगो-खिश्त, दर्द से भर ना आये क्यों ॥

रोयेंगे हम हजार वार, कोई हमे सताए क्यों ॥

कित्तीहि झाले तरी हे हृदय आहे दगड वीटा थोडीच आहेत प्रेम नांवाचा रोग जडणारच. ह्या रोगाच्या वेदनेनें आम्ही हजार वेळा आक्रंदन करू. कुणी आम्हाला कां म्हणून सतवावे ?

दर नहीं, हरम नहीं, दर नहीं, आस्तां नहीं ।

बैठे है रहगुजर पे हम, गैर हमें उठाये क्यों ॥

मंदिर नाहीं, मस्जिद नाहीं दरवाजा नाहीं तिचा ओटाहि नाही आम्ही तर वाटेवर वमळो आहोत. (आम्ही कांही कुणाच्या बापाच खाल्ल नाहीं) आमचा (प्रेमातला) प्रतिस्पर्धी आम्हाला कशाला उठवाल?

जब वो जमाले - दिल फरोज, सूरते - मेहरे - नीम रोज ।

आप ही हो नजारा-सोज, पर्दे में मुह छिपाये क्यों ॥

तिच सौंदर्य म्हणजे मध्यान्हीचा सूर्यच, सूर्याकडे जसे कुणी पाहू शकत नाही. तद्वतच तिच्या सौंदर्याकडे पहाण्याची कुणाची शक्ति नाही. जर तिला कुणी पाहूच शकत नाही, तर तिने आपला चेहरा कां म्हणून पडद्याआड लपवावा ?

दशना-ए गम्जा जांसिता, नावके-नाज बे पनाह ।

तेरा ही अक्से - रुख सही, सामने तेरे आये क्यों ॥

तुझ्या भ्रू- विलासाची कटारी तर प्राणघातकच आहे. तुझा नखऱ्याचा बाणहि कांही विचार नकोस आरशातल्या तुझ्या प्रतिबिम्बालासुद्धा तुझ्या समोर येण्याची हिम्मत होणार नाही.

कैदे - ह्यातो-वन्दे-गम अस्ल में दोनो एक है ।

मौत से पहले आदमी गम से निजात पाय क्यों ॥

जीवनाच बंधन व दुःखाच बंधन-वास्तवांत दोन्ही एकच आहे. मृत्यूच्या अगोदर आपली ह्या दुःखानून सूटका होईल अशी आशा कुणी कां करावी?

वां वो गुरे-इज्जो-नाज यां ये हिजाबे-पासे-वजअ ।

राह में हम मिले कहां, वज्म में वो बुलाये क्यों

तिकडे तिला सन्मान व सौंदर्याचा अहंकार आणि इकडे मला स्वाभीमानी स्वभावामुळे (मंकोच) लज्जा. शिवाय रस्त्यांत आम्ही कवी भेटलोहि नाही. तेव्हां ती मला आपल्या महफिलीत कशाला बोलवील?

हां वो नहीं खुदा परस्त, जाओ वो बेवफा सही ।

जिसको हो दीनो-दिल अजीज उसकी गली में जाये क्यों ॥

बर ! ती इश्वराची पूजक नाही, ती एकनिष्ठहि नाही. परंतु तुम्हाला तर तुमचा धर्म प्रिय आहे ना ? मग तुम्ही तिच्या गल्लीत जाताच कशाला ?

‘गालिवे, खस्ता के बगैर कौन से काम बन्द है ।

रोईए जार -जार- क्या, कीजिए हाय हाय क्यों

हया थकलेल्या गालिववाचुन कोणते काम अडून राहिले आहेत ? मग कशाला रडारड करता ? हाय हाय तरी कां करता ?

गुंच्या - ए - नाशिगुपता को दूर से मत दिखा कि यों ।

बोसे को मै पुछता हू मुंहसे मुझे बता कि यों ॥

नुसत अर्धविकसित क्लीसारख तोंड करून दाखवू नकोस प्रत्यक्ष मला चुंबन दे. म्हणजे मला कळेल कि चुंबन कमें असते ते

पुरसिशे - तर्जे - दिलवरी कीजिए क्यों कि विन कहे ।

उसके हर इशारे से निकले है ये अदा कि यों ॥

तिला काय विचारता कि तू हृदय कसे चोरत असते ते न सांगताच ती अमे कटाक्ष व नखरे करते कि आपण समजून जाऊ (कि ती अशा पद्धतीने आपले दिल लुटत असते).

“गैर से रात क्या बनी ” ये जो कहा तो देखिए ।

सामने आन बैठना और ये देखना कि यों ।

मी तिला सहजच विचारले कि “तू माझ्या प्रतिस्पर्धाविरोधर रात्र वशी घालविलीम ”? तर एवढ्यावरून ती समोर येऊन माझ्याकडे डोळे रोवून पाहू लागली कि वस् !

मै नें कहा कि ब्रज्मे-नाज चाहिए गैर से तही ।

सुनके सितम- जरीफ ने मुझको उठा दिया कि यों ॥

मी तिला म्हटलं कि आपल्या प्रेमाच्या महफिलीत दुसऱ्याच (माझ्या प्रति-स्पर्धाच) काय काम आहे? तर तिने मलाच त्या महफिलीतून हुसकून लावले.

जो ये कहे कि रेख्ती क्यों कि हो रक्के-फारमी ।

गुप्त-ए- ' गालिब ' एक वार पढके उसे सुना कि यों ॥

जर कुणी अस म्हणावयास लागला कि उर्दूला फारसी भाषेची सर कधी येणार नाही, तर त्याला गालिबचे काव्य एकदा वाचून दाखवा. म्हणजे न्याया पटेल कि उर्दू फारसीपेक्षा कांही कमी नाही

'गालिब' कुछ अपनी सभई से लहना नहीं मुझे ।

खिरमन जले अगर न मलख खाये किश्त को ॥

माणसाला स्वतःच्या प्रयत्नानें कांहीच मिळत नसते परमेश्वराचे अधिष्ठान असले तरच मिळते. गंतकरी पुष्कळ कावाडकष्ट करतो. परंतु खळ्याला आग न लागू देणे किवा टोळधाड थांबवण हे त्याच्या हातांत नसते.

है मुझको तुझसे ताजिकरे-गैर का गिला ।

हरचन्द वर सबीले-शिकायत ही क्यों न हो ॥

तू माझ्या प्रतिस्पर्धाची माझ्या जवळ तक्रार करते. परंतु माझी तर अशी तक्रार आहे. कि, तक्रारवजा कां असेना, तू माझ्यासमोर त्याच नांव घेत असते. मला तुझ्या तोंडून त्याचे नांवदेखिल ऐकावयाचे नाही.

पैदा हुई है कहते है " हर दर्द की दवा "

यों हो तो चारा-ए-गमे-उल्फत ही क्यों न हो ॥

ह्या जगांत प्रत्येक रोगावर इलाज आहे असें म्हणतात. तर मग प्रेमरोगा-वरच कां इलाज सापडत नाही ?

है आदमी वजा-ए-खुद इक मशहरे-खयाल ।

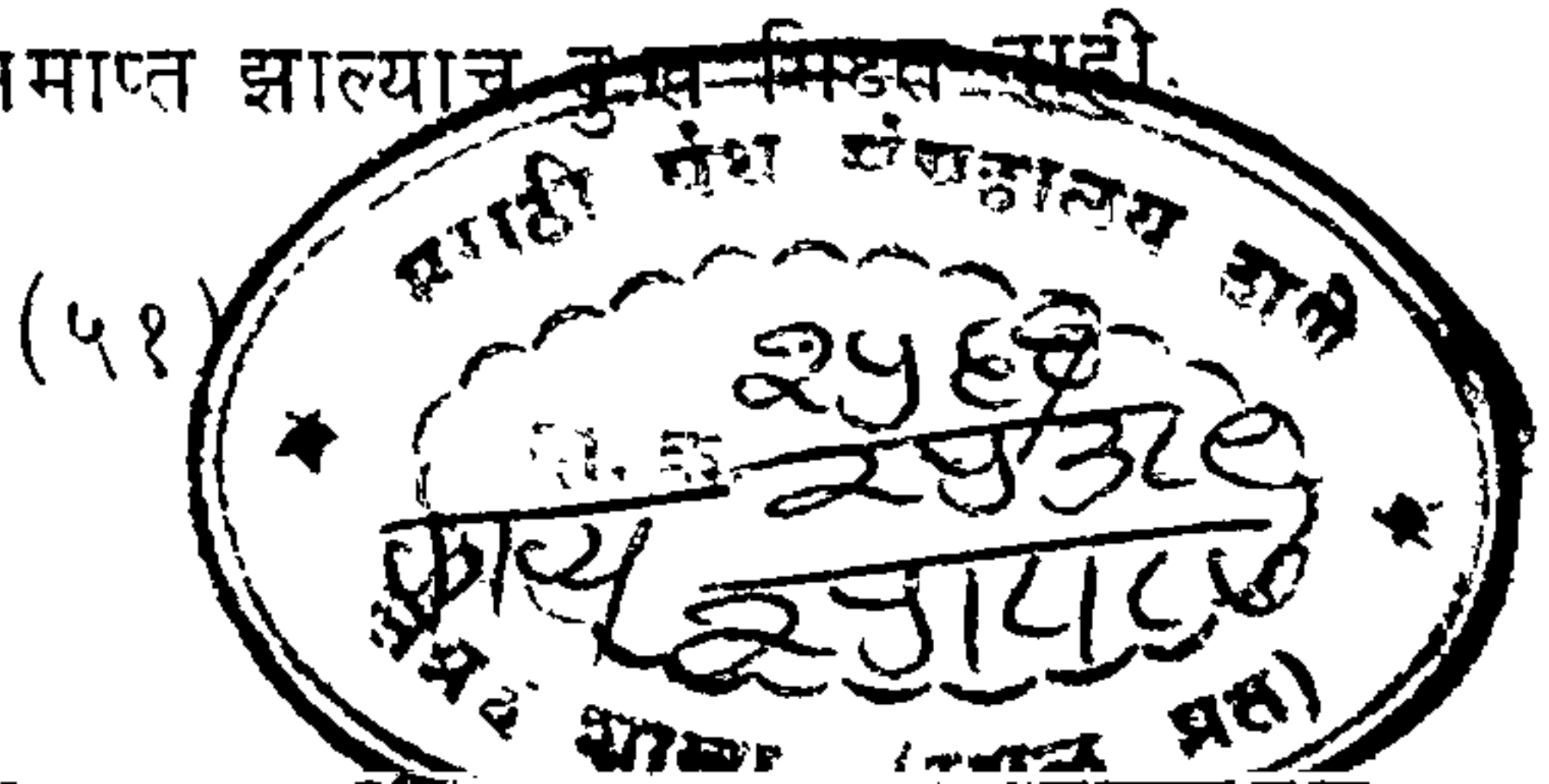
हम अंजुमन-समझते है खल्वत ही क्यों न हो ॥

माणसाच मन म्हणजे विचारांचा व कल्पनांचा एक प्रलय. त्याला तुम्ही एकांतवासांत जरी टाकले, तरी तो आपल्याच विचारांत गर्क राहून (बुडून जाऊन) त्या एकांतवासाचे मनोरंजन करणाऱ्या महफिलीत रूपान्तर करील.

मिटता है फाँते-फुसते-हस्ती का गम कोई ।

उम्मे-अजीज सर्फे-इबादत ही क्यों न हो ॥

हे सार जीवन जरी इश्वरचरणी समर्पित करून सार्थकी लावेल, तरी देवील माणसाच आपल छोटस आयुष्य, समाप्त झाल्याच दुःख-मिडत नाही.

उस फित्ना-खू के दर से अब उठते नहीं 'असद' ।

इसमें हमारे सर पे कयामत ही क्यों न हो ॥

नेहमी चार लोकांत तमाशा करणाच्या माझ्या प्रेयसीच्या दारावरून मी कांही आतां उठणार नाही मग माझ्या डोक्यावर प्रलय जरी येऊन ठेपला तरी सुद्धा (प्रलयाच्या-कयामतच्या-दिवशी सर्वांनाच उठावे लागते हे विशेष अमतांनासुद्धा मी माझ्या प्रेयसीच्या उंबरठ्यावरून उठणार नाही.)

न निकला आंख में तेरी इक आंसू उस जराहत पर ।

किया सीनें में जिसने खूचका मिजगाने - सोजन को ॥

तू तुझ्या भ्रू-विलासी कटारीने माझ्या हृदयांत खोलवर जखम केली. इतकी की ती कटारी रक्ताने माखून लाल झाली तरी ती जखम पाहून तुझ्या डोळ्यांतून एक अश्रुसुद्धा आला नाही.

खुशी क्या खेत पर मेरे अगर सौ वार अब आवे ।

समझता हूं कि हुंढे है अभी से बर्क खिरमन को ॥

माझ्या वावरावर शंभर वेळा जरी ढग आले तरी काय उपयोग? आकाशांतली वीज आतांपासूनच माझ्या खळ्यामागे लागली आहे.

वफादारी वशर्ते-उस्तुवारी अस्ले-इमां है ।

मरे बूतखाने में तो कावे में गाडो विरहमन को ॥

तुम्ही कोणत्याही घमर्चि कां असेना? परमेश्वरावरील अढळ निष्ठा हाच खरा प्रामाणिकपणा आहे. जर तो ब्राह्मण (किंवा लुटारू) देवळांत राहून जन्मभर इश्वरपूजा करून मेला तर त्या ब्राह्मणाला आपल्या मशिदीत आणून त्याच दफन करा (म्हणजे त्याचा एक प्रकारे सन्मान करा)

ह्या शंखवरून गालिव परधर्मसहिष्णू होता हे दिसून येते.

न लुटता दिन को तो कब रात को यों बेखबर मोता ।

रहा खटका न चोरी का दुआ देता हू रहजन को ॥

वरं झालं. मी दिवसाच लुटलो गेलो. आतां चोरीला जाण्यामागचे मज जवळ कांही शिल्लकच राहिले नाही. त्यामुळे मी रात्रभर निश्चींतपणे झोपू शकेन. खरोखर त्या लुटान्याने माझ्यावर उपकारच केले. परमेश्वर त्याचे भले करो.

सुखन क्या कह नहीं सकते कि जोया हो जवाहर के ।

जिगर क्या हम नहीं रखते कि खोदें जा के वाअदन को ।

मला काव्य काय लिहिता येत नाहीं असे तुम्हाला वाटते? मी रत्नांचा पारखी आहे. तुम्ही माझ्या हृदयांत एकदां प्रवेश करा. तुम्हाला काव्यरूपी हिरे, माणिक, मोती मापडतील

भाग्ये थे बहुत सो उसीकी मजा है ये ।

होकर असीर दावते है राहजन के पांव ॥

आम्ही फार पळालो ना. त्याचीच ही आम्हाला शिक्षा आहे. कैदी बनून आम्ही, लुटणाऱ्याचेच, पाय चपतो आहोत. (सेवा करतो आहोत.)

अल्लाह रे जौके दस्त नवर्दीकि वादे-मर्ग ।

हिलते है खुद-वखुद मेरे अन्दर कफन के पाव ॥

माझीं अरण्यांत फिरण्याची माझी अभिलाषा किती तीव्र होती! आज मृत्यू-नंतर देखिल प्रेत वस्त्रांत झांकलेले माझे पाय आपोआप हलतांहेत.

शव को किसी के ख्यात्र में आया न हो कही ।

दुखते है आज उस बुते-नाजुक-वदन के पाव ॥

आज त्या नाजूक रुपसुंदरीचे पाय दुखत आहेत काय कारण असावे बरे? ती कुणाच्या स्वप्नांत तर चालत गेली नसेल ना?

‘गालिब’ मेरे कलाम में क्योंकर मजा न हो ।

पीता हू धोके खुसरू-ए-शीरीं-सुखन के पाव ॥

लोक म्हणताक कि, “अरे गालिब, आम्हाला तुझी शायरी फारच आवडते. कां बरे त्यांत अत्रीट गोडी आहे.? आम्हाला त्याच रहस्य सांगशील तर “खरे, त्यावर गालिब उत्तर देतो कि “कांहीहि रहस्य नाहीं. ते माझे गुरु अमीर खुस्त्रौ आहेत ना एकदम मधुर शायरी सांगणारे! मी काय करतो? मी फक्त त्याचे पाय पाण्याने धुतो आणि ते पाणी पिऊन टाकतो. त्यामुळे त्यांच्या कृपेने माझ्या तोंडून आपोआप शायरी निघते ”

दिल को मैं और मुझे दिल महवे-वफा रखता है ।

किस कदर जौकें-गिरफ्तारी-ए-दम है हमको ॥

मी माझ्या हृदयाला प्रेमांत मग्न ठेवतो आणि माझे हृदय मला प्रेमांत मग्न ठेवते आम्हा दोघांना प्रेमांत एकमेकांवर वर कैदी बनून राहण्याची किती तीव्र अभिलाषा आहे?

जान कर कीजे तगाफूल कि कुछ उम्मीद भी हो ।

ये निगाहे-गलत-अन्दाज तो सम है हमको ॥

तू माझ्यावर गफलतीचें कटाक्ष टाकून बसलीस. त्यामुळें माझा घात झाला. मी पुरता वेडा झालो. तेव्हां आतां माझी उपेक्षा करतांना विचारच कर इतकी उपेक्षा करू नकोस कि ज्यामुळे माझीं आशाच नष्ट होईल. (कि ज्यामुळे माझ तुझ्यावरील प्रेम उडून जाईल आणि तू सुद्धां वेचैन होऊन बसशील.)

तुम वो नाजूक कि खमोशी को फुगां कहते हो ।

हम वो आजिज कि तगाफूल भी सीतम है ॥

तू इतकी नाजूक आहेस कि आम्ही चुप जरी राहिलो तरी तू म्हणते कि उसासा टाकला. इकडे आम्ही इतके लाचार आहोत कि तुझी उपेक्षासुद्धा आम्हाला प्रेमातील अत्याचारच वाटतात. (लाचारींत मला अम वाटत कि तुझे माझ्यावर प्रेम आहे.)

तुम जानो तुमको गैर से जो रम्मो - राह हो

मुझको भी पूछते रहो तो क्या गुनाह हो ।

बचते नही मुआखजा - ए - रोजे हथ्र से ।

कातिल अगर रकीव है तो तुम गवाह हो ।

माझ्या प्रतिस्पर्धाशी एवढे घनिष्ट संबंध ठेवून बसून तू म्हणतेस कि माझे काय चुकले तू काय समजतेस? कयामतच्या दिवशी तुला तुझ्या गुन्ह्यांचा हिशोब द्यावा लागणार नाही? माझ्या खूनाचा आरोप माझ्या प्रतिस्पर्धावर असला तरी तुला साक्षीदाराच्या पिजऱ्यात उभे रहावेच लागेल. (जरी तू खूनाच्या आरोपांतून सुटली तरी तुला साक्षीदार म्हणून जाव द्यावाच लागेल.)

क्या वो भी बेगुनह - कुशो-हक - नाशनास है ।

माना कि तुम बगर नहीं खुर्शीदो-माह हो ॥

घटकाभर अस धरुन जरी चाल्ल कि तू मानव नाहीस. तू चन्द्र - सूर्य आहे. परंतु चन्द्र सूर्य तर निष्पाप लोकांना मार्ग नहीत त्यांच्यावर अन्याय करत नाहीत तू मात्र हे सार करतेस. कां?

जब मैकदा छुटा तो फिर अब क्या जगह की कैद ।

मस्जिद हो, मदरसा हो, कोई खानकाह हो ॥

आता माझी दारु मुटली. तेव्हां आता तुम्ही मला कुठे शोधावयास जाल? मी तुम्हाला मशीद अथवा पाठशाळा किंवा फार झाल तर एखाद्या मठात साप - डेल. (थोडक्यांत दारूचे व्यसन सोडल तर गालिव हा धार्मिक वृत्तीचाच माणूस होता.)

सुनते है जो वहिश्त की तारीफ, सब दुरुस्त ।

लेकिन खुदा करे वो तेरी जल्बागाह हो ॥

स्वर्गाची पुष्कळ स्तुति आम्ही ऐकतो. स्वर्ग खरोखरच सुंदर असेल. परंतु परमेश्वराने आमच्यावर एक कृपा करावी. त्यानें आम्हाला तेथे तुझे दर्शन घडवून आणावे. तरच आम्हाला स्वर्ग हा स्वर्ग वाटेल. नाहीतर नाही.

‘गालिव’ भी गर न हो तो कुछ ऐसा जरर नही ।

दुनिया हो याख! और मेरा बादशाह हो ॥

‘गालिव’ म्हणतो, ‘परमेश्वरा, मी ह्या जगात नसलो तर एवढ कांही नुकसान नाही. तू फक्त ह्या जगांला व माझे बादशहा (शाह बहादुरशहा जफर) ह्यांना सुखी ठेव.

गई वो बात कि हो गुफ्तगू तो क्योंकर हो ।

कहे से कुछ न हुआ फिर कहो तो क्योंकर हो ॥

झाल्या गोष्टीबद्दल चर्चा करण्यांत कांहीं अर्थ आहे. काय? एखादी गोष्ट सांगून न झाली तर पुन्हा सांगून कांहीं उपयोग आहे कां?

अदब है और यही कश्मकश तो क्या कीजे ।

हया है और यही गोमगां तो क्योंकर हो ॥

तुम्ही कही कि गुजारा इन सनमपरस्तों का ।

बुतों की हो अगर ऐसी ही खू तो, क्योंकर हो ॥

ह्या रूपसुंदरी घटक्यांत आदबीने वागतात तर घटक्यांत ओढाताणीहि करतात. घटक्यांत शरमेने राहातात. तर घटक्यांत असमंजसपणे वागतात. त्यांच्या स्वभावाची अशी रीत पाहिल्यानंतर तुम्हीच सांगा कि आशिकांचा निभाव कसा लागावा?

जिसे नसीब हो रोजे-सियाह मेरा-सा ।

वो शरूस दिन न कहे रात को तो क्योंकर हो ॥

ज्याच्या नशीबी माझ्यासारख दुःखपूर्ण जीवन (काळा दिवस) वाटचाला आल असेल तो माणूस रात्रीलाच दिवस नाही म्हणणार तर काय करील?

हमे फिर उनसे उनसे उमीद और उन्हे हमारी कद्र ।

हमारी बात ही पूछे न वो तो क्योंकर हो ।

जर ती मला विचारीतच नाही आणि माझी तिला कदर करावीशीच वाटत नाही तर मला तरी तिच्यावद्दल काय म्हणून आशा वाटते?

बताओ इस मिजा को देखकर कि मुझको करार ।

ये नेश हो रगे-जां मे फरो तो क्योंकर हो ॥

एखाद्या कांट्यासारखी माझ्या नाडीत रुतून बसल्यानंतर तिच्या भ्रू-विलासा कडे पाहून मला शांतता कशी लाभावी? (आणि तिच्या भ्रू-विलासाकडे पाहिल्याशिवाय मला चैनहि पडत नाही)

किमी को देके दिल कोई नवा-मंजे-फुगां क्यों हो ।

न हो जब दिल ही सीने में तो फिर मुंह में जवां क्यों हो ॥

अगोदर दिल देऊन बसायच मग आकंदन करायच ह्या या कांही अर्थ आहे. कां? माणसाजवळ हृदय आहे. तो पर्यंतच व्यथा आहे. आणि हृदयच नसले तर व्यथा कोठून असणार आणि कुणाला कथन करणार? मग जीभेची आवश्यकताच काय आहे?

वो अपनी खु न छोड़ेंगे हम अपनी बजअ क्यों बदले ।

मुबक-सर बनके क्या पूछे कि हमसे सरगिरा क्यों हो ॥

ती आपला स्वभाव सोडणार नाही. आम्ही आमचा स्वाभिमान टाकणार नाही. 'आमच्यावर नागज आहात काय? असें तिला लाचार बनून विचारण्यांत काय अर्थ आहे?

वफां कैमी? कहां का इश्क? जब सर फोडना ठहरा ।
तो फिर ऐ मंग - दिल! तेरा ही संगे आम्तां क्यों हो ॥
कमली निष्ठा न् कसलं प्रेम घेऊन बसलीस? अग ए पाषाण हृदये! जर
आम्हाला डोकच फोडून घ्यायच आहे तर तुझाच ओटा कशाला पाहिजे?

कफस मे मुझसे रुदादे-चमन कहते न डर हमदम ।
गिरी है जिस पे कल विजली वो मेरा आशियां क्यों हो ॥
अरे मित्रा! तू मला पिंजऱ्यात पाहून बागेचे हालहवाल सांगावयास घावरू
नकोस वीजेने माझ घरट जाळून खाक केल हेच तू मला सांगावयास
आला ना?

गलत है जज्वा-ए-दिल का शिकवा, देखो जुर्म किसका है ।
न खींचो गर तुम अपने को कशाकश दरमियां क्यों हो ॥
वां हृदया! तुझी तक्रार व्यर्थ आहे. पहा बर, चुक कुणाची आहे? तूच जर
स्वतःवर नियंत्रण ठेवल तर कशाला एवढी ओढाताण होईल?

ये फित्ना आदमी की खाना-वीरानी को क्या कम है ।
हूए तुम दोस्त जिसके, दुश्मन उपका आसमां क्यों हो ॥
तुझ्या प्रेमांत पडून मी काय कमी बरवाद झालो कां? पुन्हा दैवानें माझ्या-
मागे हात धुऊन का लागावे?

यही है आजमाना तो सताना किसको कहते है ।
अद् के हो लिए जब तुम तो मेरा इम्तिहां क्यों हो ।
माझ्यावर अत्याचार करण्यांत तर तू कमालच केली. प्रेमांत माझी कसोटी
पाहाण्यासाठी तू खुशाल माझ्या प्रतिस्पर्ध्याची प्रेयसी होऊन बसलीस.

कहा तुमने कि "क्यों हो गैर के मिलने में रुस्वाई"
बजा कहते हो, मच कहते हो, फिर कहियो कि 'हा, क्यों हो' ।
तू तर खुशाल म्हणतेस किं पर पुरुषास भेटण्यांत बदनामी होण्याच काय
कारण आहे.? खर सांगतेस? मनापासून म्हणतेस ना तू? पुन्हा एकदां सांग
वर किं कां व्हावी बदनामी. (उपरोधाने)

निकाला चाहता है काम क्या ताअनों से तू 'गालिव' ।

तेरे बे-मेहर कहने से वो तुझपर मेहरवां क्यों हो ॥

अगोदरच तो पाषाण हृदयी, तशांत तू तिला निष्ठूर म्हटल. आतां 'गालिव'
तूच सांग कि तिने तुड्यावर कां म्हणून प्रसन्न व्हावें.

रहिए अब ऐसी जगह चलकर जहां कोई न हो ।

हम-सुखन कोई न हो और हमजबां कोई न हो ॥

बे-दरो-दीवार सा इक घर बनाया चाहिये ।

कोई हमसाया न हो और पासबां कोई न हो ।

पडिये गर बीमार तो कोई न हो तीमार दार ॥

और अगर मर जाईये तो नौहा-रव्वां कोई न हो ।

गालिवला ह्या ढोंगी जगाचा उवग आला होता. तो म्हणतो कि आता अशा
ठिकाणी जाऊन रहावे कि जेथे कुणीहि बोलणारा चालणारा नसावा. आणि
बिनदारा च्या भितींच घर बांधाव आणि न कुणी जवळपास शेजारी असावा
आणि न कुणी चौकीदार. आजारी पडलो तर शुश्रुषा करणाराहि कुणी
नसावा आणि मेलो तर रडणारेहि कुणी नसावे.

है सबजा-जार हर दरो - दीवारे-गम-कदा ।

जिसकी बहार ये हो तो फिर उसकी खिजां न पूछ ॥

ह्या विषाद गृहाच्या दारा भितींवर गवत उगवले आहे. त्या विषाद गृहांत
राहणाऱ्याची वसंत ऋतूंत जर अशी अवस्था आहे तर त्याची दैन्यावस्था
कशी असेल ?

शबे - विसाल में मूनिभ गया है वन तकिया ।

हुआ है मुजिबे - आगमे - जानो - तन तकिया ॥

ह्या मिलनाच्या रात्री तीं आज आरामदेहि तक्यासारखी बनली खरोखर
आज ती ह्या शरिराच्या आरामाचे माघनच बनून गेली आहे.

मजा मिले कहो क्या खाक माथ सोने का ।

रखे जो बीच में यह गोखे-सीमतन तकिया ॥

अगरचे था यह इरादा मगर खुदा का शुक्र ।

उठा सका न नजाकत से गुलबदन तकिया ॥

तुम्हीच सांगा! त्या गौरांगोवरोवर झोपतांना मध्ये जर तक्क्या ठेवला तर काहीं मजा येईल कां? वर झाल. परमेश्वराची मेंहेरवानीच समजावयाची. तक्क्या मधोमध ठेवण्याचा तिचा इरादा होता. परंतु ती इतकी नाजूक कि ती तक्क्या उचलूच गकली नाही.

व-जब-तेशा वह इस वास्ते हलाक हुआ ।

कि-जब-तेशा पे रखता था कोहकन तकिया ॥

शीरीनचा प्रेमी कोहकन(फरहाद) पहारीच्या जखमेनें मेला. कारण तो पहारीच्या जखमेवरच विमंबून राहिला होता. (कबूल केल्या प्रमाणें कोहकनने शीरीनला पहारीने पहाड खोदून दुधाची नदी वाहवून दाखविली. त्या दोघांचे प्रेम राजाला नको होते. त्याने शीरीन मेली अस खोटच कोहकनला कळवला. आपल्या प्रेयसीच्या त्रियोगाच दुःख सहन न होऊन कोहकनने पहारीने स्वतःवरच वार करून घेऊन आत्महत्या केली.)

सद जल्वा रु-व-रु है जो मिजगां उठाईये ।

ताकन कहां कि दीद का एहसां उठाईये ॥

फक्त डोळे वर करून पहाण्याचा अवकाश! मला माझ्या प्रेयसीच्या अप्रतीम सौंदर्याचें मनमोकन दर्शन घेता येईल. परंतु काय करू? मला तेंवढी सुद्धा शक्ति नाही.

मै हूं मुश्ताके-जफा मुझ पे जफा और सही ।

तुम हो बेदार से खुश इससे सिवा और सही ।

मी तर इच्छुकच आहे. आणि तुलामुद्धां इतगंवर अत्याचार करण्यांत आनंदच वाटतो तेव्हां तुला माझ्यावर जेवढे अत्याचार करता येतील तेवढे कर (माझी प्रेयसी वनून माझा तुला जितका छळ करता येईल तितका तू कर.)

गैर रु मर्ग का गम किसलिए ए गैरते-गाह ।

है हवस-पेशा बहूत वो न हुआ और सही ॥

अग, ए रूपमुंदरे! तू माझ्या प्रतिस्पर्ध्याच्या मृत्यूच एवढं दुःख करू नकोस. ह्या जगांत वासनालंपट लोक पुष्कळ आहेत. तो नसता म्हणून काय झाले? दुसरा कुणीही तुला भेटेल. (तू प्रेम करावे असे माझ्या प्रतिस्पर्ध्याज कळ काहीच गुण नव्हते. आणि त्यानेहि तुझ्यावर प्रेम कधी केले नव्हते, तो फक्त वासनेचा पुजारी होता.)

हुस्त में हूर से बढकर नहीं होने के कभी ।

आपका शेवए-अंदाजो-अदा और सही ॥

सौंदर्यस्पर्धेत अप्सरांवर तर कुणीच मात करु शकणार नाहीं परंतु तुझा नखरा जरा वेगळाच वाटतो. (थोडक्यांत तू अप्सरांपेक्षाहि अधिक सुंदर आहेस.)

गालिवने येथे आपल्या प्रेयसीच्या सौंदर्याची स्तुति वेगळ्याच गब्दांत केली आहे.

आये है बेकसी-ए-इश्क पे रोना 'गालिव' ।

किसके घर जायेगा सैलाबे-बला मेरे बाद ॥

ह्या हृदयांत कुणाच प्रेम सांभाळण फार कष्टदायक असत. इतक कि कधी कधी रडू येते. (प्रेमांत पडणाऱ्या माणसाची ही एक विवशता आहे.)

गालिव म्हणतो, "मी एक हे प्रेमाचे वादळ हृदयांत सांभाळू शकलो. माझ्यानंतर हे प्रेमरुपी विपत्तींच वादळ कुणाच्या घरी जाईल कुणास ठाऊक? कोण हे प्रेमरुपी वादळ आपल्या हृदयांत सामावू शकेल?"

दिले-हर कतरा है साजे-अनल बहर ।

हम उसके है हमारा पूछना क्या ॥

ज्या प्रमाणे पाण्याचा प्रत्येक विंदु हा समुद्राचा अंश आहे. त्याचप्रमाणे प्रत्येक जीवांत परमेश्वराचा अंश आहे. त्यामुळे नी हि परमेश्वराचाच अंश ठरतो. जर मी परमेश्वराचाच आहे. तर मला कुणाला धावरण्याची आवश्यकताच नाही. (इश्वराचाच दास असल्यामुळे माझ्यावद्दल काय विचारता?)

कव मुझे कूए-यार मे रहने की बजअ याद थी ।

आईनादार बन गई हैरते-नवशे-पा क्रि यों ॥

प्रेयसीच्या गल्लीत कसे रहावे हे मला कुठे आठवत होते. तिच्या पदचिन्हांनी मला दाखविले कि मातींत मिळून जाव आणि तोंडात बोट घालून तिच्या सौंदर्याकडे पहात रहाव.

मस्जिद के जेरे-साया खराबान चाहिए ।

भौं पास आंख किवला-ए-हाजात चाहिये ॥

अरे धर्मोपदेशका! मशिदीच्या छायेत तू आमच्यासाठी मदिरालयाची व्यवस्था कर. परमेश्वराच्या इच्छेचा मान ठेव, त्याने नाही का मशिदीच्या कमानी-सारख्या दिसणाऱ्या रूप सुंदरींच्या भ्रु विलासाखाली (शराबी) डोळे वनविले.

आशिक हुए है आप भी इक और रखस पर ।

आखिर सितम की कुछ तो मुकाफात चाहिए ॥

आतां तर तू आणखि एका माणसावर प्रेम करावयास लागलीं. माझ्या वरील रोजच्या अन्याचागंत बदल करण्याची तुझी ही वेगळीच रीत दिसते.

सीखे है मह-रुखों के लिए हम मुसाव्विरी ।

तकरीब कुछ तो बहरे-मुलाकात चाहिए ॥

त्या माझ्या रूपसुंदरी प्रेयसी साठी मी चित्रकला शिकलो. तिच्या भेंटीसाठी कांहींन् कांहीं निमित्त तर पाहिजे ना? (तिच्या भेट्ठींसाठी मी काय काय नाही केले?)

मैं से गरज निशान है किस रूसियाह को ।

इक गूना बंखुदी भुझे दिन रात चाहिए ॥

ह्या मदिरेमुळे मिळणारा आत्मविस्मृतिचा आनंद कुणाला नको आहे? मला तर थोडासा कां असेना आत्मविस्मृतिचा आनंद दिवस रात्र पाहिजे.

है रंगे लाला-ओ गुलो-नसरी जुदा-जुदा ।

हर रंग में बहार का इस्वात चाहिए ॥

प्रत्येक जातीच्या फुलांचा रंग वेगवेगळा असू द्या प्रत्येक रंगात वसंत ऋतुचा लुसलुशीतपणा, टवटवीतपणा असलं म्हणजे ज्ञालं. (रंग फिके नसावेत.)

सर पाए खुम पे चाहिए हंगामे-बेखुदी ।

रू सूए-किब्ला वक्ते-मुनाजात चाहिए ॥

आत्मविस्मृतिच्या वेळेस माणसाच डोक मदिरेच्या मटक्याच्या पायांवर पाहिजे. आणि प्रार्थनेच्या वेळेस माणसाच तोंड मशिदीच्या दिशेकडेच असावे (कोणतेहि काम, चांगले असो अथवा वाईट असो, व्यवस्थशीर झाले पाहिजे)

कहते तो हो तुम सब कि बूते-गालिया-मू आए ।

इक मर्तवा घबरा के कहो कोई कि वो आए ॥

तुम्हाला सर्वांना वाटते कि त्या सुगंधित केसवाळी रूपभुंदरीनें इकडे यात्र
एकदा घाबरून जाऊन असे म्हणा कि ती आलीच म्हणून समजा
जल्लाद से डरते है न वाईज से झगडते ।

हम समझे हुए है उमे जिस भेस में जो आए ॥

जो ज्या वेषान येईल तसे त्याला आम्ही समजतो. मग कुणीही येऊ द्या
सुळावर चढवणाऱ्या मांगला आम्ही घाबरत नाही कि धर्मोपदेशकाणी आम्ही
भांडत नसतो (ह्या जगांत आम्हाला कुणाचीच भिती वाटत नाही)

अपना नहीं ये शंवा कि आराम से बैठे ।

उस दर पे नहीं वार तो कावा ही को हो आए ॥

नुमत घरी वसून राहण आम्हाला जमत नाही. नाही तिच्या दारी जाण्याची
आमची ताकत असली तर आम्ही मशीदीत जाऊन प्रार्थना करून येऊ.

खयाले-मर्ग कव तस्कीं दिले आजुर्दा को वरव्शे ।

मेरे दामे-तमन्ना में है इक सैदे-जुवूं वो भी ॥

माझ्या ह्या उदाम मनाला मृत्यूच्या विचाराने सतोष वाटला नाही माझ्या
ह्या कल्पनेच्या विश्वांत मृत्यूमारखे तुच्छ विचार पुष्कळ आहेत

न करता काश नाला. मुझको क्या मालूम था हमदम ।

कि होगा वाइसे अफजाईशे--दर्दे--दरूं वो भी ।

अग, मला खरोखरच माहित नव्हत कि माझ्या आक्रोशाने तुझ्या अंत-
करणातील दुःख आणखी वाढेल मी आक्रंदन केल जमत (तू माझ्यावर
प्रेम करते हे मला माहित नव्हत)

मए-इशरत की रव्वाहीश माकी-ए गर्दू मे क्या कीजे ।

लिए बैठा है इक दो चार जामे-वाजगू वो भी ॥

परमेश्वराकडून मदिरेची अपेक्षा करण्यांत कांहींच अर्थ नाही तो स्वतःच
सात प्याले घेऊन वसला आहे. (इस्लामनुसार सात आकाश आहे आणि
प्रत्येक आकाश एक मदिरेचा प्याला आहे.)

ता, हमको शिकायत की भी बाकी न रहे जा ।

सुन लेते है गो जिक्र हमारा नहीं करते ॥

'गालिब' तेरा अहवाल सुना देग हम उनको ।

वो सुन के बुला लें ये इजरा नहीं करते ॥

आम्हाला बोलायला पुन्हा जागा राहू नथे म्हणून ती आमच म्हणण शांतपणे ऐकून घेते. परंतु बोलत मात्र नाही 'गालिब' तुझे हाक हवाल आम्ही तिला कळवून टाकू, परंतु ऐकून तुला ती आमंत्रण देईत ह्याची हमी आम्ही तुला देऊ शकत नाहीं.

गमे-दुनिया से गर पाई भी फुर्सत सर उठाने की ।

फरक का देखना, नकरीब तेरे याद आने की ॥

ह्या सांसारिक दुःखांपासून डोक वर काढण्याची थोडी जरी फुर्सत मिळाली तर आकाशाकडे पहावयाचें. आणि आकाशाकडे पाहिल म्हणजे नेमकी तुझी आठवण होते कारण दैवाचीहि अत्याचार करण्याची पद्धत नेमकी तुझ्या-भारखीच आहे. (तुला विसरण्यामाठी डोक वर कराव तर तेथे तुझीच आठवण व्हावी)

लिपटना परनिया में शोला-ए-आतश का आसां है ।

वले मुश्किल है हिकमत दिलमे सोजें -गम छिपानें की ॥

एक वेळ दिपक मखमलच्या कापडांत झाकून ठेवणें सोपे आहे. (वास्तविक हे अशक्यच आहेत कारण कापड तावडतोब पेट घेईल.) परंतु हृदयांत प्रेमाची आग दडवून ठेवणे केवळ अशक्य आहे.

उन्हे मंजूर अपने जल्मियों का देख आना था ।

उठे थे सैरे-गुल की देखना शोखी बहाने की ॥

वास्तविक ती माझी स्थिती पहाण्यासाठीच आली होती. परंतु निमित्त मात्र बागेत सैर करण्याच केल होत.

हमारी सादगी थी इत्फाते-नाज पर मरना ।

तेरा आना न था जालिम मगर तम्हीद जाने की ॥

आम्ही साधे भोळे. तुझ्या कृपेवर जीव टाकणारे तू (सांगितल्याप्रमाणे) माझ्या घरी आलीच नाही. कारण आल्याबरोबर तू जाण्याची तयारी केली

हालांकि है यह सेल्लिए-खारा से लाला रंग ।

गाफिल को मेरे शीशे पे मै का गुमान है ।

वास्तविक मी तिच्याच प्रेमांत ठोकर खाऊन बरबाद झालो. तिला वाटत की मी दाहच्या व्यसनामुळे बरबाद झालो.

की उसने गर्म सीना-ए-अहले-हवस में जा ।

आवे न क्यों पसन्द कि ठण्डा मकान है ॥

तिला प्रेमाची आग असह्य वाटली. म्हणून ती भावनारहित प्रेमाची उब नमलेल्या वासनालोलूप माणसाशी प्रेमचाळे करते.

क्या खूब! तुमने गैर को वोसा नहीं दिया

बस चूप रहो, हमारे भी मुंह में जवान है ॥

कां, तू माझ्या प्रतिस्पर्ध्याला चुंबन दिल नाहीस ? बस, चूप राहा. मलाहि बोलता येत

वैठा है जो कि साया-ए-दींवारे-यार में ।

फरमां - रवाए-किश्वरें-हिंदोस्तान है ॥

प्रेमांत होणाऱ्या आत्मविस्मृतित त्याला काय आनंद होता आहे, पहा. त्याला फक्त आपल्या प्रेयसीच्या भितीच्या नुसत्या सावलीत वसावयास मिळाले नि तो स्वतःला भारताचा पंतप्रधानच समजावयास लागला.

गालीवच तरुणपणी एका नर्तकीवर प्रेम होत तिच देखिल त्याच्यावर प्रेम होत. तिच हे प्रेम तिच्या भोवतालच्या लोकांना पाहवले नाही. लोकांनी टोमणे मारावयास सुरुवात केली. ह्या साऱ्या गोष्टी असह्य झाल्या. म्हणून तिने आत्महत्या करून ह्या जगाचा निरोप घेतला गाली-वने लिहिलेली पुढील गजळ तिच्या (आपल्या प्रेयसीच्या) मृत्यूवर लिहीली.

दर्द से मेरे है तुझको बेकरारी हाय हाय ।

क्या हुई जालिम तेरी गफलत-शिआरी हाय हाय ॥

माझ्या प्रेमांत पडून तू देखिल बेचैन झालीस तू इतकी हुशार असताना तुझ्या हातून अर्धा गफलत कशी काय झाली?

तेरे दिल में गर न था आशोबे-गम का हौसला ।

तूने फिर क्यों की थी मेरी गमगुसारी हाय हाय ॥

तुझ्यांत जर दुःख सहन करण्याची हिम्मत नव्हती, तर तू कशाला माझ्या
दुःखात सहभागी झालीस?

उम्र भर का तूने पैमाने-वफा बांधा तो क्या ।

उम्र को भी तो नहीं है पायादारी हाय हाय ॥

तू म्हणनेस कि, “ मी तुझ्याशी जन्मभर एकनिष्ठ राहीन ” परंतु येथे
जीवनालाच स्थायित्व नाही त्याचे काय?

जहर लगती है मुझे आबो-हवा-ए-जिन्दगी ।

याने तुझसे थी उसे नापाजगारी हाय हाय ॥

तू माझ्या जीवनांतून निघून गेलीस. तू गेल्यामुळे मला ह्या जगांतील
अन्नपाणी विपासमान वाटत आहे.

गुलफिशानी-हाए-नाजे जल्वा को क्या हो गया ।

खाक पर होती है तेरी लालाकारी हाय हाय ॥

तुझ्या सौन्दर्यावर वृष्टी करण्यात आजपर्यंत फुलांना धन्यता वाटत होती.
आज तुझे प्रेत शृंगारण्याचीं पाळी त्यांच्यावर यात्री. हाय हाय!

गर्म-रुसदाई से जा छिपना निकाबें-खाक में ।

खत्म है उल्फत कि तुझ पर पर्दादारी हाय हाय ॥

प्रेमात नशिबी येणाऱ्या बदनामीच्या शरमेने तू थडग्यात जाऊन लपून बसलीस
(मृत्यूला कवटाळल) प्रेम लपवण्यासाठी जर कुणावर अशी पाळी येणार
अमेल तर नको ते प्रेम.

खाक में नामूसे-पैमाने-मुहब्बत मिल गई ।

उठ गयी दुनिया से राहो-रस्मे-यारी हाय हाय ॥

तुझ्या मृत्यूमुळे प्रेमाच्या प्रतिज्ञेची प्रतिष्ठाच मातीत मिळाली. आता ह्या
जगांत प्रेमाचे रिती रिवाज काही राहिलेच नाही (कुणीच कुणावर प्रेम
करणार नाही.)

हाथ ही तेग-आजमा का काम से जाता रहा ।

दिल पे इक लगने न पाया जख्मे-कारी हाय हाय ॥

तू आपल्या हातांनी तरवारीने वार करून माझ्या हृदयाला घायाळ करित
असे. (त्यामुळे मला कोण आनंद होत असे) तुझ्या मृत्यूमुळे तो हातच
आता राहिला नाही. त्या आनंदास मी आता कायमचा मुकलो आहे.

किस तरह काटे कोई शव-हाए-तारे-वर्गकाल ।

है नजर खू-कदर्-ए-अख्तर-शुमारी हाय हाय ॥

विरहाच्या रात्रीमुळे मला तारे भोजण्याची सवय लागली होती तुझ्या
मृत्यूमुळे आता तर ह्या रात्री पावसाळ्यातल्या भयानक अंधाच्या रात्रीं-
सारख्या वाटावयास लागल्या. इतक्या भयानक कि तारेमुद्धा दिसेनासे
झालेत. इतक्या रात्री मी तारे मोजून काढल्या होत्या. आता ह्या रात्री
क्या काढू?

गोश महजुरे-पयामो चय्म महहमे-जमाल ।

एक दिल तिस पर ये नाउम्मीदवारी, हाय हाय ॥

आता ह्या कानांना कधीही शुभ संदेश ऐकावयास मिळणार नाहीत हे डोळे
आता कायमचे तुझे सौंदर्य पहाण्यापामून वंचित राहतील माणभाच हे एक
छोटमं हृदय. त्यावर किती नैराश्याचे घाव! अरे रे.

इश्क ने पकडा न था 'गालिव' अभी वहशत कां रंग ।

रह गया था दिल में जो कुल जौके-रखवारी हाय हाय ॥

आपल्या प्रेमाला आताच कुठे बहर आला होता तेवढ्यात तू गेलीस निघून
हृदयानल्या सगळ्या आशा आकांक्षा अधुन्याच राहिल्यात.

सरगश्तगी में आलमे-हस्ती से यास है ।

तस्कीं को दे नवेद कि मरने की आम है ॥

ही हृदयाचीं अस्वस्थता मोठी नापदायक झाली होती आता त्याला ही आन-
दाची बातमी कळवा कि प्रेमोन्मादांत आम्ही जीवनाला कंटाळलो आहोत.

हर-इक मकान को है मकीं से शरफ 'असद'

मजनू जो मर गया है तो जंगल उदास है ॥

प्रत्येक घरांला घरांत राहणाऱ्या बद्दल प्रेम वाटावयास लागू लागते. मजनू
आज गेला. त्यामुळे हे सर्व अरण्य, अरण्यांतील झाडी वगैरे उदास झालेत.

गर खामुगी से फायदा इखफा-ए हाल है ।

खुश हूं कि मेरी बात समझनी मुहाल है ॥

ह्या चुप राहण्यामुळे अंतःकरणातील व्यथा लपवता येत असेल तर चांगलच झाल. त्यामुळे माझी अभिलाषा (पाप) इतरांना कळणार नाही.

हस्ती के मन फरेव में आ जाईयो 'असद' ।

आलम तमाम हल्का-ए-दामे-खयाल है ॥

असद, तू ह्या जीवनाच्या धोक्यांत येऊ नकोस. हे जीवन सर्व कल्पनेच मायाजाल आहे. (शाश्वत, वास्तविकता कांहीं नाहीं सार स्वप्नमय आहे.)

एक जा हर्फे-वफा लिखा था सो भी मिट गया ।

जाहिरा कागज तेरे खन का गलत-बरदार है ।

मी एके ठिकाणी 'प्रेम' हा शब्द लिहिला होता. तो देखिल नाहिसा झाला. तुझा कागदच असा आहे किं त्यावरील अक्षरे आपोआपच मिटून जातात. (माझ्या प्रेमाचा तुझ्यावर प्रभावच पडत नाही.)

आग से पानी में बुझते वक्त उठती है मदा ।

हर कोई दरमान्दगी में नाले से नाचार है ॥

ज्या प्रमाणे पाण्यात आग विझतांना आवाज येत असतो तद्वतच लाचारीत माणूस आक्रोश करण्यास विवश होत असतो.

पीनस में गुजरते है जो कूचे से वो मेरे ।

कंधा भी कहारों को बदलने नहीं देते ॥

जेव्हां ती डोळीत बसून माझ्या घरासमोहन जातें तेव्हां ती भोयाना खांदा-सुद्धा बदळू देत नाही. क्षणभरदेखिल थांबत नाही (माझी उपेक्षा करण्यांत ती जरासुद्धा चुकत नाही)

खिजां क्या, फस्ले -गुल कहते है किसको, कोई मोसम हो ।

वही हम है, कफस है, और मातम बालो - पर का है

कमली पतझड, कसला वसंत ऋतू, नियमा प्रमाणें येणारे ऋतू असतील तर आम्ही सांगू शकु कि सध्या कोणता ऋतू आहे. आमच्या वावतीत तोच पिंजरा आणि मृत्यूचे दुःख.

वफा ए - दिलबरा है इत्तफाकी वनाँ ऐ ह्मदम ।

असर फरियादे - दिल - हाए -हजीं का किसने देखा है ॥

केवल योग म्हणून तुला माझ्यावद्दल प्रेम वाटते. नाही तर हृदयांतून निघणाऱ्या आर्तनादांचा प्रभाव मो तरी काहीं पाहिला नाही. (माझ्या आक्रंदनांनं तू प्रभावीत झाली नःहींस.)

कतअ कीजे न तअल्लुक ह्मसे ।

कुछ नहीं है, ती अदावत ही सही ॥

तू माझ्याशी एकदम संबंध तोडू नकोस जर तुला माझ्यावर प्रेम कग्वयाचे नसेल तर नको कर. माझ्याशी शत्रुता ठेव, चालेठ शत्रुत्वाचे का असेना तू माझ्याशी संबंध ठेव

मेरे होने में है क्या रुस्वाई ?

ऐ, वो मजलिस नहीं खिल्वत ही सही ।

मी महफिलीत आल्यानें आपली बदनामी होईल असें तुला वाटते ठिक आहे. नको तुला महफिल तर एकांत असू दे. (कारण एकांतांतच तू माझी आठवण करशील)

हम भी दुश्मन तो नहीं है अपने ।

गैर को तूझसे मुहब्बत ही सही ॥

तुला माझ्या प्रतिस्पर्ध्यांवर प्रेम करावयाचे असेल तर कर. परंतु मी तर तुझा कांहीं वैरी नाहीं ना ?

उम्र हर चन्द किहू बर्कें-खराम ।

दिल के खूं करने की फुगसत ही सही ॥

ह्या जीवनाचीं गति विद्युल्लतेंच्या गतिसारखी आहे माणसाला निदान मृत्यूसाठी तरी थोडी फार सवड असावी कि नाहीं?

हम कोई तर्कें - वफा करते है?

न सही इश्क मुसीबत ही सही ॥

प्रेम हे एक संकट जरी असले तरी ते निभावण्यासाठी आम्ही कुठे नाही म्हणतो ? आम्ही तयारच आहोत.

कुछ तो दे, ऐं फलके-ना-इन्साफ

आहो - फरीयाद की रुखसत ही सही ॥

अरे देवा! कांहीं तरी दे. नाही तू मला सुख (मिलनाचे मुख) देऊ शकत असशील तर निदान मला उसासे टाकण्याची किंवा आर्तनाद करण्याची परवानगी दे

हम भी तस्लीम की खू डालेंगे ।

बेनियाजी तेरी आदत ही सही ॥

आमची उपेक्षा करण्याची तू तुझी संवय कांहीं टाकत नाही. नको टाकू तुझ्या पुढें नतमस्तक होत राहण्याच आम्हीहि आता सोडून देऊ (तुच विचार कर.)

यार से छेड चली जाए 'असद' ।

गर नहीं वस्ल तो हसरत ही सही ॥

नाही मिलन तर नुसती अभिलाषाहि कांही कमी नाही. तिची छेडकानी करावयास काय हरकत आहे, असद? (प्रेमाला ती प्रतिमाद देते की नाही हे चाचपून पहायला काय हरकत आहे?)

करता है बस कि वाग में तू बेहिजाबिया ।

आने लगी है नकहते-गुल से हया मुझे ॥

तू वागेत जाऊन निःसंकोचपणे, स्वच्छंदपणे फेरफटका मारलास. त्यामुळें तुझ्या स्वभावातील लज्जितपणा वागेच्या वातावरणाशी एकरूप झाला. त्यामुळे फुलांचा मुगंध्र घेण्यातही मला लाजल्यामारखे होते.

जिन्दगी अपनी जब इस शकल से गुजरीं 'गालिव'

हम भीं क्या याद करेंगे कि खुदा रखते थे ॥

आमच्या जीवनात अशा प्रकारचे कठीण प्रसंग आले कि आम्ही कोणत्या तोंडाने सांगावे कि परमेश्वर आमच्या पाठीशी होता.

उस वजम में मुझे नहीं बनती हया किये ।

बैठा रहा अगर्चे इशारे हुआ किये ॥

तिच्या महेफिलीत नुसते इशारे चालले होते. त्यामुळे मला कोण आनंद होत होता. मी तेथे वसून राहिलो आणि मी स्वःताची लज्जा विसरून गेलो. (मला सकोच वाटला नाही.)

दिल ही होना है, मियासने-दरवां से डर क्या ।

मै, और जाऊं दर से तेरे बिन सदा किये ॥

बोलून चालून हृदयच ते. पहारेकन्याच्या धमकीने ते घावरले. नाही तर तुझ्या दारावरून शील घातल्याशिवाय जाणारा मी नव्हे.

बेसर्फी ही गुजरती है हो गर्चे उम्मे-खिज्र ।

हजरत भी कल कहेंगे कि हम क्या किया किये ॥

हे दीर्घ जीवन व्यर्थ व्यतीत होऊन राहिले आहे उद्या परमेश्वरच म्हणेल कि, 'तू जन्मभर काय केलेस?'

मकदूर हो तो खाक से पुछू कि ए लईम ।

तूने वो गेज-हाए-गिरांमाया क्या किये ॥

माझ्या अंगी सामर्थ्य नाही. नाही तर मी ह्या पृथ्वीला विचारले असते कि, "हे धरती माते, एखाद्या कंजुष व्यक्तीप्रमाणे तू सर्वच दडवून ठेवलेस ह्या पृथ्वीतलावर आजपर्यन्त जे महापुरुष होऊ गेलेत त्यांचे तू काय केलेस? कुठे आहेत ते?"

किम रोज तोहमते न तराशा किये अदू ।

किस दिन हमारे सर पे न आरे चला किये ॥

एक दिवसही असा गेला नाही कि त्या दिवशी आमच्या शत्रुंनी आमच्या डोक्यावर करवत चालवली नाही रोज आमच्यावर कांहीं कांहीं नवीन आरोप केले. (आम्हाला खूप त्रास दिला.)

मोहवत में गैर की न पडी हो कहीं ये खू ।

देने लगा है बोसे बगर इलतजा किये ॥

आज तर ती न सांगताच चुंबने देऊ लागली आजपर्यन्त असे कधी झाल नाही, बवचित एखादे चुंबन मिळायचे तर ते फार मोठ्या मुष्टिकलीने. माझ्या प्रतिस्पर्धाविरोधर दीर्घकाल राहून तिला कुठेही संवय तर नाही पडली ना ?

जिद की है और बात मगर खू बरी नहीं ।

भुले में उसने सेंकडो वादे - वफा किये ॥

ती हट्टी आहे, ही गोष्ट जाऊ द्या परंतु तिची ही मंत्रय कांही वाईट नाही,
चुकुन कां असेना, तिने माझ्यागी पुष्कळ आणा भाका घेतल्या.

‘ गालिव’ तुम्ही कही कि मिलेगा जवाब क्या !

माना कि तूम कहा किये और वो सुना किये ॥

गालिव तूच सांग कि ती काय तुला उत्तर देईल. तू नुसता बोलत जाशील
आणि ती ऐकत राशील. (तुझ्या बोलण्याचा कांही उपयोग नाही.)

हाथ धो दिल से यही गर्मी गर अन्देशे में है ।

आवगीना तुन्दी—ए - सहवा से पिघला जाए है॥

ज्या प्रमाणे मदिरेच पात्र मदिरेच्याच उष्णतेने पिघळून जावे, त्याच प्रमाणे
चिन्तनतत्वातील दाहकतेने ह्या हृदयावरील माणसाचा तावा निघून जातो.

गैर को यारब ! वो क्योंकर मनअ - ए - गुस्ताखी करे ।

गर हया भी उसको आती है तो शर्मा जाए है ॥

परमेश्वरा! ती माझ्या प्रतिस्पर्ध्याला छेडकानी करण्यास कां बरें प्रतिबंध
करील? जेव्हां ती लाजते तर अशी लाजून लाल होते कि त्याला पुन्हा
छेडकानी करावीशी वाटते.

उमकी वज्म— आराईयां सुनकर दिले रंजूर यां

मिस्ले—नक्शे -मूद्आए—गैर बैठा जाए है ॥

तिची महफिल सजवण एकून आतां माझ हे हृदय माझ्या प्रतिस्पर्ध्याच्या
प्रेमाच्या छाप्या समान महफिलीत वसून राशील. आतां तेथून उठण्याच
तांत घेणार नाहीं.

नक्श को उमके मुमव्विर पर भी क्या क्या नाज है ।

खींचता है जिस रुदर, उतना ही खींचता जाए है ॥

एखादे चित्र! त्याला सुद्धा आपल्या चित्रकारावद्दल काय काय अभिमान
वाटतो, पहा ना! चित्रकार त्याला जस जसा ओढतो तसा तसा तो (चित्र)
ओढला जातो (माझ हृदय सुद्धा ती सांगेल त्या तालावर नाचत जाते)

माया मेरा मुझमे मिस्ले—दूद भागे है ‘असद’ ।

पास मूझ आतिश—वजां के किससे ठहरा जाए है ॥

ज्याच्या हृदयांत आग (प्रेमाची) लागली आहे, त्याच्याजवळ कोण थांबणार, असद? माझी सावलीदेखिल मजपासून धुरासारखी दूर पळत आहे.

कसरत-आराई-ए वहदत है परस्तारी-ए-वहम
कर दिया काफिर इन असनामे-खयाली ने मुझे ॥

वास्तविक मी एकेश्वरवादीच आहे मी फक्त माझ्या कल्पनेच्या विश्वांत परमेश्वराची अनेक रूपे पहातो. त्यामुळे लोकांना माझ्यावद्दल शंका वाटते. ते मला काफिर समजतात.

हवसे- गुल का तसव्वूर में भी खटका न रहा ।

अजब आराम दिया वे-परो-वाली ने मुझे ॥

तिची अभिलाषा वाळगून मी माझ्या कल्पना विश्वांत रममाण झालो माझ्या कल्पना विश्वाचा मीच राजा असल्यामुळे फुलाची अभिलाषा करतांना त्या वरोवर कांटा येऊ न देणे माझ्या हातांत होत.

उग रहा है दरो दीवार से सबजा 'गालिव' ।

हम बयावां में है और घर में बहार आई है ॥

आमच्या घराची अशी स्थिती झाली आहे. कि घराच्या दारा भितीवर गवत उगले. प्रेमोन्मादानुळे आमच आमच्या घराकडे लक्षच गेल नाही घरांत असूनहि घरापासून दूर जणू काय अरण्यांतच आम्ही भटकत होतो.

हो के आशिक, वो परींरुख और नाजूक बन गया ।

रंग खुलता जाए है, जितना कि उडता जाए है ॥

प्रेमांत पडल्यामुळे ती तर आणखीण नाजूक बनत चालली प्रेमांत तिचा रंग जमजसा उडत चालला आहे, (जमजशी व्याकूल दिमते,) नसतशी ती सुंदर दिसते आहे.

मादगी पर उसकी मर जाने की हसरत दिल में है ।

बस नहीं चलता कि खंजर कफे- कातिल में है ॥

तिचा साधेपणा (निष्ठापणा) पहावा तर जोव ओवाळून टाकावा असें वाटते माझ्या हृदयांत खंजर खुसल्यानंतर मला अधिक वेदना होऊ नये म्हणून तिने ती तावडतोव काढून टाकली आणि आपल्या हातातच ठेवली.

गर्चे है किस-किस वुगई से वळे वा-ई- हमा ।

जिक्र मेरा मुझसे बेहतर है कि उस महिफिल में है ।

ती आपल्या महफिलीत माझी फार निंदा करते. तरीपण मला आनंदच वाटतो, कारण निदान (ह्या निमित्ताने का होईना) ती माझे नांव महफिलीत घेत असते. मला हेहि पुष्कळ झाल.

वस, हुजूम-नाउमीदी, खाक में मिल जाएगी ।

ये जो इक लज्जन हमारी सईए-बे-हासिल में है ॥

प्रयत्नाना जरी यश आल नाही तरी मला प्रयत्न करीत राहाण्यांत विगेष आनंद वाटतो. कारण, त्यामुळे दुःखाचा कितीहि मोठा डोंगर असला, तरी तो मातीत मिळून जातो. (नष्ट होऊन जातो.)

शक हो गया है सीना, खुशी लज्जते-फिराक ।

तकलीफे-पर्दादारी-ए-जखमे-जिगर गई ॥

ह्या वियोगाच्या आनंदामुळे छाती फाटूनच गेली. प्रेमामुळे हृदयावर जी जखम झाली ती आतां बदनामीच्या भितीने लपवण्याच कारण राहिल नाही. त्यासाठी कोण कष्ट घ्यावे लागत.?

वो वादा-ए-शबाना की सर- मस्तियां कहां ।

उठिए वस अब कि लज्जते-ख्यावे सहर गई ॥

ती रात्रीच्या मदिरेची धुंदी आतां कांहीं राहिली नाही. यौवनरूपी पहाटेची साखर झोप गेली. आता शुद्धीवर यावे (माणसाचे तारुण्य किती झपाट्याने लुप्त होते !)

उडती फिरे है खाक मेरी कूए - यार में ।

दारे अब ऐ हवा, हवसे - बालो - पर गई ॥

परमेश्वरा, तुझ तर आभारच मानावयास पाहिजे. ही हवा मला आपल्या खाद्यांवर तिच्या गल्लीत (माझ्या प्रेयसीच्या) घेऊन चालली. आतां मला पंखांची अभिलाषा राहिली नाही.

फर्दा - ओ - दी तफकी यक बार मिट गया ।

कल तुम गए कि हमपे कयामत गुजर गई ॥

काल आणि उद्या ह्या मधला फरकच मिटून गेला. काल तू गेली नाही तोच माझ्यावर कयामतचा दिवस कोसळला. (ज्या दिवशी मानवाला परमेश्वरा पुढे उभे राहून आपल्या पापपुण्याचा हिशोब द्यावा लागतो.) आणि तिच येण देखिल एक कयामतच होती

मारा जमाने ने, 'असद उल्लाहखां' तुम्हे ।

वो बलबले कहा, वो जवानी कियर गई ॥

काळ हा सर्व विनाशक आहे. अरे असद, परवा परवापर्यंत तुझ्यामध्ये तारुण्याचा काय उत्साह होता ! ह्या काळाने आपल तारुण्यच हरण केले

तस्की को हम न रोएं, जो जौके - नजर मिले ।

हुराने - खुल्द में तेरी भूरत मगर मिले ॥

तुझ सौंदर्य कितीही पाहिल तरी डोळे तृप्त होत नाही परमेश्वर कृपेने, स्वर्गातल्या अप्सरांमध्ये तुझा चेहरा मला पहावयास मिळो

अपनी गली में मुझको न कर दफन वादे— कत्ल ।

मेरे पते से खल्क को क्यों तेरा घर मिले ॥

हे निष्ठूर प्रिये! माझा खून करून तू मला आपल्या गळीत दफन करू नकोस माझ्या पत्त्यामुळे लोकांना तुझे घर सापडेल. (आणि तू जगांत बदनाम होऊन बसशील.)

तुमसे तो कुछ कलाम नहीं, लेकिन ऐ नदीम ।

मेरा सलाम कहियो, अगर नामावर मिले ॥

हे प्रिये, मी तुझा नाद सोडला. तुझ्यागी मी कांहीही बोलू इच्छित नाही जर तो कबूतर (संदेशवाहक) कुठे भेटला तर त्याला तू माझा नमस्कार सांग.

तुमको भी हम दिखाएं कि मजनूं ने क्या किया ।

फुर्सत कशाकशे-गमे - पिनहां से गर मिले ॥

(ह्या प्रेमामुळे झालेल्या) आंतरिक वेदना कांही थांबत नाही. नाहीतर मी तूला मजनूने प्रेमांत काय काय केले हे सांगितले असत.

ए साकिनाने-कूचा ए- दिलदार देखना ।

तुमको कहीं जो 'गालिबे' आगुफता-सर मिले ॥

त्या सुंदरीच्या गल्लीत राहाणाऱ्यांनो! तिच्या प्रेमांत वेडा झालेला 'गालिव'
तुम्हाला कुठे दिसला तर सांगा वरं कां

कोई दिन जिन्दगानी और है ।

अपने जी में हमने ठानी और है ॥

आजच आयुष्य अजून जर कांहीं दिवस बाकी राहिल आहे. तर आम्हीसुद्धा
आमच्या मनात कांहीतरी करावयाचे ठरविले आहे.

आतिशे-दोजख में ये गर्मी कहां ।

सोजे-गम-हाए निहानी और है ।

माणसाच्या आंतरिक संतापापुढे नरकातील आग कांहीच नव्हे.

बारहा देखी है उनकी रंजिसे ।

पर कुछ अब के सर-गिरानी और है ॥

मी पुष्कळदा तिचा रुद्रावतार पाहिला. परंतु तिचा क्रोध जरा ह्या खेपेस
वेगळाच (भयंकर) होता.

दे के खत मुंह देखता है नामाबर ।

कुछ तो पैगामे जबानी और है ॥

संदेशवाहक पत्र देवून माझ्या तोंडाकडे पाहतो आहे, त्यानें तोंडी आणखी
वेगळाच संदेश आणला कि काय?

कानए-अऊमार है अक्सर नुजूम ।

वो बलाए- आसमानी और है ॥

हे ग्रह तारे माझ्यावर नेहमीच अप्रसन्न राहिले. परंतु ह्या वेळच दैवी संकट
वेगळेच वाटतय.

हो चुकी 'गालिव' बलाए सब तमाम ।

एक मर्गे नागहानी और है ॥

सर्व प्रकारची संकटे माझ्यावर येऊन गेली. आतां कांहींच बाकी राहिल
नाही. एक मृत्यू तेवढा यावयाचा बाकी आहे.

गालिवने खालील गजल अक्षरशः मृत्यू शय्येवर वसुनच लिहिली आहे.

कोई उम्मीद बर नहीं आती ।

कोई सूरत नजर नहीं आती ।

मौत का एक दिन मुअय्यन है ।

नींद क्यों रात भर नहीं आती ॥

आतां कशाचीच आशा बाकी राहिली नाही. डोळ्यांनीहि आतां दिसेनासे झाले आहे.

ठिक आहे मृत्यूचा एक दिवस निश्चीन ठरलेला असतो. परंतु रात्री झोपेने कां येऊ नये हे समजत नाही.

आगे आती थी हाले - दिल पे हंसी ।

अब किसी बात पर नहीं आती ॥

पूर्वी हृदयाच्या स्थितीवर हंसु यायच परंतु आतां कशांतच मन रमत नाही (पूर्वी प्रेयसीच्या चिंतनांत मन रमून जात असे.)

जानता हूं सबाबे - ताअतो - जहद ।

पर तबीअत इधर नहीं आती ॥

इश्वर चिंतनाच पुण्य मी जाणत नाहीं काय ? परंतु काय करू ? मला आज नेहि शक्य होत नाहीं.

है कुछ ऐसी ही बात, जो चुप हूं ।

वर्ना क्या बात कर नहीं आता ॥

मी एकदमच कांही मृत्यूपंथाला लागलो नाही. मला बोलता येतय परंतु अशीच कांही विवशता असल्यामुळे मी चुप आहे.

क्यों न चीखूं कि याद करते है ।

मेरी आवाज गर नहीं अती ॥

गालिवची प्रेयसी पन्नास वर्षापूर्वी वारली होती. तिची एकाएकी आठवण येऊन तो म्हणतो, "माझा आवाज निघत नाही. तेव्हां आतां मी किकाळीच फोडतो."

दागे - दिल गर नजर नहीं आता ।

बू भी ऐ चारागर ! नहीं आती ॥

अरे उपचारका, तुला माझ्या हृदयाकरील व्रण दिसत नाही. वासहि तुला येत नाहीं काय? (माझा मृत्यू समीप आला आहे हे तू सांगून टाकणार आहेस काय ?)

हम वहां है जहां से हमको भी
कुछ हमारी खबर नहीं आती ॥

आम्ही अशा ठिकाणी येऊन पोहोचलो कि जेथून आम्हाला आमचीच स्थिती कळत नाहीं. (जवळ जवळ शुद्ध हरपत चाललीय.)

मरते है आरजू में मरने की ।
मौत आती है पर नहीं आती ॥

मृत्यू आला तर बरं होईल असं वाटायला लागल आहे. वेदना तर मरणप्राय होताहेत. परंतु मृत्यू कांही येत नाही.

कावा किम मुंह से जाओगे 'गालिब' ।
गर्म तुमको मगर नहीं आती ॥

(परमेश्वर चरणी लीन होऊन गालिब स्वतःला धिक्कारित आहे.) 'गालिब' नू कोणत्या तोंडाने तीर्थ यात्रेला जाऊ म्हणतोम? तुला गरम तर कांहीं वाटत नाहीं.

हम है मुश्ताक और वो बेजार ।
या इलाही! ये माजरा क्या है ॥

परमेश्वरा! ही तुझीच लीला दिमते. मला तर तू तिचा दिवाना (वेडा) बनवून टाकलस आणि ती तर नेहमी माझ्यावर रुष्ट असते. (तिला कां नाहींस तु माझी दिवानी बनवलीस.)

दिले-नादां! तुझे हुआ क्या है ।
आखिर इस दर्द की दवा क्या है ॥

अरे नादान हृदया! तुला झाळंय तरी काय? अखेर तुझ्यावर कोणते उपचार करू हे समजत नाहीं.

मैं भी मुंह में जबान रखता हूँ ।

काश! पूछो कि “मुद्गा क्या है?”

मला जर विचारल असत तर मीही उत्तर दिले असने (कि ह्यात माझा दोष नाही.)

जब कि तुझ वित्त नही कोई मौजूद ।

फिर ये हंगामा ऐ खुदा! क्या है ॥

जर, परमेश्वरा, तुझ्याशिवाय ह्या जगांत कुणीच नसेल तर हा गडबड घोंघाट काय आहे?

ये परी चेहरा लोग कसे है !

गम्जा-ओ इश्वा-ओ-अदा क्या है ॥

परमेश्वरा, तूच त्यांना निर्माण केलंस ना? मग त्या अप्सरामारख्या दिसणाऱ्या रुपमंदरी कशा आहेत? त्यांचा शृंगार आणि नखरा अखेरीस काय आहे?

शिकने-जुल्फे-अम्बरी क्यों है ।

निगहे-चश्मे-मुर्मा-सा क्या है ॥

परमेश्वरा, तूच सांग. सुगंध पसरविणारे (तिच्या) केसांचे घुंगरू कां असावे? डोळ्यांत काजळ घातलेली (तिची) नजर काय आहे?

सब्जा-आ-गुल कहां से आये है ।

अब क्या चीज है हवा क्या है ॥

परमेश्वरा! तुझी लीला अगाध आहे, हिरवळ आणि फुल कोठून आलेत? ढग काय आहे? हवा काय आहे? (ह्या सर्वांचा विचार केला म्हणजे मति कुंठितच होऊन जाते.)

हमको उनसे वफा की है उम्मीद ।

जो नहीं जानते वफा क्या है ।

मी तिच्याकडून फक्त प्रेमाचीच अपेक्षा करतो. परंतु प्रेम काय आहे, हेच तिला कळत नाही परमेश्वरा! मी काय करू?

“हा भला कर तेरा भला होगा” ।

और दरवेश की सदा क्या है ।

फकिर आणखी वेगळ काय सांगणार? हेंच किं 'तू भलेकरे
भलेच होईल.'

वे तुझे सुद्धां

जान तुम पर निसार करतां हूं ।

मै नही जानता कि हुआं क्या है ॥

परमेश्वरा! तुझ्या चरणी मी प्राण समर्पित करीत आहे. त्या बदल्यात तू
मला काय देशील ह्याची मला कल्पना नाही. (मी निरपेक्ष, निष्काम
भावनेने समर्पण करीत आहे.)

मै ने माना कि कुछ नही ' गालिब ' ।

मुफ्त हाथ आए तो बुरा क्या है ॥

घटकाभर आपण असे मानू या कि आपणांस ह्या जीवनांत कांहींच मिळाले
नाहीं परंतु आपण जन्मलो तेव्हां कुठे काय घेऊन आलो होतो? (गालिबनें
आपणांस समाधानी बनण्यास सांगितले आहे. नाही मिलन तर नाही
तिचा एक कटाक्ष तर मिळाला ना? पुष्कळ झालं.)

फिर उसी बेवफा पे मरते है ।

फिर वही जिन्दगी हमारी है ॥

आमच्या नशिबी पुन्हा तिच्यासाठीच जीव टाकणे आले आहे कि जिला
आमच्याबद्दल कांहींच प्रेम वाटत नाही आणि पुन्हा तीच आमची जिन्दगी
आहे.

फिर दिया पारा-ए-जिगर ने सवाल ।

एक फरीयादो-आहो जारी है ॥

हृदयाच्या एका तुकड्याने पुन्हा एक सवाल टाकला आहे. अजून फिर्याद
चालू ठेवावी लागेल. (प्रेमाचे प्रकरण इथेच संपविता येणार नाही.)

फिर खुला है दरे-अदालते-नाज ।

गर्म बाजारे - फौजदारी है ॥

प्रेमाचा कोर्टाचा दरवाजा उघडला खटला आतां सुरु होणार.

फिर हुए है गवाहे - इश्क तलब ।

अश्क-बारी का हुक्म जारी है ॥

प्रेमचौरी का कठपुतली आली. कोर्टने अश्रु ढाळण्याचा हुकूम सोडला.

किसी-मिजगां का जो मुकादमा था ।

शंज फिर उसकी खकारी है ।

आज हृदय आणि भ्रु-कटारीच्या खटल्याची सुनावणी निघणार आहे.

बेखुदी बेसबब नहीं ' गालिव ' ।

कुछ तो भी है जिसकी पर्दादारी है ॥

गालिव तुझी आत्मविस्मृति (तंद्री) उगाच दिसत नाहीं कांहींतरो आहे कि
जै तू लपवू पहातोस. (तू कुण्याच्या तरी प्रेमांत पडलेला दिसतोस)

पिनहां था दामे-सख्त करीब आगियान के ।

उडने न पाये थे कि गिरपतार हम हुए ॥

आम्हाला माहित नव्हत कि कुणीतरी आमच्या घराच्याजवळच जाळ
पसरवून ठेवले असेल आम्ही उडणारच होतो, नेवढ्यांत अडकून पडलो

सख्ती-कशाने इश्क कि पृछे है क्या खबर ।

वो लगा रफता-रफता सरापा अलम हुए ॥

प्रेमव्यथा सहन करणाऱ्यांची कथा काय विचारता. ते पहा तळू तळू
डोक्यापासून पायापर्यंत ते दुःखाची मूर्ती झाले.

तेरी वफासे क्या हो तलाफी , कि दहर में ।

तेरे सिवा भी हम पे बहूत से सितम हुए ॥

तुझ्या प्रेमाने कोणती अतिपूर्ती झाली? ह्या संसाराने आमच्यावर इतरहि
पुष्कळ अत्याचार झाले.

नाले अदम में चन्द हमारे सूपूर्द थे ।

जो बां न खींच सके सो वो यां आके दम हुए ॥

परलोकातील आमचे रुदन वाकी होत. म्हणून आम्हाला ते ह्या संसाराने
येऊन पुर्ण करावे लागले.

मुझे उससे क्या तबकौ, बजमान ए जवानी ।

कभी कोदगी मैं जिसने, न मुनी मेरी कहानी ॥

जिने आपल्या वालपणी माझी व्यथा ऐकली नाही, तिच्याकडून तारुण्यात मी काय आशा करावी ? (तारुण्यात तरुती अधिक मिजासखोर बनली.)

यूं यही दुःख किसीको देना नहीं, खूब वर्ना कहता ॥

कि मेरे अदू को यारब! मिले मेरी जिन्दगानी ॥

परमेश्वरा, अस दुःख तू कुणाला देऊ नकोस, (जस तू मला दिलस) नाही-
तर मी सांगितल असत कि माझ्या वाटेला आलेल जीवन तू माझ्या शत्रूला
दे. (माझ्या शत्रूलासुद्धा माझ्या एवढ दुःख देऊ नकोस.)

जुलमतकदे में मेरे शबे-गम का जोश है ।

एक शमअ है दलीले-सहर, सो खमोश है

माझ्या विषादगृहात विरहाची अंधारी रात्र पसरली आहे. पहाट उगव-
ण्याची वाट पहाणारी एक ज्योत होती. ती सुद्धा आता विझली. (त्यामुळे
नुसता अंधारच अधार आहे)

नै मुज्दा-ए विसाल न नज्जारा-ए- जमाल ।

मुद्त हुई है कि आशती-ए-चश्मो-गोश है ॥

न मिलनेचे शुभ समाचार, न तिच्या सौंदर्याचे दर्शन कान आणि डोळे
(दोघांनाहि काम नसल्यामुळे) ह्यामध्ये मित्रता प्रस्थापित होऊन वराच
मोठा काळ लोटला आहे.

मय ने किया है, हुस्ने -खुद- आरा को बेहिजाब ।

ए शौक, यां इजाजते-तसलोमे-होश है ॥

मदिरेच प्राशन केल्यामुळे ती रूपसुंदरी स्त्रीसुलभ लज्जा विसरली.
तिने होशमध्ये याव असे वाटायला लागले आहे

गोहर को इक्दे - गर्दने - खूबां में देखना ।

क्या औज पर सितार - ए गोहरा फरोश है ॥

त्या रूपसुंदरीच्या गळ्यांतील हारात जडवलेला तो मोती पहा. आज त्या
मोत्याच्या भाग्याचा तारा काय चकमकून राहिला आहे !

दीदार, वादा, हौसला साकी; निगाह मस्त ।

वज्मे खयाल, मयकदा - ए-बे - खरोश है ॥

(माझ्या कल्पनांची) स्वप्नांची ती महफिल म्हणजे एक मधुशालाच होती. साकीच (मद्यालयांत मद्य वाढणारी सुंदर स्त्री) दर्शन, निच वचन, ती धुंद नजर, स्वच्छदीपणा सर्व कांही हांत.

दागे - फिराके - सोहवते - गव को जली हुई ।

इक शमअ रह गई है, सो वो भी खमोश है ॥

ती ज्योत म्हणजे विग्रह रात्रीची एक खूण होती. आणि तीमुद्धा आतां गांन झाली. (जळून जळून विझली आहे)

आ, कि मेरे जान को करार नहीं है ।

ताकने - वेदादे - इन्तजार नही है ॥

आतां माझ्या जीवाला स्वास्थ्य नाही आहे. प्रतीक्षा करण्याचीहि शक्ति माझ्यांत राहिली नाही. तेव्हां तू येण्यास उशीर करू नकोस.

कल का मेरे किया है तो अहद वारे ।

वायें ! आखिर अहद उम्तवार नहीं है ॥

मला वरवाद करण्याची तिने प्रतिजा केली आहे. (आणि मीमुद्धा तिच्या हातून वरवाद होण्यास उत्सुकच आहे.) परंतु हाय रे ! ती आपल्या प्रतिजेवर दृढ नाही.

तूनें कसम मैकशी की खाई है 'गालिव' ।

तेरी कसम का कुछ एतिवार नहीं है ॥

अरे गालिव ! तू तर दाखवी शपथ घेतलीस. तुझ्या शपथेवर विश्वास वसत नाही.

रफ़ - ए - जखम से मतलब है लज्जत जखम को ।

समझियो मन कि पामे - दर्द से दीवाना गाफिल है ॥

जखम शिवतांना (जखमेवर उपचार करतांना) सुईमुलें आणि ती जखम होत असते. आणि त्या जखमेचा एक वेगळाच आनंद येतो. तुम्ही असा गैर-समज करून घेऊ नका कि माझ्यासारख्या प्रेमवेड्याला जखमेच भान नाही -

हूं सरापा - नाज आहंगे - शिकायत कुछ न पूछ ।

है यही बेहतर कि लोगों में न छेडे तू मुझे ॥

तू माझ्यामर इतके अत्याचार केले आहेस कि केवळ संयमामुळे मी तुझ्या-
वद्दल कांहीं शिकायत (तक्रार) केली नाही. आतां तू मला चार लोकांत
छेडू नकोस. ह्यातच तुझे कल्याण आहे. कारण आतां माझ्यामुळे संयमसुटत
चालला आहे.

जिस वज्रम में तू नाज से गुफ्तार में आवे ।

जां कालवुदे - सूरते -दीवार में आवे ॥

महफिलीत जर तुझ नांव निघाल रे निघाले तर इनका आनंद चहूकडे
पसरतो कि निर्जीव भितींमध्ये देखिल चैतन्य निर्माण होत.

दे मुझको शिकायत की इजाजत कि सितमगर ।

कुछ तुझको मजा भी मेरे आजार मे आवे ॥

हे निष्ठूर प्रिये! तू मला आर्तनाद करण्याची अनुमती दे म्हणजे तुळामुळे
माझी व्याकूलता पाहून आनंद वाटेल.

कांटो की जवां सुख गई प्यास से, यारव ।

इक आवला - पा वादी - ए - पुरखार मे आवे ॥

परमेश्वरा, ज्याचे पाय कांटे भरून रक्त बवाळ झाले आहेत असा वाटसरू
जर ह्या काट्यांनी खच्चून भरलेल्या वाटेवर आला तर फार बर होईल.
कारण ह्या काट्यांची जीभ तहानेनें सुकली आहे.

गारत - गरे नामूम न हो गर हवसे - जर ।

क्यों शाहिदे - गुल बाग से बाजार में आवे ॥

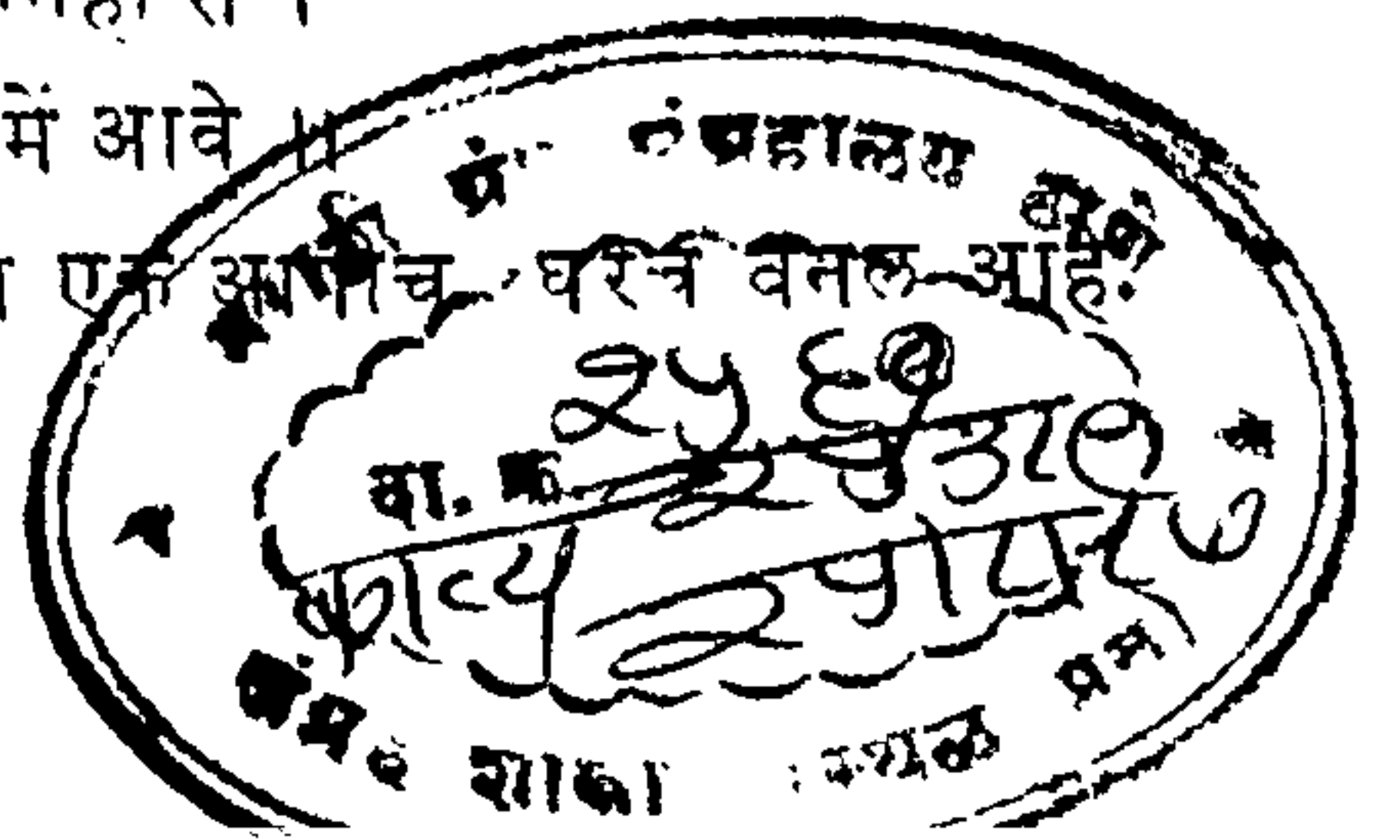
माणगाला रुपये पैशांची इतकी लालच नसावी कि ज्यामुळे माणसाची
सारी ब्रह्म मातीत मिळेल. माझ्या प्रेयामोरूपी मुन्दर फुलाने बाग सोडून
बाजारांत कां यावे? पैशाच्या हावेपारीच ना?

आतिश कदा है सीना मेरा राजे - निहा सें ।

दे वाये, अगर माअरिजे - इजहार में आवे ॥

अनेक रहस्ये दडवून ठेवल्यामुळे माझे हृदय एक आर्तच-घरने बनल आहे.

(८३)

आतां असे वाटावयास लागल आहे. किं ही रहस्ये कुठे तरी प्रगट करून टाका-
वीत आणि हे हृदय हलक करून घ्याव.

गंजीन ए-माअनी का तालिम उसको समझिये ।

जो लफज कि 'गालिब' मेरे अशआर में आवें ॥

अरे गालिब ! माझ्या शायरीत आलेला प्रत्येक शब्द म्हणजे अर्थाच्या
खजिन्याचा जादूच आहे (माझी शायरी अर्थहीन नाही.)

हस्ने-मह गर्चे वहेगामे कमाल-अच्छां है ।

उससें मेरा महे-खुर्शीदे-जमाल अच्छा है ॥

पौर्णिमेच्या रात्रीच चन्द्रमाच सौंदर्य खुलून दिसत असते परंतु माझ्या
प्रेयसीच सौंदर्य नेहमीच पौर्णिमेच्या रात्रीच्या चन्द्रापेक्षाहि अधिक खुलून
दिसत (माझ्या प्रेयसीच्या सौंदर्याला चन्द्राची उगमादेखिल तोकडी पडते.)

बोसा देते नही और दिल पे है हर लहजा निगाह ।

जी में कहते है मुफ्त आये तो माल अच्छा है ॥

चुंबन तर देत नाही आणि नेहमी माझ्यावर नजर मनांत म्हणते कि बी
तिच्या मागे फुकटांत वेडा झालो तर कांहीं वाईट नाही.

और बाजार से ले आये अगर टूट गया ।

सागरे-जम से मेरा जामे-मिफाल अच्छा है ॥

जमशेद बादशहाच्या प्याल्यापेक्षा माझा मातीचा प्याला केव्हांहि चांगला.
कारण फुटला तर बाजारांतून दुसरा आणता येतो. (मोठ्या माणसांपेक्षा
लहान माणसे केव्हांहि सुखी असतात.)

बेनलव दे तो मजा उसमे मिवा मिलता है ।

बो गदा जिसको न हो खूए-सबाल अच्छा है ॥

ज्या भिकार्याला मागण्याची मक्क्या नाही तो विचारा चांगला. कारण न
मागता मिळालेल्या वस्तूत वेगळाच आनंद असतो.

उनके देखे से जो आ जाती है मुंह पर रौनक ।

बो समझते है कि बीमार का हाल अच्छा है ॥

तिला पाहिल्यानंतर माझ्या चेहऱ्यावर आनंदाचे तेज चमकावयास लागत.
त्यामुळे तिला असे वाटते कि माझी तव्येत चांगली आहे.

देखिये पाने है उच्छाक बुतों से क्या फँज ।

इक विरहमन ने कहा है कि यह साल अच्छा है ॥

आजपर्यंत रूपसुंदरी तर त्यांच्या प्रेमिकांवर प्रसन्न झाल्या नाहीं परंतु ह्या वर्षी काय होतय ते पाहू या, कारण एका ब्राह्मणाने असे भविष्य वर्तविले आहे कि हे वर्ष सर्वांना चांगले जाईल.

कतरा दरिया में जो मिल जाय तो दरिया हो जाय ।

काम अच्छा है वो जिसका मआल अच्छा है ॥

पाण्याच थेंब जर समुद्रांत जाऊन मिळाला तर समुद्र होऊन जातो. (कारण समुद्रांत विलिन होण्यांतच थेंबाच ऐश्वर्य असत. त्याला थेंब या तुच्छ शब्दाने कुणी संबोधित नसत.) ज्या कामाचे परिणाम चांगले ते काम केव्हांहि चांगले. (All is well, that ends well)

खिज्र सुज्तां को रखे खलिके - अकबर सरस्बज ।

शाह के वाग में यह ताजा निहाल अच्छा है ॥

बादशाह बहादुरशाह जफरचे चिरंजीव खिज्र सुल्तान ह्यांना परमेश्वर मुखी ठेवो. राजघराण्यांत नवीन जन्मलेल मुल आहे राजघराण्याच्या बागेतील हे नवीन झाड खरोखर चांगले आहे.

हमको मालुम है जन्नत की हकीकत लेकीन ।

दिलके खुश करने को 'गालिब' ये खयाल अच्छा है ॥

स्वर्ग काय आहे हे आम्हाला माहित आहे. वास्तविक स्वर्ग वगैरे काही नाही गालिब! मनोरंजनासाठी अशा कल्पना ठीक आहेत.

रंजे-रह क्यों खीचीए वामान्दगी मे इश्क है ।

उठ नहीं सकता हमारा जो कदम मंजिल में है ॥

ह्या जीवनातील निराशांबद्दल आम्हाला प्रेम वाटावयास लागले आहे ह्या निराशाच आमची मंजिल (ध्येय) होऊन बसली आहे त्यामुळे पाय उचलण्याचीही शक्ती राहिली नाही तेंव्हा आता मार्गक्रमण करण्याचे कष्ट का घ्या?

न हुई गर मेरे मरने से तसल्ली न सही ।

इम्तिहां और भी वाकी हो तो ये भी न सही ।

माझ्या मृत्यूनेहि तिला संतोष झाला नाही. माझ्या आणखी कांही कसोट्या तिनें घ्यावयाच्या वाकी ठेवल्या असतील तर कांही हरकत नाही. तिला संतोष नको होऊ दे.

मय-परस्तां खुने-मै मुंह से लगाए ही बनी ।

एक दिन गर न हुआ बज्म में साकी न सही ॥

एखाद्या दिवशी महफिलीत मदिरा वाढण्यासाठी ती नाही आली तर काय बिघडले? सुराई घेऊन आपण मरळ तोंडाला लावू शकत नाही कां?

एक हंगामे पे मौकूफ है घर की रौनक ।

नौहा-ए-गम ही सही नग्मा-ए-शादी न सही ।

ह्या जीवनरूपी घराची हलचल कांही क्षणच आहे. सुखाच संगीत नाही वाट्याला आल तर नाही. दुःखाच संगीतहि (आर्तनादहि) पुष्कळ झाले.

न मताइश की तमन्ना न सिले की परवा ।

गर नहो है मेरे अशआर में माअनी न मही ॥

न मी प्रशंसेचा भुकेला आहे. न मला कोणत्याहि प्रकारच्या वक्षिसाची अभिलाषा. तुम्हाला माझ्या गायरीत अर्थ दिमत नाही जाऊ द्या नाही तर नाही

इशरते-मोहवते-खूवां ही गनीमत समझो ।

न हुई, 'गालिव' अगर लम्बे-तबाई न मही ॥

'गालिव' दीर्घायुष्य नाही. लाभल तर नाही थोडा काळ कां असे ना. सुंदर प्रेयसीच्या संगतिचा आनंद तर लाभला ना. पुष्कळ झाले.

अजब निशात से, जल्लाद के चले है हम आगे ।

कि अपने साये से सर पांव से है दो कदम आगे ॥

ज्या प्रमाणे माणसाचे डोके आपल्या सावलीच्या दोन पावले पुढेच असते. त्याच प्रमाणे आम्ही अत्यानंदाने, आम्हाला फांसावर चढवणाऱ्या जल्लादच्या (मांगाच्या) दोन पावले पुढेच आम्ही चाललो.

कजा ने था मुझे चाहा 'खरावे-वादा-ए-उल्फत' ।

फकत 'खराव' लिखा वस न चल सका कलम आगे ॥

प्रेमरुपी मदिरा पिऊन मी वरवाद व्हाव अशी इच्छा होती. परंतु माझ्या भाग्यात फकत 'वरवाद' च लिहिल होत पुढे काहीच लिहिलेले नव्हते.

खुदा के वास्ते, दाद इस जुनूने-शौक की देना ।

कि उसके दर ये पहुंचते हैं नामवर से हम आगे ॥

आमच्या प्रेमोन्मदाची तुम्ही प्रगंसाच करावयास पाहिजे. पहा, तिच्या दारी आम्ही मंदेशवाहकाच्या अगोदरच पोहचलो.

कसम जनाजे पे आने की मेरे खाते है 'गालिब' ।

हमेशा खाते थे जो मेरी जान की कसम आगे ॥

पहा गालिब! तुझ्या प्रेनयात्रेला नक्की येईन अशी ती मला शपथ घेऊन सांगते. नाही तरी ती नेहमी माझ्या प्राणाचीच शपथ घेत असे.

शिकवे के नाम से बेमेहेर खफा होता है ।

ये भी मन कहं, कि जो कहिये तो गिला होता है ॥

'तक्रार हा शब्द उच्चारण्याचीहि मला वंदी जर उच्चारला तर ती म्हणजे 'तक्रारच केली' तक्रार शब्दाच्या उच्चारानेंसुद्धा ती माझ्यावर रागावते.

पुर हूं शिकवा से युं, राग से जैसा बाजा ।

इक जरा छेडिए फिर देखिए क्या होता है ॥

माझ्या हृदयात तिच्याबद्दल नुसत्या तक्रारी साठल्या आहेत. ज्याप्रमाणे ग्वादे वाद्य जर छेडले तर त्यानून नुसता आवाजच निघतो, त्याचप्रमाणे तुम्ही जर मला छेडले तर मी तुम्हाला तक्रारीच तक्रारी सांगेन.

इश्क की राह में है, चर्खे-मकौकव की वो चाल ।

सुस्त-री जैसे कोई आवला पा होता है ।

प्रेम मार्गाविर ती गजगतिने चालते आहे. खरोखर तिची चाल म्हणजे ताऱ्यांनी भरलेली आकाशाचीच चाल.

वयों न ठहरे हृदफे-नावके -बेदाद कि हम ।

आप उठा लाते है गर तीर खना होता है ॥

तिचे तीर खाण्यास आम्ही इतके उत्सुक आहोत कि जर, वरोवर नेम न धरल्यामुळे एखादा तीर वाया गेला तर आम्ही तो तीर उचलून पुन्हा तिच्या हवाली करतो. (ती जर कटाक्ष टाक्यास चुकली तर मी पुन्हा तिच्या येण्या जाण्याच्या वाटेत येऊन उभा राहतो.)

खुब था, पहले से होते जो हम अपने बदखाह ।

कि भला चाहते है और बुरा होता है ॥

आम्ही पहिल्यापामूनच जर स्वतःचे हितगत्रू असतो तर वरे झाले असते कारण आम्ही शुभ चिंतले कि वाईटच होते

नाला जाता था, परे अर्श से मेरा, और अब ।

लब तक आता है जो ऐसा ही रवा होता है ॥

पूर्वी माझे आर्तनाद आकाशाच्या पलिकडे पोहोचत असे आतां तर मोठ्या मृशिकलीने ओठांपर्यंत येतात.

खामा मेरा कि वो है वाग्बुदे - ब्रजमे - सुखत ।

शाह की मदह मे थूं नग्मा - सरा होता है ॥

माझ काव्य म्हणजे काव्याच्या दरबारांतील बारबुदच (वाग्बुद हा इराणम-धील एक प्राचीन महान संगीतकार होता.) जेव्हां आम्ही बादशहाची प्रशंसा करावयाची, तेव्हां महफिल अशी रंगत असे कि वम.

ऐ शहनशाहे - कवाकिव सिपहां - मेहर - अलम ।

तेरे वी इकगम काक ह् किसमे अदा होता है ॥

हे दयाधना परमेश्वरा, तृड्या उपकाराची! परतफेड कोण करू शकतो?

सात इक्लीम का हासिल जो फराहम कीजे ।

तो वो लश्कर का तेरे नाल बहा होता है ॥

सात लोकांतील त्रिद्वी सिद्धी मिळवून जर एकत्र केळ तर कुठे लष्करांतील घोड्यांच्या नालीचा खर्च तिघतो (परमेश्वराचा महिमा)

हर महीनें मे जो ये वद से होता है हिलाल ।

आस्तां पर तेरे यह नासिया सा होता है ॥

ज्याप्रमाणे एखादा प्रियकर आपल्या प्रेयसीच्या ओट्यावर डोक आपटून आपटून स्वतःला बरवाद करून घेतो, त्याचप्रमाणे हा पौर्णिमेचा चन्द्र तुझ्या (आकाशरुपी) ओट्यावर आपले डोके घासून घासून दर महिन्याला द्वितीये च्या चन्द्राच्या कोरीसारखा होतो.

रखियो 'गालिव' मुझे इस तख - नवाई से मुआफ ।

आज कुछ दर्द मेरे दिल में सिवा होता है ॥

'गालिव'! माझ्या कटू बोलण्याबद्दल तू मला माफ कर, कारण आज माझ्या हृदयांत वेगळीच यातना होते आहे.

हर एक बात पे कहते हो तुम कि "तू क्या है?"

तुम्ही कही कि ये अन्दाजे-गूफतगू क्या है ॥

प्रत्येक बावतीत तू म्हणतेस कि तू कुणीच नाही. आतां तूच मांग कि ही काय बोलण्याचीं पद्धत झाली?

न गोले में ये कण्ठिमा न बर्क में ये अदा ।

कोई बनाओ कि वो गोखे-तुन्द-खू क्या है ॥

न तिला ज्योतिची उपमा देता येते. कारण ज्योतीत तिच्या सारखा चमत्कार नाही तिला विद्युल्लतेचीं उपमादेखिल सार्थ ठरत नाही. दाहक स्वभावाच्या माझ्या त्या प्रेयसीला कोणती उपमा द्यावी हेच समजत नाही.

ये रश्क है कि वो होता है हमसुखन तुमसे ।

वगर्ना खौफे-बद- आमोजिए- अदू क्या है ॥

तो तुझ्याशी नासन् तास बोलत बसतो हे पाहून मी इर्ष्येनें ग्रासला गेलो आहे. मला ह्या गोष्टीची बिल्कूल भिती वाटत नाही. कि तो माझ्या विरुद्ध तुझे कान भरील.

चिपक रहा है वदन पर लहू से पैराहन ।

हमारी जैत्र को अब हाजते - रकू क्या है ॥

आम्ही इतके रक्त बंवाळ झालो आहोत कि आमचे कपडे अंगाला चिकटून राहतात. त्यामुळे नवीन उपचार (बँडेज) करण्याची आवश्यकताच नाही.

जला है जिस्म जहां दिल भी जल गया होगा ।

कुरेदते हो जो अब राख, जुस्तजू क्या है ॥

जिथे माझे शरीर जळाले, तिथे माझे हृदयदेखिल जळालेच असेल. आतां ती माझी राख इकडे तिकडे करून राहिली आहे. ती आतां काय ओधून राहिली आहे कांही समजत नाही.

वो चीज जिसके लिए हमको हो बहिष्त अजीज ।

सिवाए - वादा गुलाफामे - मुश्कबू क्या है ॥

ज्या गोष्टीसाठी आम्हाला स्वर्ग प्रिय आहे ती गोष्ट दुमरी तिमरी कोण- तीही नसून फक्त कस्तूरीचा सुगंध असलेली आणि फुलांसारखा रंग असलेली मदिराच होय.

पियूं शराव अगर खूम भी दे लूं दो - चार ।

ये शीशा - ओ - कदहो - कूजा - ओ - सुबूं क्या है ॥

जर मदिराच प्यायची आहे. तर दोन चार मटके सुद्धा घेऊन येतो नसत्या वाटली, प्याला मधुपात्र आणि मधुकलशने काय होणार आहे ?

रही न ताकते - गुप्तार और अगर हो भी ।

तो किस उमीद पे कहिए कि आरजू क्या है ॥

आतां तर बोलण्याची शक्तिच राहिली नाही आणि असली तरी कोणत्या आघेनें तिला आपली अभिलाषा (इच्छा) सांगायची ?

हुआ है शह का मुसाहिव, फिरे है इतराता ।

वगर्ना गहर में ' गालिव ' की आवरु क्या है ॥

अरे गालिव, राजाच्या मर्जीतला आहेस म्हणून कि काय तू लोकांवर रुाव करतोस ? लोकांमध्ये तुझी तर कांहींच किंमत नाही

कहर हो या बला हो जो कुछ हो ।

काश ! कि तुम मेरे लिए होते ॥

तू माझ्या जीवावरील संकट जरी असती तरी मला चालल असत. परंतु तू माझीच पाहिजे होती.

मेरी किस्मत में गम गर इतना था ।

दिल भी यारव कई दिए होते ॥

परमेश्वरा ! माझ्या नशिबी तू जर एवढी दुःखे दिली आहेस तर निदान हृदय तरी आणखी दोन चार घावयाचे होते.

आ ही जाता वो राह पर ' गालिव ' ।

कोई दिन और भी जिए होते ॥

'गालिव' ! तो जर आणखी थोडे दिवस जगला असता तर तो निश्चीत (चांगल्या) मार्गावर आला असता

गैर ले महफिल में बोसे जाम के ।

हम रहे यूं निगनालव पैगाम के ॥

तिच्या महाफीलींत माझा प्रतिस्पर्धी खुशाल मदिरेच्या प्याल्याचे चुंबन घेतो. मी मात्र असाच तहानलेला (वंचित) राहिलो.

खस्तगी का तुमसे क्या शिकवा, कि ये !

हथ कण्डे है चर्खे-नीली-फाम के ॥

माझ्या भंगलेल्या हृदयावद्दल तुझ्याशी तक्रार नाही. हा तर माझ्या नशिवाचा दोष आहे.

खत लिखेगे, गर्चे मतलब कुछ न हो ।

हम तो आगिक है तुम्हारे नाम के ॥

आम्ही तर पत्र लिहूच. भले त्यांत अर्थ कांही नसो. आम्ही तर तुझ्या नांवाचे वेडे आहोत. कारण पत्रात आम्हाला तेवढेच तुझे नांव लिहावयास मिळेल.

शाह के है गुस्ले - सेहत की खबर ।

देखिये कब दिन फिरे हमाम के ॥

वादग्रहाच्या आरोग्य स्नानाची आज वार्ता आली आहे. पहा. आज हमाम खान्याचे देखिल नशिब जागले म्हणायच !

इष्क ने 'गालिब निकम्मा कर दिया ।

वर्ना हम भी आदमी थे काम के ॥

' गालिब ' ह्या प्रेमामुलें आम्ही पार वरवाद जालो नाही तर आम्हीमुद्धा कुणी तरी होतोच.

फिर इस अन्दाज से बहार आई ।

कि हुए है मेंहरो - मर - तमाशाई ॥

अहा हा ! काय वसंत ऋतूच आगमन ज्ञात्र्य मृष्टीच्या ह्या दृश्यापुढे चन्द्र सूर्यदेखिल फिके पडले.

देखो, ऐ साकिनाने - वित्तए - खाक ।

इम को कहतें है आलम - आगई ॥

पहा ,धरती वासियानो, ह्याला म्हणतात मृष्टीचा गंगार.

कि जमीं हो गई है सर - ता - सर ।

रुकगे - सतहे - चर्चे मीनाई ॥

ही जमीन तारेरुपी फुलांनी भरलेल्या आकाशासारखी दिसून राहिली आहे.

मज्जा को जब कहीं जगह न मिली ।

वन गया हुए - आव पर काई ॥

हिरवळीला जेव्हां कुठे जागा मिळालीं नाहीं, तेव्हां ती तर पाण्यावर जाऊन उगवली.

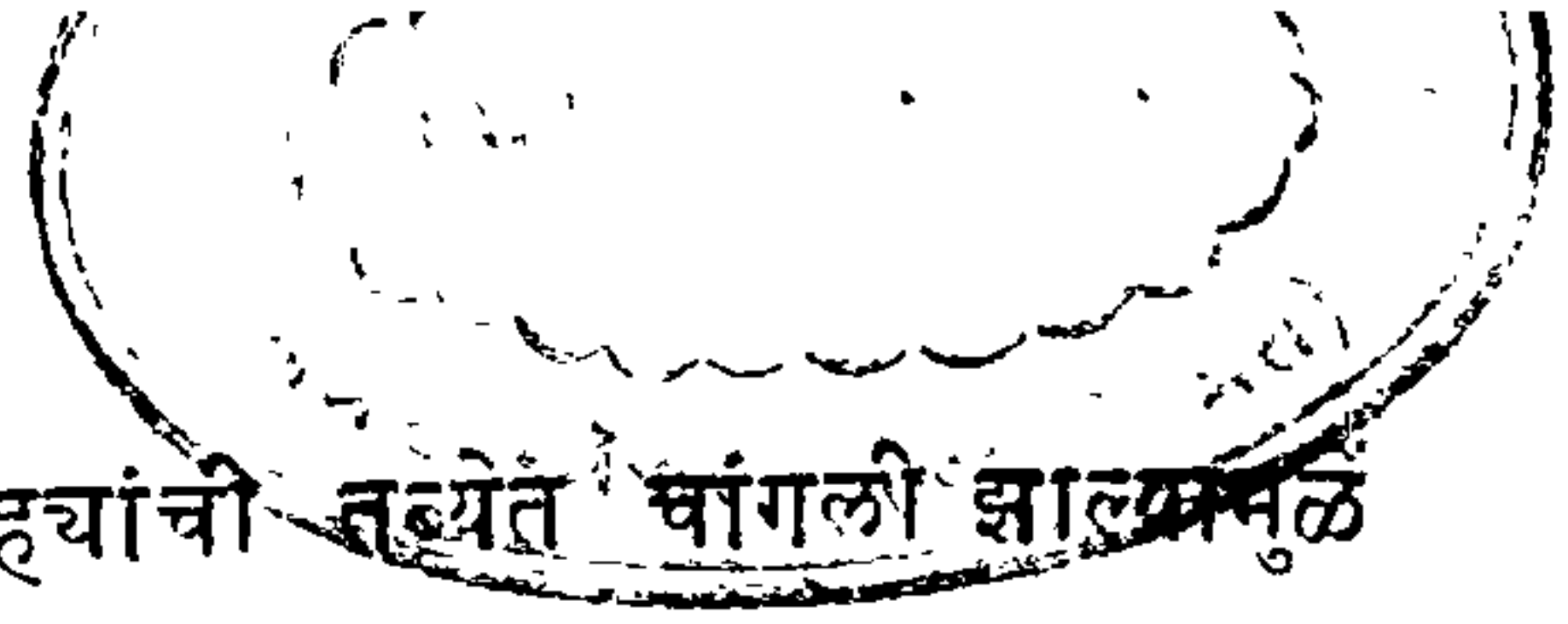
सब्जा - ओ - गुल को देखने के लिए ।

चप्पे - नरगिस को दी है बिनाई ॥

हिरवीगार पाने व फुलांना पहाण्यासाठीं परमेश्वराने नरगिसला (डोळे असलेल्या फुलाचे नांव) दृष्टी दिली.

क्यों न हो दुनिया को खुशी ' गालिब ' ।

शाहे - दीदार ने शिफा पाई ॥

धर्मावतार वादशहा बहादुर शहा जफर ह्यांची तब्येत चांगली झाल्यामुळे
सर्वांना आनंद वाटून राहिला आहे.

कव वो सुनता है कहानी मेरी ।

और फिर वो भी जबानी मेरी ॥

तिने केव्हां माझी व्यथा ऐकली? आणि ती सुद्धां माझ्या तोंडून? शक्यच
नाही.

हू जखुद - रफताए - बेदा ए - खयाल ।

भुल जाना है निशानी मेरी ॥

मी नेहमी विचार तंद्रीत बुडाळेल्या अमतो. माझी खूण म्हणजे विसरून जाणे.

मुत्तकात्रिल है मुकात्रिल मेरा ।

रुक गया देख रवा मेरी ॥

माझा प्रतिस्पर्धी माझ्याशी सामना करण्यास आला नाही प्रेम प्रवाहांतील
माझ वाहून जाण पाहून तो एकदम कचरला.

कर दिया जो फ ने आजिज ' गालिव ' ।

नंगे - पीरी है जबानी मेरी ॥

गालिव 'दुर्बलतेमुळे' फार थकल्या भागल्यासारखे वाटते. तरुण असून देखिल
मी म्हातऱ्यासारखा दिसतो आहे.

जिस जरूम की हो सकती हो तदबीर रफू की ।

लिख दीजिये, यारव ! उसे किस्मत में अटू की ॥

हे परमेश्वरा ! माझ्या शत्रुच्या नशिबीसुद्धा अशीच जखम लिही कि जी उप-
चार करून बरी करता येते (माझ्या शत्रुच्या नशिबीसुद्धा तू अस दुःख लिहू
नकोस कि जे तो सहन करू शकणार नाही)

अच्छा है सर - अंगुशते - हिनाई का तसव्वूर ।

दिल में नजर आती तो है, इक बुंद लहू की ॥

मेंदी लावलेल्या बोटाच्या टोकाची कल्पना चांगली आहे. निदान तिला आशि-
काच्या रक्ताच्या थेंबाची आठवण तर होते.

सद - हैफ ! वो नाकाम, कि इक उम्र से ' गालिव ' ।
हसरत में रहे बुते - अरवदा जू की ॥
अरे रे ! तो बिचारा गालिव ! जन्मभर त्या भांडकुदल बाईच्या अभिलाषेत
राहिला

उस लव से मिल ही जायगा वोसा कभी तो हां ।
शौक - फिजुलो - जुरते रिन्दाना चाहिए ॥
एखाद्या मद्यपीसारखा धाडसी न् स्वच्छंदी असला म्हणजे त्याला कधी न् कधी
आपल्या प्रेयसीकडून चुंबन मिळतेच (ती त्याच्यावर प्रेम करावयास लागतेच)

चाहिए अच्छों को जितना चाहिए ।
ये अगर चाहे, तो फिर क्या चाहिए ॥
माणसानें आवश्यक असेल तितकीच अभिलाषा धरावी. कारण त्यांतच गहाण
पणा आहे.

सोहवते - रिन्दां से वाजिव है हजर ।
जाए - मैं अपने को खीचा चाहिए ॥
मद्यपीच्या संगतिपासून माणसानें दुर रहावे. मदिरालया पासून माणसाने
स्वतःला ओढून घ्यावे.

चाहने को तेरे क्या समझा था दिल ।
वारे, अब इससे भी समझा चाहिए ॥
तुझी अभिलाषा करतांना ह्या हृदयानें स्वतःला काय समजले होते कुणाम
ठाऊक. परंतु ह्या हृदयाची स्थिती आतां समजून घ्यावी लागेल.

मुन्हमिर मरने पे हो जिसकी उमीद ।
नाउमीदी उसकी भी देखा चाहिए ॥
जो माणूस आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त होतो, त्याच्या जीवनांतपण काय
वैफल्य आले असेल ?

गाफिल, इन मह - तलअतों के वास्ते ।
चाहने वाला भी अच्छा चाहिए ॥

अरे वेड्या , ह्या चन्द्रमुखींची अभिलाषा जरा चांगल्या लोकांनीच करावी.

चाहते है खुबहओं को ' असद ' ।

आपकी सूरत तो देखा चाहिए ॥

असद, तुला परी पाहिजे, नाहीं कां ? स्वतःचा चेहरा एकदा आरगांत पाहिलास कां?

नुक्ताचीं है, गमे - दिल उसको सुनाये न बने ।

क्या बने बात जहां बात बनाये न बने ॥

काय करता ? ती पडली माझी प्रेयसी हृदयाची व्यथा तिला सांगितल्या शिवाय राहवत नाहीं. आणि प्रत्येक गोष्टींत कांही न् कांहीं दोष काढीत बसण्याचा तिचा स्वभाव असल्यामुळे तिला कांहीं सांगताही येत नाहीं.

मै बुलाता तो हू उसको मगर ऐ जज्बा - ए दिल ।

उस पे वन जाये कुछ ऐसी कि बिन आये न बने ॥

अरे हृदया ! मी तिला बोलावतो तर आहे. ती येणार नाही. परंतु परमेश्वर कृपेने तिच्यावर असा प्रसंग पडो कि तिला आल्याशिवाय राहवत नाहीं पाहिजे.

इस नजाकत का बुरा हो, वो भले है तो क्या ।

हाथ आए तो उन्हे हाथ लगाये न बने ॥

हा काय नाजूकपणा? ती चांगली (इच्छुक) असली म्हणून काय झाले? ती इनकी नाजूक कि तिला धरावयास जाव तर ती हातांतच येत नाहीं.

मौन की राह न देखूं कि बिन आए न रहे ।

तुमको चाहूं कि न आओ, तो बुलाये न बने ॥

अग, तू म्हणजे मृत्यू. तू न याव अशी माझी फार इच्छा. तरी पण तूला बोलाविल्याशिवाय राहवत नाही. मृत्यूची वाट जरी नाही पाहिली तरी तो आल्याशिवाय राहत नाही.

बोझ वो सिर पे गिरा है कि उठाए न उठे ।

काम वो आन पडा है कि बनाए न बने ॥

डोक्यावर असा बोजा येऊन पडला आहे कि तो उचलताही येत नाही काम समोर असे येऊन ठेपले आहे कि ते करताहि येत नाही.

इशक पर जोर नही, है ये वो आतिश 'गालिव' ।

कि लगाए न लगे और बुझाये न वने ॥

अरे गालिव! प्रेमावर कुणाचच नियंत्रण राहू शकत नाही. प्रेम ही अग्नी आग आहे कि ती लावल्याने लागत नाही व विझवू म्हटले तर विझत नाही.

दिखा के जुम्लिशे-लव ही तमाम कर हमको ।

न दे जो बोसा, तो मुंह से कहीं जवाब तो दे ॥

नुसते ओठ हलवूनच आम्हाला वाटेला लाव अग, तुला चुंबन नसेल द्याव-याचे तर नको देवू. पण निदान तोंडाने उत्तर तर दे.

पिला दे ओक से साकी जो हमसे नफरत है ।

प्याला गर नहीं देता न दे शराव तो दे ॥

अग, माझ्यावर प्रेम नसेल तर मला प्याला देऊ नकोस परंतु मदिरा तर दे ओंजळीने पाज. (डोळ्यांतली कटाक्षरूपी मदिरा)

'असद' खुशी से मेरे हाथ-पांव फुल गये ।

कहा जो उसने, जरा मेरे पांव दाब तो दे ॥

'असद' ती मला एवढीच म्हणाली, कि माझे पाय चेपून दे आणि मला कोण आनंद झाला?

फरियाद की कोई लै नहीं है ।

नाला पावन्दे-नहीं है ॥

आर्तनादाचा कांहीं स्वर विशेष नसतो. आर्तनाद न गाता येत न ते वासरी वर वाजवता येत.

हरचन्द्र हर एक शै में तू है ।

पर तुझ सी तो कोई शै नहीं है ॥

प्रत्येकाच्या ठायी तू आहेस अस म्हणतात तर मग परमेश्वरा, तुझ्यासारखा कुणीच कां नसावा?

हां रवाईयो मत फरेवे - हस्ती ।

हरचन्द कहें कि 'है' नहीं है ॥

हया जीवनाचा कांहीं भरोसा नाही क्षणांत आहे, क्षणांत नाही.

शादी से गुजर, कि गम न होवे ।

उरदी जो न हो, तो दै नहीं है ।

माणसाने जीवन आनंदांत व्यतीत करावे. उगाच कशाचे दुःख करीत वसू नये. जीवनांत जर सुखाचा वसंत ऋतू आला नाही, तर दुःखाचा ग्रीष्म ऋतूहि येण्याच कांहीं कारण नाही.

क्यों रहे - कदह करे है, जाहिद ।

मै है ये, मगस की कै नहीं है ॥

अरे धर्मोपदेशका, तू प्याला कशाला फोडतोस? अरे ती मंदिरा आहे, मध नव्हे.

हस्ती है न कुछ अदम है 'गालिब' ।

आखिर तू क्या है ऐ "नहीं" है ॥

गालिब, न जीवन आहे न् परलोक आहे. अखेरीस काय आहे? कि परमेश्वर नाहीच आहे?

हम रश्क को अपने भी गवारा नहीं करते ।

मरते हैं, वलें उनकी तमन्ना नहीं करते ॥

स्वतःची सुद्धा इर्षा आम्हाला सहन होत नाही आम्ही तिच्यावर प्रेम करतो. पण तिची अभिलाषा करीत नाही.

दर पर्दा उन्हें गैर से है रब्तें - निहानी ।

जाहिर का ये पर्दा है कि पर्दा नहीं करते ॥

तिच माझ्या प्रतिस्पर्ध्यावर प्रेम आहे आणि ती हि गोष्ट लपवून ठेवते. मी तर कोणतीच गोष्ट लपवून ठेवीत नसतो.

ये बाईसे - नौमीदिए - अरवाबे हवस है ।

' गालिब को बुरा कहते हो, अच्छा नहीं करते ॥

वास्तविक तुझ्या नैराश्याचे कारण तुझी वासना आहे. आणि त्याबद्दल तू मला (गालिबला) दोष देतेस. हे तू चांगल करीत नाहीस.

क्यों न हो, चम्मे बुतां महवे तगाफूल, क्यों न हो ।

यानी इस बीमार को नज्जारे से परहेज है ॥

त्या माझ्या पाषाण हृदयी प्रेयसीनें माझी उपेक्षा कां करू नये ? कारण मी असा एक (प्रेम) रोगी आहे कि तिच सौंदर्य न पहाणे हेच माझ्या हिताच आहे.

मरते - मरते देखने की आरजू रह जाएगी ।

ब्राधे नाकाभी, कि उस काफिर का खंजर तेज है ॥

मरता मरता त्या सुंदरीला पहाण्याची अभिलाषा तशीच राहून जाईल. म्हणून मी तिला पाहिले. परंतु हाय हाय! तिचा भ्रू-विलास म्हणजे एक धारदार खंजरच. (आणि तिथेच माझे प्राण निघावे !)

कभीं नेकी भी उसके जी में गर आ जाये है मुझसे ।

जफाए करके अपनी याद गर्मा जाये है मुझसे ॥

कधी माझ्याबद्दल तिच्या मनांत चांगला विचार जरी आला तरी ती माझ्या वर पूर्वी केलेल्या आपल्या अत्याचारांची आठवण करून माझ्याशी आणखी लज्जत होते.

खुदाया ! जज्वा - ए - दिल की मगर तारार उल्टी है ।

कि जिदना खींचना हूं और खींचता जाए है मुझसे ॥

परमेश्वरा, हृदयातील भावनांचा प्रभाव उलटाच दिसतो. मी त्याला माझ्या जवळ जितका ओढण्याचा प्रयत्न करतो, तितका तो माझ्यापासून दूर पळतो.

वो बद - खू और मेरी दास्ताने इश्क तुलानी ।

इवारत मुस्तमर, कासिद भी घबरा जाये है मुझसे ॥

अगोदरच ती कांहीच एकावयास तयार नाही. तशांत माझी प्रेम कहाणी लांब (मोठी) मी संदेशवाहकाला माझी कहाणी तिच्याकडे पोहोचविण्या-साठी थोडक्यांत मागण्याचा प्रयत्न केला, तर तोदेखिल माझी कहाणी ऐकून घाबरला

उधर वो बदगुमानी है, इधर यह नातवानी है ।
 न पूछा दायें है उससे, न बोला जाये है मुझसे ॥
 तिकडे ती आपल्या सौंदर्याच्या चमंडींत मला विचारायला तयार
 नाही. आणि इकडे दौर्वल्यामुळे मला बोलण्याची शक्ति राहिली नाही.

संभलने दे मुझे ऐ नाउमीदी, क्या कयामत है ।
 कि दामाने - खयाले - धार छूटा जाये है मुझसे ।
 आमच्या नशिबी कित्ती मोठी निराशा यावी, पहा. तिच्याबद्दल मनांत
 येणारे विचाररूपी पदर माझ्या हातांतून सुटत चालला आहे. (तिच्या-
 बद्दल चिन्नामुळें मिळणाऱ्या आनंदांस मुक्त चाललो.)

हुए है पांव ही पहले नवदे-इश्क मे जखमी ।
 न भागा जाए है मुझसे, न ठहरा है मुझसे ॥
 प्रेमसंघर्षांत आमचे पाय अगोदरच जखमी झाले, त्यामुळे न आम्हाला पळता
 येत, न थांबता येत.

कयामत है कि होंवे मुद्दे का हमसफर ' गालिब ' ।
 वो काफिर, जो खुदा को भी न सौंपा जाये है मुझसे ॥
 गालिब तिचा सहप्रवासी बनणे म्हणजे एक संकटच आहे. त्या काफिरला
 मी परमेश्वराच्यामुद्धा ह्वाली करू शकत नाही.

मूहं न दिखलाए, न दिखला. पर बअन्दाजे-इताब ।
 खोलकर पर्दा जरा आंखे ही दिखला दे मुझे ॥
 तुला जर तुझा चेहरा दाखवावयाचा नसेल तर नको दाखवू. घुंगट काढून
 क्रोधाच्या भावाने तू मला तुझे डोळे फक्त दाखवून दे.

यां तलक मेरो गिरफ्तारी से वो खुश है कि मैं ।
 जुल्फ गर बन जाऊ तो शाने में उलझा दे मुझे ॥
 मला बंदी बनविण्यांत तिला इथपर्यंत आनंद होतो कि मी जर तिचे घुंग-
 रालू केस बनलो तर ती मला खांद्यावर झटकून देते (न ती मला आपला
 बनविते न मुक्त करते.)

बाजीचा - ए - अतफाल है दुनिया मेरे आगे ।

होता है शबो - रोज तमाशा मेरे आगे ॥

हे जग म्हणजे माझ्यापुढे मुलांचा खेळ आहे. अशा प्रकारचा तमाशा माझ्या-समोर तर रात्रंदिवस चालतो. (मला ह्या जगाची बिलकूल मातब्बरी वाटत नाही.)

इक खेल है औरंगे - सुलेमां मेरे नजदीक ।

इक बात है ऐजाजे - मसीहा मेरे आगे ॥

मुलेमान बादशाहाचा तख्त (सिंहासन) म्हणजे 'माझ्यासमोर एक कः पदार्थ' आहे. मसिहाचा चमत्कार सुद्धा माझ्यासमोर एक साधी गोष्ट आहे. (मेलेल्यांना जीवंत करण्याचा चमत्कार)

जुज नाम नही सुरते-आलम मुझे मंजूर ।

जुज वहम नही हस्ती-ए-आशिया मेरे आगे ॥

हे जग मिथ्या आहे हे मला मान्य नाही वस्तूचे अस्तित्व माझ्या मते धम नव्हे.

मत पूछ कि क्या हाल है मेरा तेरे पीछे ।

तू देख कि क्या रंग है तेरा मेरे आगे ॥

अग, तुझ्यानंतर माझे काय होईल ह्याची तू चिंता करू नकोस. तू एवढी काँग आहे माझ्यापुढे हे तू मला सांग.

सच कहते हो, खुदबीनो-खुदआरा न क्यों हूं ।

बैठा है बूते-आईना-मीमा मेरे आगे ॥

खरे मांगता आहात ? मी स्वतःवद्दल अभिमानी व नीट-नेटके का नमाव ? कारण आरगासारखी चमकणारी माझी सुंदर प्रेयसी समोर वमळी आहे.

फिर देखिए अन्दाजे-गुल-अफगानी-ए-गुफ्तार ।

रख दे कोई पैमाना-ओ-सहवा मेरे आगे ॥

मग पहा मी कशी आयरीरुपी फुलांची बरसात करतो ते फक्त कुणीतरी माझ्यासमोर मदिरा व मदिरापात्र ठेवून द्यावे.

नफरत का गुमां गुजरे है, मै इश्क से गुजरा ।

क्योंकर कहूं, लो नाम न उनका मेरे आगे ॥

हे मी तुम्हाला माझ्याच तोंडाने कस काय सागू कि मी प्रेमात असल्या-
मुळे, इतरांच्या तोंडून तिच नांव उच्चारलेल मी इर्ष्येमुळे सहन करू शकत
नाही. तरी तिचं नांव माझ्यासमोर घेऊ नका.

आशिक हूं, पे माशुक-फरेबो है मेरा काम ।

मजनू को बुरा कहती है लैला मेरे आगे ॥

मी प्रेमी आहे, प्रेमीकांच मनोरंजन (सांत्वन) करणं हे माझ काम आहे.
लैला मजनूवद्दल माझ्यासमोर तक्रार घेऊन आली आहे. (हे माझ्यावरील
विश्वासामुळेच).

गो हाथ को जुंविश नहीं आंखों में तो दम है ।

रहने दो अभी सागरो-मीना मेरे आगे ॥

हातापायांत शक्ती नसली म्हणून काय झालं? अजून माझ्या डोळ्यांत तर
आहं ना. तेव्हां तू मदिरा व मदिरापात्र माझ्यासमोरच राहू दे. (तू माझ्या-
समोरच उभी रहा. मी तुझ्या कटाक्षातून निघणारी इश्करूपी मदिरा पिईन.)

खुश होते है पर वस्ल मे यो मर नहीं जाते ।

आई है शबे-हिज्र कि तमन्ना मेरे आगे ॥

मिलनात आनंद होत असतो. म्हणून कांहीं प्रेमाची ही अखेर समजावयाची
नसते आतां माझ्यापुढे विरहाच्या रात्रीची अभिलाषा समोर येवून ठेपली आहे.

हम - पेशा - ओ - हम मशरबो हम - राज है मेरा

'गालीब' को बुरा क्यों कहो अच्छा मेरे आगे ॥

'गालीब' ! तो माझा सहव्यवसायी, सहधर्मी आणि तो माझ अतरंग
जाणणारा मित्र आहे. तोंडावर चांगले न पाठीमागून वाईट असें ती
कशाला म्हणेन?

कहूं जो हाल, तो कहते हो, 'मुद्दआ कहिये'

तुम्ही कहो, कि जो तुम यों कहो, तो क्या कहिये ॥

तुला जेव्हां मी माझी व्यथा सांगतो (मी तुझ्या प्रेमांत किती वेडा झालो हे) तेव्हां तू म्हणतेस कि 'मतितार्थ सांग' आतां तूच सांग कि तू जर नेहमी अशीच म्हणावयास लागली तर मी तुला काय सांगावे.

न कहियो ताअन से फिर तुम, कि 'हम सितमगर है' ।

मुझे तो खू है कि जो कुछ कहो, वजा कहिये ॥

तू आतां पुन्हा घमेण्डीत अशी म्हणू नकोस, कि 'मी तुझा छळ करणारी आहे' मला तर अशी संवय आहे कि जे काय बोलाव ते उचित असेल तरच बोलाव. (तू माझा छळ करीत असल्यामुळे तुला जर निष्ठूर, पापाण हृदयी म्हटल तर तुला राग येतो)

वो नेश्तर सही, पर दिल में जब उतर जाये

निगाहे - नाज को फिर क्यों न आशना कहिये ॥

सौंदर्याभिमानाने तिची दृष्टी म्हणजे एक खंजरच. परंतु अस खंजर कि एकदा हृदयांत शिरल तर हृदयांतच सामावून जात. बाहेर काढण्याच मनच होत नाही.

कहों हकीकते - जां का ही मरज लिखिये ।

कहीं मुसीबते - ना - साजिए - दवा कहिये ॥

कधी सहानुभुति दाखवा कधी संकटांत मदतहि करा.

जो मुद्ई बने, उसके न मुद्ई बनिये ।

जो नासजा कहे उसको न नासजा कहिये ॥

एखाद्याने दुष्टपणा केला तर त्याच्याशी दुष्टपणा करू नका एखाद्याने वाईट काम केले तर त्याला वाईट शब्दांत बोलू नका.

सफीना जबकि किनारे पे आ लगा ' गालिब ' ।

खुदा से क्या सितम - ओ - जौरे - नाखुदा कहिये ॥

अरे गालिब, नाव किनाऱ्याला लागल्यानंतर, परमेश्वराला नावाड्याने आप ल्यावर काय अत्याचार केले हे सांगण्यांत काय अर्थ आहे. ?

कहना है कौन नाला - ए - बुलबुल को बे - असर ।

पर्दे में गुल के लाख जिगर चाक हो गये ॥

कोण म्हणतो कि कोकिलेच्या आर्तस्वराकडे कुणाच लक्ष नाही ? ते आर्त-
स्वर ऐकून फुलाच्या हृदयाचे आंतल्या आंत लाखो तुकडे झाले. (हृदय
आंतल्या आंत विदीर्ण झालें.)

पूछे है क्या वुजुदो- अदम अहले शौक का ।

आप अपनी आग से खसो -खाशाक हो गये ॥

प्रेमिकांच्या जीवनमृत्यूबद्दल काय विचारता ? ते तर आपल्याच आगीने
वाळलेल्या गवताप्रमाणे जळून गेले.

करने गये थे उससे तगाफूल का हम गिला ।

की एक ही निगाह कि वस खाक हो गये ॥

तिच्या उदासीनतेच्या व्यवहाराबद्दल आम्ही तिच्याकडे तक्रार करावयास
गेलो तिचा तोरा पाहूनच आम्ही खाक झालो.

इस ढंग से उठाई कल उसने 'असद' की लाश ।

दुश्मन भी जिसको देख के गमनाक हो गये ॥

काल त्यांनी असदच प्रेत इतक्या बेपरवाहीने सरपटत नेल कि ते पाहून
असदच्या शत्रूनाही गहिवरून आल.

इन्ने मरिअम हुआ करे कोई ।

मेरे दुख की दवा करे कोई ॥

जो सर्व दुःखांवर इलाज करु शकतो असा कोणी मरीअमचा पुत्र इसा असेल
तर त्याने माझ्या दुःखांवरहि इलाज करावा (माझ्या प्रेमव्यथांवर)

वात पर वां जबान कटती है ।

वो कहे और सुना करे कोई ॥

तिच्या तोंडाला कोण तोंड लावील? तिचे वोलणे इथे कोण ऐकत वसेल?
(आपल्या भांडखोर प्रेयसीबद्दल)

बक रहा हूं जुनूं में क्या क्या कुछ ।

कुछ न समझे खुदा करे कोई ॥

प्रेमोन्मादांत मी वेड्यासारखा कांहीच्या काही वोलून राहिलो आहे.
परमेश्वर कृपेनें जर कुणाच्या लक्षांत नाहीं आलं तर वर होईल.

न सुनो गर बुरा कहे कोई ।
न कहो गर बुरा करे कोई ॥
रोक लो, गर गलत चले कोई ।
वखश दो गर खता करे कोई ॥

एखादा कुणी वाईट बोलत असेल, तर ऐकू नका एखादा कुणी चुकला असेल,
तर त्याला वाटेल तस बोलू नका. इतराना वाईट करण्यापासून परावृत्त
करा. कुणाच चुकल असेल तर त्याला माफ करून टाका

कौन है जो नहीं है हाजतमन्द ।
किसकी हाजत रवा करे कोई ॥

ह्या जगांत गरजवंत कोण नाही ? सर्वच आहेत. सर्वांनी एकमेकांची गरज
पुरी करावयाची असते.

जब तबक्की ही उठ गई 'गालिव'
क्यों किसी का गिला करे कोई ॥

जर कांहीं आशाच राहिलीं नाहीं, 'गालिव', तर कुणावद्दल तक्रार करण्यांत
कांहीं अर्थ आहे कां?

बहुत सही गमे - गेती शराब कम क्या है ।

गुलामे - साकी-ए-कौसर हूं, मुझको गम क्या है ॥

ह्या संसारात दुःख अपार आहे नाही म्हणत नाही परंतु ह्या सर्व दुःखांवर
इलाज करण्यांत मदिरा कांही कमी नाही. मी परमेश्वराचा दास आहे.
मला कशाच दुःख असण्याच कारण नाही

तुम्हारी तर्जो-रविग, जानते है हम, क्या है ।

रक़िब पर है अगर लुफ़ तो सितम क्या है ॥

तुझ बोलण चालण मला सगळ ममजत, माझ्या प्रतिस्पर्ध्यांवर तुझ प्रेम
पाहिल्यानंतर. तू माझ्यावर कोणते अत्याचार करावयाचे वाकी ठेवले?

कटे तो शत्रु कहे कांटे ती साप कहलावे ।

कोई बताओ, कि वो जुल्फे-खम-ब-खम क्या है ॥

पसार झाली तर रात्र म्हणू या. डसल तर साप म्हणू परंतु तुझ्या ह्या पेचदार केसांना काय म्हणावे काहीं समजत नाही.

न हश्रो - नश्र का कायल न केशो - मिल्लत का ।

खुदा के वास्ते ऐसे की फिर कसम क्या है ॥

तिला न परमेश्वराची भिती, न कयामतची, न धर्माची परवा. अशा परिस्थितीं निच्या शपथांवर विश्वास तरी कसा ठेवावा ?

बाग पाकर खफकानी ये डराता है मुझे ।

साया - ए - साखे - गुल अफई नजर आता है मुझे ॥

बागेत आल्यानंतर खुश व्हावयास पाहिजे ना ? पण तो (प्रेम)वेडा फुलझाडीच्या फांचांची सावली पाहून 'साप, साप' असे ओरडून मला घाबरवितो.

जिदगी में वो तो महाफिल से उठा देते थे ।

देखूँ, अब मर गए पर, कौन उठाता है मुझे ॥

जीवनात तर ती आपल्या महफिलीतून मला उठवून देत असे, आता तर मी मेलो. पाहूँ या, कोण उठवतो मला? (आपल कोण हे तरी मला मृत्यू-नंतर समजेल.)

भुके नहीं है सैरे - गुलिस्तां के हम वले ।

क्योंकर न खाईए कि हवा है बहार की ॥

बागेत फेर फटका मारण्यासाठी एवढे आम्ही तरफडत नाहीं परंतु ह्या वसंत ऋतूंत बागेची हवा कां खाऊ नये?

हजारो खाईशे ऐसी, कि हर खाहिश पे दम निकले ।

बहुत निकले मेरे अरमान, लेकिन फिर भी कम निकले ॥

हजारो अभिलाषा अशा कि प्रत्येक अभिलाषेपायी माणसाचा प्राण सुटावा. इतक्या असूनही शेवटी ह्या (अभिलाषा) कमीच ठरल्या.

निकलना खुद से आदम का सुनते आये थे, लेकिन ।

बहुत-बे आबरु होकर तेरे कूचे से हम निकले ॥

परमेश्वराने आदिमानवास (इस्लामी परंपरानुसार गहुचा दाणा खाल्ल्याचा अपराध केल्यावरून) इनकी मानहानि करून स्वर्गातून काढले नसेल, जिनका वदनाम होऊन मी तुझ्या गल्लीतून निघालो.

भरम खुल जाए जालिम तेरे कीमत की दराजी का ।

अगर इस तुर्रा-ए-पुर -पेचोखम का पेचोखम निकाले ॥

तू केसांना पेचावरून पेच दिल्याने तुझ्या उंचीचा खरा अंदाज बांधता येत नाहीं. (थोडक्यांत तुझे केस फार लांब आहे.-सौंदर्याचे लक्षण)

हुई जिनसे तवको खस्तगी की दाद पाने की

वो हमसे भी जियादा खस्ता-ए-तेगे-सितम निकले ॥

आमच्या घायाळ अवस्थेबद्दल आम्ही ज्याच्याकडून सहानुभूतिची अपेक्षा केली तो आमच्यापेक्षाहि अत्याचाराच्या तरवारीने अधिक घायाळ निघाला.

मुहब्बत में नहीं है फर्क जीने और मरने का ।

उसीको देखके जीते है जिस काफ़ीर पे दम निकले ॥

प्रेमांत मी अशा अवस्थेप्रत येऊन पोहोचलो आहे की आतां जगण्यांत आणि मरण्यांत कांहींच फरक राहिला नाही. जिला पाहिल्यानंतर माणसाचा प्राण निघावा, तिलाच पाहून मी सध्या दिवस काढीत आहे (तिच दर्शन घेतल्या-शिवाय मी जगूंसुद्धा शकत नाही)

जरा कर जोर सीने पर कि तीरे - पुर मितम निकलें

जो वो निकले तो दिल निकले, जो दिल निकले तो दम निकले ।

अग, तुझा तो तीर (नयन बाण) माझ्या हृदयांत अशा अर्धवट अवस्थेत रतून ठेवू नकोस. कारण त्यामुळें माझा जीव कासावीस होतो. तेव्हां तू तो तीर जोराने ओढून काढ. तीर निघाला म्हणजे माझ हृदय निघेल आणि हृदय निघाल म्हणजे माझा जीव एकदाचा निघेल.

खुदा के वास्ते पर्दा न काबे का उठा जालीग ।

कही ऐसा न हो यां भी वही काफ़िर सतम निकले ॥

अरे तिथून (काव्यावरुन) पडदा उठवू नका. कुठे माझी निष्ठूर प्रेयसीरुपी
मुर्ति न निघो.

कहां मैखाने का दरवाजा 'गालिब' और कहां त्राईज ।
इतना जानते है, कल वो जाता था कि हम निकलें
कुठे मदिरालय अन् कुठे धर्मोपदेशक! काय सांगू, गालिब तुला, काल जेव्हां
मी तिथून निघालो ना तेव्हां तो आंत घुसत होता.

सियाही जैसे गिर जावे - दमे तहरीरकागज पर ।
मेरी किस्मत मे यूं तस्वीर है शव-हाए-हिज्रां की ॥
माझ्या नशिबी विरहाच्या काळ्या रात्री अशा आहेत कि जणू काय कागद,
लिहितांना शाई सांडून, काळाकुट्ट व्हावा

पच आ पडी है वादाए-दिलदार की मुझे ।
वो आये या न आये पे यां इन्तजार है ॥
तिने येण्याचा वायदा केला. त्यामुळे मोठा पेचप्रसंग उद्भवला. खरंच येईल
कां ती? ते कांहीहि असो. ती येवो न येवो मला मात्र तिची प्रतीक्षा करावी
लागेल.

बेपर्दा सूए-त्रादी-ए-मजतू गुजर न कर ।
हर जरें के नकाब में दिले बेकरार है ॥
अग, तू मजतूच्या जाण्या येण्याच्या वाटेतून पर्दा न घेता जाऊ नकोस
वाटेतल्या धुलीच्या प्रत्येक कणांत एक बेचैन हृदय दडलेल आहे.

दिल मत गवा, खबर न सही सैर ही सही ।
ऐ बेदिमाग, आईना तिमसाल-दार है ।
अरे वेड्या अस हृदय गमावून बसू नकोस. ह्या हृदयरुपी आरशांत तू
तिची अनेक रूपे पाहू शकशील.

हसरत से ला रखा तेरी बज्मे-खयाल में ।
गुलदस्ता-ए- निगाह सुवैदा कहें जिसे ॥

हृदयावरील डाग म्हणजे तुझा कटाक्षरूपी फुलांचा गुच्छ आहे. मी मोठ्या आकांक्षेने, तुझ्यावद्दलच्या माझ्या कल्पनांच्या महफिलीत, आणून ठेवला आहे.

फूंकल हा किसने गोशे-मुहव्वत में, ऐ खुदा ।

अफसूने - इन्तिजार तमन्ना कहें जिसे ॥

प्रेमाच्या एकांतांत हा प्रतीक्षेचा जादू कुणी फुंकला, परमेश्वरा? ही प्रती-
क्षाच म्हणजे आम्हा प्रेमिकांची अभिलाषा.

सर पर हुजुमे-दर्दे-गरीबी से डालिए ।

वो एर मुश्ते-खाक कि सहारा कहें जिसे ॥

देशविदेशांत त्राहि त्राहि भटकण्यामुळे जें कष्ट होनात. ते दुर करण्यासाठी वाळवंटातील मुठभर धुळ टाका. (प्रेमान वेडा झालेल्या माणसाला लहान मुले दगड मारून हैराण करतात. त्यामुळे त्याला गांवात रहाणे अशक्य होऊन जाते. तो वाळवंटांतच फिरतो. प्रेमोन्मादामुळे त्याला रेतीचे चटकेहि वसत नाही थोडक्यात प्रेमोन्माद माणसाची सर्व दुःखे दुर करतो.)

'गालिव' बुरा न मान जो वाईज बुरा कहे ।

ऐसा भी कोई है कि सब अच्छा कहे जिसे ॥

त्या धर्मोपदेशकाने तुला वाईट म्हटले तर वाईट वाटून घेऊ नकोस. गालिव, तूच सांग, कुणी आहे ह्या जगांत असा कि ज्याला सर्वजण चांगलेच म्हणतात?

शोले से न होती हवसे-शोला नें जो की ।

जी किस कदर अफसुर्दगिए-दिल पे जला है ॥

कामाग्निने जे केल ते कोणत्याही प्रकारची आग करू शकली नाही. हृद-
याच्या उदासीवर हा जीव (हे शरीर) काय जळाला!

ऐ परतवे-खुशीदे-जहां-ताव, इधर भी ।

साए की तरह हम पे अजब वक्न पडा है ॥

सर्व जगाला प्रकाशित करणाऱ्या, हे सूर्या, जरा इकडेहि पहा. आमच्यावर दुःखाची दाट छाया पसरली आहे.

नाकर्दा गुनाहों को भी हसरत की मिले दाद ।

यारव! अगर इन कर्दा गुनाहों की सजा है ॥

केलेल्या पापांबद्दल मला दंड मिळावयास पाहिजे हे मला मान्य आहे. परंतु जे पाप मी करू शकलो असतो, पण केले नाही. फक्त मनात अभिलाषाच ठेवली. तर त्याबद्दल ते तू पुण्य म्हणून नको कां जमा करावयास पाहिजे हा देवा? (एक तर पापांची फिट्टंफाट करून टाक नाही तर त्या अभिलाषा पुण्या तरी करून टाक)

बेगानगी-ए-खल्क से बेंदिल न हो 'गालिव' ।

कोई नहीं तेरा तो मेरी जान खुदा है ॥

गालिव, लोकांनी तुझी अवज्ञा केली म्हणून तू इतका नाराज 'होऊ नकोस जर कुणी नाही आपला, तर परमेश्वर आहे.

इक खूचका कफन में करोडो बनाव है ।

पडती है आंख तेरे शहीदों पे हूर की ॥

ह्या रक्ताने माखलेल्या प्रेतवस्त्रांत अगणित दुःखांच्या कथा दडलेल्या आहेत. जिवंतपणी तू त्यांच्यावर प्रसन्न झाली नाहीस, परंतु हुतात्मा झाल्या नंतर त्यांच्या वर अप्सरा प्रेम करित आहेत.

वाईज न तुम पियो, न किसीको पिला सको ।

क्या बात है तुम्हारी शराबे-तहूर की

अरे धर्मोपदेशका, न तू पितो, न तू इनरांना पाजू शकतोस. अशी काय आहे तुझी ती स्वर्गतिली मदिरा?

लडता है मुझसे हथ्र में कातिल कि क्यों उठा ।

गोया अभी सुनी नहीं आवाज सूर की ॥

माझा खून करून आतां ती माझ्याशी भांडायला लागली किं कां उठलास जणू तिने तुतारीचा आवाजच ऐकला नाही! प्रलयाच्या (कयामतच्या) दिवशी तुतारी वाजत असते व सर्व मुडदे आपल्या कबरीतून उठून परमेश्वराला आपला पाप पुण्याचा हिशोब देतात. (माझी प्रेयसी मला तेहि करू देत नाहीं)

आमद वहार की हं जो बुलबुल है नग्मा-संज
उडती-सी इक खबर है, जबानी तयुर की ॥

कोकिला कूहू कूहू करते म्हणजे वसंत ऋतुचे आगमन झालेले दिसते आहे.
एका पक्षाच्या तोंडून उडत उडत ही वातमी आली आहे.

गो वां नहों, पे वां के निकाले हुए तो है ।

काबे से इन बुतों को भी निस्वत है दुर की ॥

तिथे नाहीत त्या. तिथून त्यांना काढून टाकलेल आद्दे. पाषाणाच्या मुत्तिस-
मान असणाऱ्या ह्या रुपसुंदरींचा काव्याशी (मुसलमानांच्या धर्मस्थानाशी
- अर्थात धर्माशी) दुरचा का असेना संबध आहे.

क्या फर्ज है कि सबको मिले एक - सा जवाब ।

आओ न, हम भी सैर करे कोहे - तूर की ॥

परमेश्वराने जरी हजरत मुसाला असे उत्तर दिले कि 'तू पाहू शकणार नाहीस'
तरी ह्याचा अर्थ असा नव्हे कि सर्वांनाच असे उत्तर मिळेल. चला ना,
आपण सुद्धा तूर पर्वतावर फिरून येऊ या कदाचित परमेश्वर आपल्याला
दर्शन देईलहि.

गर्मी सही कलाम में, लेकिन न इस कदर ।

की जिससे बात उसने शिकायत जरूर की ॥

बोलण्यांत दाहकता आहे. परंतु इतकी नाही, कि ज्याच्याशी ती बोलली
त्याच्याशी तिने तक्रारच केली

' गालिब ' गर इम सफर में मुझे साथ ले चले ।

हज़र का सवाब नज़र करुंगा हुजूर की

वादशहा बहादुरशहा जफर जर मला मक्का मदिनेला घेऊन गेले, तर मी
माझ्या तीर्थयात्रेच पुण्य त्यांना देईन

कहते हुए साकी से हया आती है वनी ।

है यों, कि मुझे दुर्दे - तहे-जाम बहुत है ॥

मी पडलो खरा अल्पसंतोषी मला प्याल्यातल्या मदिरेचा खालचा कडवट
गाळ पुष्कळ झाला परंतु साकीला (महफिलीत मदिरा वाढणारी मुंदर
म्नी) हे कसे सांगावे? शरम वाटते.

नै तीर कमां मे है, न सैयाद कमीं में ।

गोगे में कफस के, मुझे आराम बहुत है ॥

न धनुष्यांन तीर आहे, न पारध्याची भिती. पिंजऱ्याच्या कोपऱ्यांत मला कशाचीही चिंता वाटत नाही. भग्पूर आराम आहे.

खूं हो के आंख से टपका नहीं, ऐ मर्ग ।

रहने दे मुझे यां कि अभी काम बहुत है ॥

हृदयाचं रक्तात रुपांतर होऊन डोळ्यातून पडलं नाही (मृत्यू आला नाही.) हे मृत्यो, अजून तू मला येथे राहू दे, मला अजून पुष्कळ कामे करावयाची आहेत.

होगा कोई ऐसा भी कि 'गालिब' को न जाने ।

शायर तो वो अच्छा है पे बदनाम बहुत है ।

असेल असा कुणी की ज्याला 'गालिब' माहित नाही. कवि तर तो चांगला आहे परंतु लोकांत त्याच नांव चांगल नाही.

मुद्दत हुआ है यार को मेहमां किए हुए ।

जोशे-कदह से बज्में-चिरागां किए हुए ।

तिला पाहूणी म्हणून बोलावून युगे लोटली महिफिलित मदिरेच्या प्याल्यांच दीपोत्सव साजरा करूनही बरेच दिवस झाले.

करता हू जमअ फिर जिगरे-लख्त लख्त को ।

अर्सा हुआ है दावते-मिजगां किए हुए ॥

हृदयाच्या तुकड्यांना गोळा करतो आहे. (आशिकाचे हृदयाचें तुकडे हे त्याच्या प्रेयसीच्या भ्रू-कटारीच खाणं असते) तिच्या भ्रू-कटारीला आमंत्रण देऊनही बरेच दिवस झालेत.

फिर बजअ-ए-एहतियात से रुकने लगा है दम ।

बरसों हुए है चाक गिरेबां किए हुए ॥

ह्या मावधानीच्या रितीने जीव घुटमळावयास लागला आहे, प्रेमोन्मादाच्या त्या स्थितीला आतां बरीच वर्ष लोटली (प्रेमोन्मादांत माणूस अंतोम सीमेला गेला म्हणजे तो आपले कपडे कसे आहेत हे पहाण्याच्या मनःस्थितीत नसतो. म्हणून ज्याचे वस्त्र फाटलेले तोच खरा प्रेमिक.)

फिर गर्म-नाला-हाए-शरवार है नफस ।

मुद्दत हुई है सैरे - चिरागां किए हुए ॥

उसासा म्हणजे आग ओकणारा आर्तनादच, किंवा एक प्रकारच्या दीपो-
त्सवांतील फेर फटका. आता ह्या गोष्टीलाही पुष्कळ दिवस झालेत.

फिर पुरसिशे-जराहते-दिल को चला है इश्क ।

सामाने-सद-हजार-नमकदां किए हुए ।

आतां ती रूपगविता माझ्या हृदयावरील जखमांबद्दल ख्याली-खुशाली
विचारण्यासाठी मिठाचे लाखो पात्रे घेऊन आली.

फिर भर रहा है खामए-मिजगां व-खूने-दिल ।

साजे चमन-तराजी-ए-दामां किए हुए ॥

आपल्या भुंवयाची लेखणी माझ्या हृदयाच्या रक्तांत बुडवून प्रेमवस्त्रावर
फुलांची वाग खिलवण्याची तिने प्रतिज्ञा केली.

बहमदिगर हुए है दिलो-दीदां फिर रकिब ।

नजारा-ओ-खयाल का सामां किए हुए ॥

डोळ्यांनी तुला पहाण्याच साहस केल आणि ह्या वेड्या हृदयानें तुझ्या
सौन्दर्याची कल्पना केली. अशा रितीने ते दोघे एकाच प्रेयसीच्या प्रेमांत
पडून एकमेकांचे प्रतिस्पर्धी बनले.

दिल फिर तवाफे -कु ए-मलामत को जाए है ।

पिन्दार का सनम - कदा वीरां किए हुए ॥

हे हृदय, आत्मसन्मानाच मंदिर उजाड करून, ज्या गल्लीत नुसता अपमानच
होतो अशा (प्रेयसीच्या) गल्लीत जाण्याच्या हट्टाला पेटल.

फिर शीक कर रहा है खरीदार की तलब ।

अर्जे - मताअ- ए- अक्लो-दिलो जां किए हुए ॥

बुद्धी, हृदय आणि प्राण देऊन हे प्रेम खरेदीदारची वाट पाहून राहिल आहे.

फिर चाहता हूं नामा - ए - दिलदार खोलना
जां नज्मे - दिलफरेबी - ए - उन्वां किए हुए
प्रेयसीचे पत्र पुन्हा उघडून पाहावस वाटतंय. त्या पत्राच्या नुसत्या शीर्षकावर
जीव ओवाळून टाकावा असे ते पत्र आहे.

चाहे फिर किसी को मुकाविल में आरजु ।
सुर्मे से तेज दशना - ए - मिजगां किए हुए ॥
तिने आपली भ्रू-कटारी काजळ लावून आणाखी धारदार करावी आणि समोर
येऊन वसाव अस वाटतंय (म्हणजे ह्या दिलाच एकदाच वरं वाईट होऊ दे.)

इक नौ बहारे - नाज को ताके है फिर निगाह ।
चेहरा फुरोगे-मै से गुलस्तां किए हुए ॥
तारूण्याने मुसमुसलेल्या तिच्या सौंदर्यावर सारखी नजर जाते आहे. तिचा
चेहरा मदिरा घेतल्यामुळे फुलामारखा लाल झाला.

फिर जी में है कि दर पे किसी के पडे रहें ।
सर जरे-वारे - मिनते - दरबां किए हुए ॥
दरवान (पहारेकरी) च्या उपकाराच्या बोजाने डोक नमवून तिच्या
दाराशी पडून रहाव अस वाटतंय

मांगे है फिर किसी को लबे - वाम पर हवस ।
जुल्फे - सियाह रूख पे परेशां किए हुए :।
मला आतां तीव्रतेने असे वाटतंय कि तिला, गच्चीच्या कड्यावर, चेहऱ्यावर
काळे भोर केस विखुरलेले, अशा स्थितीत पहावे.

जी हुंढता है फिर वही फुर्सत, कि रात - दिन ।
बैठे रहे तसव्वुरे - जानां किए हुए ॥
रात्रं दिवस तिचच चिंतन करीत रहाव असे वाटते।

‘गालिब’ हमे न छेड कि फिर जोशे - अश्क से ।
बैठे है हम तहय्या - ए - तुफां किए हुए ॥

गालिब, तू माझ्या वाटेला जाऊ नकोस. मी अश्रुंच्या लोंढ्यानें एक तुफान निर्मिण्याचा निश्चय केला आहे.

मिसाल ये मेरी कोशिश की है, कि मुर्गे - असीर ।

करे कफस में फराहम खस आशियां के लिए ॥

ज्या प्रमाणे एखादा पिंजऱ्यातला पक्षी आपल घरटे बांधण्यासाठी गवताच्या काटक्या गोळा करतो. (आणि पिंजऱ्यांत सांभाळून ठेवतो.) त्याच प्रमाणे (कोणतीहि आकांक्षा पुरी करण्यासाठी) माझे प्रयत्न व्यर्थ ठरतात.

गदा समझ के वो चुप था, मेरी जो शामत आई ।

उठा, और उठके कदम मैंने पासबां के लिए ॥

मला ती भिकारी समजून चुप होती. माझी जेव्हां पाळी आली, तेव्हां मी उठलो आणि उठून मी द्वाररक्षकाच्या पायावर पडलो. (प्रेमिक जसा तिच्या दर्शनासाठी द्वार रक्षकाची विनवणी करतो, तसा मी पडलो. मी कांही भिकारी नव्हे.)

बकद्रे - शौक नहीं जफें - तंगना - ए - गजल ।

कुछ और चाहिए वुसअत मेरे बयां के लिए ॥

मला ज्या कल्पना मांडावयाच्या आहेत त्या गजलासारख्या संकोचित माध्यमांतून मांडता येणार नाही माझ्या कल्पनांसाठी मला आणखी कांही विस्तृत माध्यम पाहिजे.

जुबां पे बारे - खुदाया ये किसका नाम आया ।

कि मेरे नुत्क ने बांस मेरी जुबां के लिए ॥

परमेश्वरा, माझ्या जीभेवर कुणाचं नांव आलं? कारण माझ्या वाक्शक्तिते माझ्या जीभेची खुप चुंबने घेतली. (माझ्या प्रेयसीच नांव जीभेवर आल्यामुळे वाणी जीभेवर एकदम खुष झाली.)

जमाना अहद में उसके है महवे - आराईश ।

बनेंगे और सितारे अब आस्मां के लिए ॥

सारं जग तिच्या शृंगारांत मग्न झालंय आतां आकाशांत परमेश्वराला नवीन तारे आणावे लागतील की काय !

अदाए - खास से 'गालिब' हुआ है नुक्ता - सरा

सला - ए - आम है याराने - नुक्ता-दां कें लिए ॥

गालिबची शायरी काय शायरी आहे! समस्त मर्मज्ञ व मित्रांना आवाहन आहे कि त्यांनी ती एकदां समजून घ्यावी.

हम सुखन - फहम है 'गालिब' के तरफदार नहीं ।

देखे कह दे कोई सेइस हरे से बढकर सेहरा ॥

(गालिबने बादशहा बहादुर शाह जफरच्या मुलाच्या लग्नाच्या वेळेस एक सेहरा म्हटला होता त्या वेळेस मोठमोठाले कवि उपस्थित होते. गालिबचा प्रतिस्पर्धी जीक हा देखील उपस्थित होता वरील शेर त्याला आवाहनच होत. त्यानेसुद्धा वरील आव्हानाला ताबडतोब सेहरा म्हणून उत्तर दिले.)

काव्य काय आहे अन् काय नाही हे आम्हाला समजत. आम्ही कांही गालिबचे पक्षपाती नव्हेत. परंतु गालिबने जो आतां सेहरा म्हटला त्यापेक्षा एखादा वरचढ सेहरा कुणी म्हणून दाखवावा. आम्हाला काय, आम्ही त्याची प्रशंसा करू.

दिल सख्त निजन्द हो गया है गोया ।

उससे गिलामन्द हो गया है गोया ।

पर यार के आगे बोल सकते ही नहीं ।

'गालिब' मुंह बन्द हो गया है गोया ॥

हें हृदय एकदम विदीर्ण झाल. तिच्याविरुद्ध तक्रार करू इच्छितो. परंतु तो तिच्यापुढे मात्र बोलू शकत नाही. जणू काय त्याच तोंड बंद झालंय.

दुख जी के पसन्द हो गया है 'गालिब' ।

दिल रूक कर बन्द हो गया है 'गालिब' ॥

बल्लाह कि शब को नींद आती ही नहीं ।

सोना सौगन्ध हो गया है 'गालिब' ।

त्याला (हृदयाला) प्रेमानल्या वेदनाच वऱ्या वाटतान ते एकदम स्तब्द झालंय, रात्री झोपसुद्धा घेत नाही झोपेची शपथ आहे कि काय समजन नाही.

‘मीर’ के शेर का अहवाल कहूं क्या गालिब’

जिसका दीवान भी कम-अज गुलशने-कश्मीर नहीं ।

‘गालिब’ तुला, मीरच्या काव्यावद्दल काय सांगू? त्याच्या काव्याला तू काश्मीरच्या बगीच्यापेक्षा कमी समजू नकोस. (गालिबने स्वतःच्या काव्याला काश्मीरचा बगीचा’ अशी उपमा दिली)

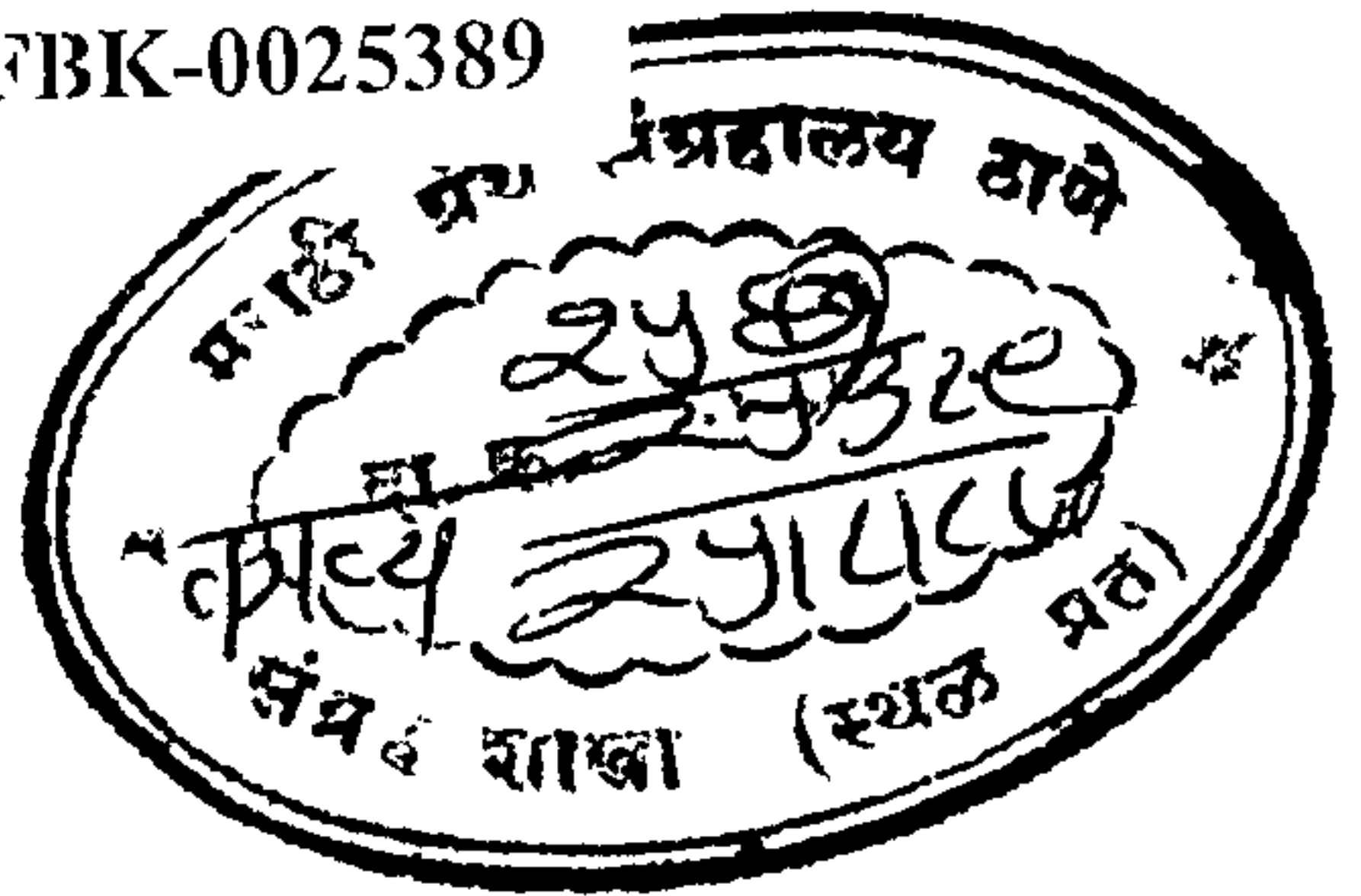
चन्द तस्वीरे-बुतां, चन्द हसीनों के खतून

बाद मरने के मेरे घर से ये सामां निकला ॥

माझ्या मृत्यूनंतर त्यानी माझ्यां घराची झडती घेतली. तेव्हां त्यांना माझ्या प्रेयसीचे कांहीं फोटो अन् तिची कांहीं पत्रे एवढे सामान माझ्या घरांत सापडले.

REFBK-0025389

परिशिष्ट

पान नं.	ओळ नं.	च्या ऐवजी	असें वाचावे
२	२५	ढादा कफन ने	ढांपा कफन ने
७	६	तिची प्रयक गोष्ट	तिची प्रत्येक गोष्ट
११	५	शमन गृह	शयन गृह
१४	१४	आयना	आशना
१५	७	असे आटते कि	असे वाटते की
१७	२६	वा रख न सकेता	रख न सके
२०	१२	दरो - दीकर	दरो - दीवार
२१	७	छोडे ग खल्क	छोडे न खल्क
२१	२६	माझे अतिनाद पाहून	माझे आर्तनाद पाहून
२६	१५	गमरव्वाकर	गमख्वार
२८	१५	हुआ न मांग	दुआ न मांग
२९	१३	साल गेले आतां तर	साल गेले प्रेम करण्याची फुर्सत प्रपंचामुळे कुणाला आहे ? आतां तर
३०	३	तो गैर जिसको	तो गैर उसको
३०	२५	काव्याला	काट्याला
३१	८	नंगे पैराहनगे	नंगे पैराहन
३१	१७	जळमे - साजना	जळमे - सोजन
३२	२७	बुलन्दी नसीबों में	बुलन्दी के नसीबों में
३३	२	दटलेली	दडलेली
३४	२५	तदवीर नही	तदवीर नहीं
३५	८	संग - ए - ब अन्दाज	संग - बअन्दाज
३८	१३	दाखवू नकोस	दाखवू नकोस (उद्यासाठी परमेश्वर आहे)
३८	१६	परमेश्वरावरा	परमेश्वरा
३८	१६	प्राणाम	प्रणाम
३८	२५	वहमे - मै	वहमे - गैर
४५	२५	पर्दे में गिहां	पर्दे में तिहां

पान नं. ओळ नं.	च्या ऐवजी	असैं वाचावे
५१	२५	फोते फुर्सते - हस्त
५४	१२	भी सीतम है
६१	५	रखस पर
६३	१७	साधे भोळे
६५	१५	शर्मो - रुसदाई
६६	१७	जौके रखवारीं
७०	२६	खू बरी
७२	२६	खुसल्यानंतर
७३	२६	तफकी
७५	१८	अजमार
७९	४	कि हुआ क्या है
८१	१५	न मिलनेचे
८५	१४	सुजता
८५	१४	सररब्ज
८६	६	खुने - मै
८८	५	टाकयास
८८	२१	काक - ह
९०	१३	दे लूं दो - चार
९३	११	रवा मेरी
९६	२०	पाबन्दे-नहीं है
९८	१९	जिदना
९९	२	दाये
९९	११	न ठहरा है मुझसे
१०५	१०	साख
११५	८	कोई सेईस हरे
११५	११	आवाहनच
		फोते - फुर्सते - हस्ती
		भी सीतम है हमको
		शखस पर
		साधे भोळे
		शर्मो - रुस्वाई
		जौके - रटवारी
		खू बुरी
		खुपमल्यानंतर
		तफकी
		अअमार
		कि हुआ क्या है
		न मिलनाचे
		सुलतां
		सरसब्ज
		खुमे-मै
		टाकण्यास
		का हक
		देख लूं दो - चार
		रवानी मेरी
		पाबन्दे-नै नहो है
		जितना
		जाये
		न ठहरा जाए है मुझसे
		साखे
		कोई इस सेहरे
		आव्हानच